

**UCHWAŁA NR LXI/334/2023
RADY GMINY GRABOWIEC**

z dnia 28 grudnia 2023 r.

**w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata
2024-2033**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.), art. 17 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901 ze zm.) Rada Gminy Grabowiec uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2024-2033 w brzmieniu stanowiąc załącznik do niniejszej uchwały.

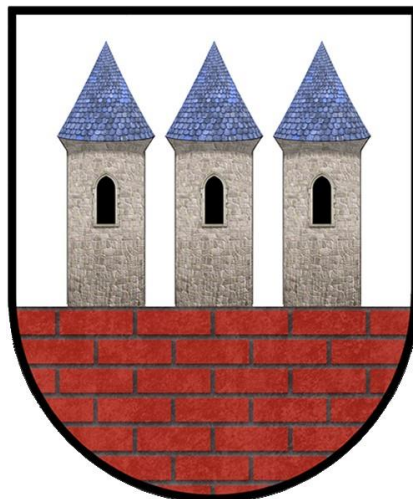
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Grabowiec.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Elżbieta Czata

Załącznik do uchwały Nr LXI/334/2023
Rady Gminy Grabowiec
z dnia 28 grudnia 2023 r.

GMINA GRABOWIEC

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
W GMINIE GRABOWIEC
NA LATA 2024-2033**

Grabowiec 2023

Spis treści

WSTĘP	3
I.WPROWADZENIE.....	6
1. Podstawy prawne i organizacyjne tworzenia strategii	7
2. Zgodność celów strategii z innymi dokumentami strategicznymi	11
3. Procedura tworzenia strategii	19
II.CHARAKTERYSTYKA GMINY GRABOWIEC	21
1. Rys historyczny, położenie i podział gminy	21
2. Sytuacja demograficzna.....	23
III. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	30
1. Bezrobocie i ubóstwo	32
2. Edukacja.....	38
3. Kultura, sport i rekreacja	44
4. Ochrona zdrowia.....	47
5. Bezpieczeństwo publiczne	50
6. Pomoc społeczna	55
7. Niepełnosprawność	64
8. Uzależnienia i przemoc domowa.....	66
9. Ekonomia społeczna.....	73
10. Starzenie się społeczeństwa	76
11. Analiza SWOT.....	79
12. Podsumowanie diagnozy	85
IV. CZĘŚĆ PROGRAMOWA.....	86
1. Misja i wizja	86
2. Cele oraz kierunki działań i harmonogram.....	88
3. Ramy finansowe	102
4. Monitoring i ewaluacja wdrażania strategii.....	103
5. Konsultacje społeczne	105
6. Prognoza zmian	105
V. UWAGI KOŃCOWE	108
VI.SPIS RYCIN I TABEL	109

WSTĘP

W obliczu dynamicznych wyzwań społeczno- gospodarczych, jakie stoją przed Gminą Grabowiec, konieczne staje się opracowanie strategicznej i zrównoważonej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Jakkolwiek planowanie strategiczne zwykle jest obarczone trudnościami oraz ryzykiem związanym ze zmiennością i dynamiką zjawisk oraz procesów społecznych. Niniejszy dokument był opracowywany w dość trudnym okresie, z uwagi na sytuację, której na tak dużą skalę nasze społeczeństwo wcześniej nie doświadczyło. Lata 2020- 2021 zdominowane były przez stan pandemii Covid-19 i związane z nim ograniczenia, które poważnie wpłynęły na funkcjonowanie zarówno jednostek samorządu terytorialnego, jak i całego społeczeństwa. Wystarczy wskazać na ograniczenia w działalności gospodarczej, zmniejszenie zakresu lub wyłączenie funkcjonowania instytucji i zakładów pracy, wprowadzenie pracy zdalnej oraz nauki on-line w przedszkolach, szkołach i na uczelniach wyższych, a także izolację społeczną. Dopiero pierwszy kwartał 2022 roku przyniósł zmniejszenie zagrożenia epidemiologicznego oraz zniesienie większości obostrzeń. Jednocześnie był to czas, zbrojnej agresji Rosji na Ukrainę, co spowodowało napływ około 2 mln uchodźców wojennych do Polski w ciągu kilkunastu dni. Po roku od rozpoczęcia działań wojennych, w Ukrainie nadal trwała wojna.

Podstawą planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego, a więc również podstawą niniejszego dokumentu, jest diagnoza, która jako rodzaj badania ma na celu identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, a także opracowanie wniosków oraz wskazówek, na podstawie, których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia zmian w tej sferze. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych stanowi podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, aby w konsekwencji doprowadzić do integracji społecznej.

Tak rozumiana polityka społeczna obejmuje zagadnienia z dziedziny zatrudnienia, edukacji, kultury, rekreacji, ochrony zdrowia oraz zabezpieczenia potrzeb materialnych i mieszkaniowych. Jej odzwierciedlenie stanowi Strategia Rozwiązywania Problemów Gminy

w Gminie Grabowiec na lata 2024- 2033, która, choć umiejscowiona ściśle w zadaniach i kompetencjach samorządu gminy, odnosi się do różnych aspektów funkcjonowania społeczności lokalnej.

Samorządy lokalne działające w warunkach gospodarki rynkowej, cechującej się dużą dynamiką zmian i niepewnością, co do ich kierunków, muszą posiadać zdolność do wczesnego rozpoznawania zagrożeń, jak i dostrzegania pojawiających się szans. W takich warunkach istotnego znaczenia nabiera zarządzanie strategiczne, które oparte na opracowywaniu, wdrażaniu i kontroli realizacji planów strategicznych, umożliwia dostosowanie funkcjonowania jednostek terytorialnych do zmian zachodzących w otoczeniu.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych stanowi wyzwanie dla samorządu gminy, a w szczególności dla podmiotów, które będą wdrażały poszczególne jej działania. Rozwiązywanie problemów społecznych jest procesem długofalowym, dlatego konieczne jest strategiczne podejście do problematyki polityki społecznej. Jakkolwiek planowanie strategiczne zwykle jest obarczone trudnościami oraz ryzykiem związanym ze zmiennością i dynamiką zjawisk oraz procesów społecznych, to niniejszy dokument był opracowany w warunkach wyjątkowej niepewności z uwagi na sytuację, której na tak dużą skalę nasze społeczeństwo wcześniej nie doświadczyło.

Niniejsza Strategia powstała w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Grabowcu w procesie partycypacyjnym z uwzględnieniem interesów różnych grup społecznych i przy szerokich konsultacjach społecznych. W pracach nad dokumentem uczestniczyli przedstawiciele samorządu lokalnego, poza przedstawicielami sektora pomocy społecznej, przedstawiciele oświaty, kultury, sportu i rekreacji, rynku pracy, ochrony zdrowia, a także policji, organizacji pozarządowych, kościoła oraz mieszkańcy gminy. Nad całością prac czuwał powołany przez Wójta Gminy Grabowiec Zespół ds. Opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2024- 2033.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec jest zgodna z założeniami dokumentów strategicznych przygotowanych na poziomie europejskim, ogólnopolskim i samorządowym odnoszącymi się do polityki społecznej. Niniejszy dokument strategiczny umożliwi ubieganie się o środki zewnętrzne oraz będzie materiałem wyjściowym do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej.

Dotychczasowe doświadczenie pokazuje, że budowanie Strategii wymaga dużego wysiłku i niezwykle ważna jest tu zasada partnerstwa wskazująca na potrzebę zaangażowania lokalnych podmiotów aktywnie działających na rzecz rozwiązywania różnych problemów społecznych, które wykonują zadania w sposób profesjonalny zgodnie z zasadą efektywności koncentrując i łącząc swoje najlepsze zasoby.

Reasumując Strategia na lata 2024 – 2033 posiada cechy kluczowe dla programowania strategicznego: wielowymiarowy charakter, bowiem dotyczy problemów społecznych trudnych do rozwiązania odczuwanych przez duże grupy szczególnie zagrożone, spójność między celami w powiązaniu z innymi celami, horyzontalność w odniesieniu do różnych sektorów w powiązaniu z edukacją, opieką zdrowotną, bezpieczeństwem publicznym oraz podejście systemowe dostosowane do zmieniających się warunków w otoczeniu. Dzięki ewaluowaniu i monitorowaniu działań uzyskana zostanie kontrola, nad jakością osiągniętych rezultatów.

Niniejsza strategia składa się z sześciu części. W pierwszej z nich zostały przedstawione podstawy prawne tworzenia dokumentu oraz jego uwarunkowania strategiczne i programowe. Druga część strategii obejmuje podstawowe informacje na temat gminy oraz obraz sytuacji demograficznej. Trzecia część zawiera diagnozę sytuacji społecznej w Gminie Grabowiec przygotowaną w oparciu o dane statystyczne pozyskane z instytucji i organizacji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie gminy oraz w wyniku przeprowadzonego badania ankietowego wśród społeczności lokalnej. W czwartej-programowej części strategii, na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy oraz przy uwzględnieniu kompetencji samorządu gminnego, zostały sformułowane: misja i wizja, cele strategiczne oraz kierunki działań niezbędnych do podjęcia w okresie obowiązywania dokumentu, zostali wskazani realizatorzy strategii, przedstawione źródła finansowania działań, ramy finansowe i harmonogram realizacji wyznaczonych kierunków działań oraz prognoza zmian w oparciu o określone wskaźniki. W czwartej części zawarto również informacje na temat sposobu realizacji strategii oraz prowadzenia monitoringu przy wykorzystaniu opracowanych wskaźników. Piąta część zawiera uwagi końcowe a szоста część spis rycin i tabel zamieszczonych w dokumencie.

Istniejące obecnie ogromne zapotrzebowanie na myślenie i działanie strategiczne wymaga podkreślenia, że przygotowanie strategii to dopiero część teoretyczna procesu, którą należy uzupełnić praktyką i działaniem, czyli wdrożeniem dokumentu. Za jego skuteczność odpowiedzialni są lokalni politycy, działacze, przedstawiciele instytucji gminnych współpracujący z administracją rządową i samorządową szczebla ponadgminnego, a także z przedstawicielami sektora prywatnego oraz sektora ekonomii społecznej i solidarnej (tzw. „trzeciego sektora”). Tylko, bowiem skoordynowana współpraca, wola i determinacja w przeznaczaniu i pozyskiwaniu środków finansowych przełoży się na skuteczność realizacji strategii.

I.WPROWADZENIE

Za nadzór nad opracowaniem Strategii oraz jego monitoring, ewaluację i aktualizację odpowiedzialny jest Zespół ds. Opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2024-2033 powołany Zarządzeniem Nr 40/2023 Wójta Gminy Grabowiec z dnia 19 lipca 2023 r. w składzie:

1. Edyta Lisiuk- Przewodnicząca Zespołu- Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grabowcu,
2. Katarzyna Skiba- Sekretarz Zespołu- Starszy pracownik socjalny Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grabowcu,
oraz członkowie zespołu:
3. Dorota Swat- Specjalista pracy socjalnej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grabowcu,
4. Arleta Hałasa- Pracownik socjalny Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grabowcu,
5. Ewa Radelczuk- Pedagog Zespołu Szkół w Grabowcu,
6. Agata Łaszyńska- Sioma- Nauczyciel Zespołu Szkół w Grabowcu,
7. Katarzyna Kasprowicz- Motowidło- Przedstawiciel Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu,
8. Zbigniew Różański- Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
9. Beata Hołdaś- Członek Gminnej Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Grabowcu,
10. Elwira Jakimcio- Przedstawiciel Urzędu Gminy w Grabowcu,
11. Helena Dziura- Pielęgniarka Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Przychodnia w Grabowcu,
12. Krystyna Czausz- Przedstawiciel Gminnej Biblioteki Publicznej w Grabowcu,
13. Tomasz Bentkowski- Dzielnicowy posterunku policji.

Przy opracowaniu strategii polityki społecznej przyjęto model konsultacji społecznej, polegający na możliwie szerokim udziale władz i społeczności lokalnej w pracach nad strategią. Podczas spotkań warsztatowych Zespół dokonał diagnozy problemów społecznych, wypracował koncepcję dokumentu, określił metody przygotowania materiału oraz tryb sporządzenia analizy SWOT, w trakcie prac akceptował i przekazywał także dane diagnostyczne. Wypracował również misję, cel główny oraz podstawową siatkę celów

strategicznych i operacyjnych, wreszcie zatwierdził zaproponowane wskaźniki oraz system monitorowania dokumentu.

Przy opracowaniu celów strategicznych wzięto pod uwagę zarówno zasadnicze problemy występujące na terenie Gminy Grabowiec jak i interesariuszy wymagających szczególnego wsparcia. Zmiany zachodzące w życiu społecznym, nowe zjawiska społeczne, złożoność problemów, powodują, że Strategia ma charakter dokumentu otwartego i poddawana będzie okresowej ewaluacji, w celu jej dostosowania do aktualnych i rzeczywistych potrzeb.

1. Podstawy prawne i organizacyjne tworzenia strategii

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, podobnie jak inne dokumenty strategiczne przygotowywane na różnych szczeblach administracji publicznej jest dokumentem uwarunkowanym prawnie.

Konieczność uchwalenia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych przez samorząd gminny reguluje ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 901, 1693, 1938). Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt.1 ustawy o pomocy społecznej do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Powyższe kwestie reguluje również art.16b ustawy o pomocy społecznej, który wskazuje, iż gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych zawierającą w szczególności:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią
- 3) określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian
 - b) kierunków niezbędnych działań
 - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych
 - d) wskaźników realizacji działań.

Zgodnie z art. 110 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej, ośrodek pomocy społecznej koordynuje realizację Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 40, 572, 1463, 1688) stanowi w art. 7, że do gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy z zakresu ochrony zdrowia, pomocy społecznej,

gminnego budownictwa mieszkaniowego, edukacji publicznej, polityki prorodzinnej, kultury fizycznej i rekreacji. Strategie rozwiązywania problemów społecznych winny być przyjmowane do realizacji w drodze uchwały rady gminy.

Ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw z dnia 9 marca 2023 roku (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 535) określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą domową oraz zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240, 852, 1234, 1429), która określa zadania państwa i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wielowymiarowego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 1426, 1429) określa zakres wsparcia dla dziecka i rodziny w szczególności doświadczających trudności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych oraz zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 735, 1429, 1723, 1737) określa zadania państwa w zakresie łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej, które realizowane są poprzez instytucje rynku pracy, działające w celu pełnego i produktywnego zatrudnienia, wzmocnienia integracji oraz solidarności społecznej, zwiększenia mobilności na rynku pracy.

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r. poz. 176, z 2022 r. poz. 218, 1812) stwarza szanse na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego. Kładzie nacisk na aktywizację i edukację środowisk dotkniętych długotrwałym bezrobociem, marginalizowanych zawodowo i społecznie oraz wspieranie zatrudnienia tych właśnie grup. Ustawa swoim zasięgiem obejmuje szczególnie osoby nieposiadające własnych dochodów, bezdomne, uczestniczące w procesie wychodzenia z bezdomności, uzależnione od różnych substancji i pozostające w procesie leczenia, osoby opuszczające zakłady karne oraz uchodźców. Do popularnych form pomocy udzielanych w ramach ustawy należy zaliczyć uczestnictwo w centrach integracji społecznej, klubach integracji społecznej oraz wspieranie zatrudniania socjalnego.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 802) określa zasady działania spółdzielni socjalnych, których przedmiotem działalności jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków spółdzielni na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji jej członków tj. odbudowywanie i podtrzymywanie umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności

lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy oraz zamieszkania lub pobytu, oraz zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 2151) oraz ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 roku (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 1939) reguluje zadania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie odpowiedniego kształtowania polityki społecznej, leczenia, rehabilitacji i reintegracji osób uzależnionych od alkoholu lub środków psychoaktywnych czy prowadzenia działalności wychowawczej i informacyjnej.

Ustawa z dnia 8 grudnia 2006 roku o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 788, 1463, 1693) określa zasady udzielania dopłat finansowego wsparcia podmiotom realizującym przedsięwzięcia polegające na tworzeniu zasobu lokali socjalnych, mieszkań chronionych a także noclegowni i domów dla bezdomnych.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 roku (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 571) reguluje prowadzenie działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe, tryb, zasady i formy zlecania realizacji zadań publicznych przez administrację publiczną organizacjom pozarządowym, uzyskiwanie przez organizacje statusu organizacji pożytku publicznego oraz nadzór nad działalnością organizacji pożytku publicznego, a także warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz tak ważne z punktu widzenia strategii kwestie dotyczące konsultowania projektów dokumentów.

Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 roku (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 390, 658, 852, 1429) określa warunki nabywania prawa do świadczeń rodzinnych oraz zasady ustalania, przyznawania i wypłacania tych świadczeń.

Ustawa o dodatkach mieszkaniowych z dnia 21 czerwca 2001 roku (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 1335) reguluje zasady i tryb przyznawania, ustalania wysokości i wypłacania dodatków mieszkaniowych oraz właściwość organów w tych sprawach.

Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 810, 1565) określająca warunki nabywania prawa do świadczenia wychowawczego oraz zasady przyznawania i wypłacania tego świadczenia. Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych.

Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 1923). Ustawa ta określa uprawnienia kobiet w ciąży i rodzin do wsparcia w zakresie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej oraz instrumentów polityki na rzecz rodziny.

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (tekst jedn.: U. z 2020 r. poz. 1297, z 2023 r. poz. 1429) regulująca zasady ustalania i wypłacania zasiłków dla opiekunów osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 2561, 2674, 2770, z 2023 r. poz. 605, 650, 658, 1234, 1429, 1675, 1692, 1733, 1831, 1872, 1938) oraz ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 1230, 1429, 1672, 1941).

Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r. poz. 1744, z 2022 r. poz. 2140, 2243, 2754, z 2023 r. poz. 1234, 1429) określająca zasady przyznawania członkom rodziny wielodzietnej Karty Dużej Rodziny, zwanej dalej „Kartą”, sposób przyznawania im uprawnień oraz sposób realizacji i finansowania zadań wynikających z ustawy.

Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 1993) zabezpieczająca osoby znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej z powodu niemożności wyegzekwowania alimentów oraz określająca działania zmierzające do zwiększenia odpowiedzialności osób zobowiązanych do alimentacji.

Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 103, z 2022 r. poz. 2600, z 2023 r. poz. 185, 547, 1088, 1234, 1641, 1672, 1717) zawierająca szczególne zasady zalegalizowania pobytu obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa, oraz obywateli Ukrainy posiadających Kartę Polaka, którzy wraz z najbliższą rodziną z powodu tych działań wojennych przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Powyżej wymieniono jedynie kluczowe akty prawne, które w dużej mierze regulują obszar działalności gminy w zakresie polityki społecznej jednak nie jest to katalog zamknięty i podczas realizacji postanowień strategii niezbędne będzie odwołanie się do innych aktów prawnych między innymi z zakresu edukacji, kultury, ochrony zdrowia, finansów publicznych itd. Tworząc niniejszą Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych opierano się na kluczowych dla tej materii aktach prawnych tak, aby była ona kompatybilna oraz komplementarna z założeniami polityki państwa.

Poza prawodawstwem krajowym istotne są również europejskie dokumenty sankcjonujące tworzenie i wdrażanie strategii rozwiązywania problemów społecznych. Prawo wspólnotowe nie ingeruje bezpośrednio w systemowe rozwiązania w zakresie pomocy społecznej obowiązujące w państwach członkowskich, funkcjonuje jednak polityka społeczna

Unii Europejskiej koordynująca narodowe polityki społeczne w zakresie koniecznym z punktu widzenia funkcjonowania wspólnego rynku.

2. Zgodność celów strategii z innymi dokumentami strategicznymi

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Grabowiec na lata 2024- 2033 jest dokumentem zgodnym z dokumentami strategicznymi i programowymi, które funkcjonują na poziomie europejskim, krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Dokumenty te tworzą warunki do podejmowania działań opartych na zasadzie pomocniczości państwa przy wykorzystaniu zasobów tkwiących w środowiskach lokalnych i aktywności środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Cele Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2024-2033 są spójne z następującymi dokumentami strategicznymi na poziomie krajowym i europejskim:

- **Agendą na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030**, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, która stanowi plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo. Ma ona na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy oraz mobilizowanie środków do wdrożenia Agendy 2030 przy udziale wszystkich krajów, interesariuszy i obywateli. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej, jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu. Wiodącą siłą, która doprowadziła do przyjęcia Agendy 2030 była Unia Europejska. Obecnie na jej szczeblu trwa debata nad strategią działań w kierunku zrównoważonej Europy. Europa 2030 będzie stanowić odpowiedź na pilne wyzwania stanowiące zagrożenie dla społeczeństwa, dobrobytu gospodarczego i środowiska naturalnego.

- Polska perspektywa działań na rzecz Agendy 2030 została sformułowana w **Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju**, która stanowi instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi kraju, wskazując cele i niezbędne działania, instrumenty realizacyjne i kluczowe projekty zapewniające jej wdrożenie. Dokument ustala także system koordynacji, wyznaczając role poszczególnym podmiotom publicznym oraz sposoby współpracy ze światem biznesu, nauki i społeczeństwem. Strategia przedstawia nowy model rozwoju, tj. rozwój odpowiedzialny, czyli taki, który budując siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników wzrostu, zapewnia udział i korzyści wszystkim grupom społecznym zamieszkującym różne miejsca naszego kraju. Jednocześnie w nowym modelu potrzeby obecnego pokolenia będą realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. Głównym celem wszystkich działań i przedsięwzięć przewidzianych w dokumencie jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Oczekiwanym efektem realizacji strategii będzie zwiększenie zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności** jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres, co najmniej 15 lat. Celem głównym dokumentu Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności jest poprawa, jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu uzależniono od podjęcia działań w trzech obszarach strategicznych: konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji), równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji) oraz efektywności i sprawności państwa. Każdym z tych obszarów strategicznych zostały określone strategiczne cele rozwojowe, które uzupełniono sprecyzowanymi kierunkami interwencji. Do celów rozwojowych zaliczono następujące cele: 1. Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji, 2. Zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym, 3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki, 4. Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki, 5. Stworzenie Polski Cyfrowej, 6. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”, 7. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska,

8. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, 9. Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego, 10. Stworzenie sprawnego państwa, jako modelu działania administracji publicznej, 11. Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030** jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 roku, w którym odzwierciedlenie znajdują określone w filarze „rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony” postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Strategia jest punktem odniesienia dla Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027, będąc zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej, zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalne. Kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich. W strategii przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju, a także efektywniejsze rozpoznanie zasobów, jakimi dysponują, wskazanie wyzwań i barier rozwojowych. Takie podejście ma się przełożyć na lepsze dopasowanie narzędzi interwencji (np. programów) do możliwości i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów kraju. Jednym z celów dokumentu jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo; wskazano w nim obszary strategicznej interwencji, które otrzymają szczególne wsparcie (tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).

Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia, jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. Istotny nacisk położono w niej również na rozwijanie kompetencji administracji publicznej w zakresie prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspierania powiązań pomiędzy lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki. W tym kontekście zakładając zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych, jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej, stworzono w dokumencie warunki do większego angażowania się samorządów gminnych

i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnymi.

- **Umowa Partnerstwa na lata 2021-2027** określa strategię wykorzystania funduszy europejskich w ramach polityk unijnych: polityki spójności i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2021-2027. Budżet dla Polski wynosi 76 mld euro. Polityka spójności na lata 2021-2027 ma obejmować następujące fundusze: Fundusz Spójności (FS), Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+) i Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Około 60% funduszy z polityki spójności przekazanych zostanie do programów krajowych, m.in. z obszaru infrastruktury i środowiska, badań i wsparcia innowacyjności, rozwoju cyfrowego. Pozostałe 40% otrzymają programy regionalne w poszczególnych województwach. Umowa Partnerstwa zakłada kontynuację realizacji dotychczasowych programów krajowych, szesnastu programów regionalnych oraz programów współpracy transgranicznej i transnarodowej.
- **Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030** jest dokumentem, który określa ramy strategiczne dla działań służących dalszemu ograniczaniu ubóstwa, rozwijaniu usług społecznych oraz wspieraniu integracji społecznej. Głównym celem przyjętej polityki publicznej jest redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Określone w dokumencie priorytety i działania koncentrują się na następujących obszarach: przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, przeciwdziałanie bezdomności, rozwijanie usług społecznych dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz działania podmiotów ekonomii społecznej oraz wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz ich integracji na rynku pracy. Dokument ustanawiając ramy strategiczne tak dla działań ogólnokrajowych, jak i regionalnych, umożliwia planowanie i realizację przedsięwzięć w obszarze przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, finansowanych zarówno ze środków krajowych, jak i z funduszy europejskich, przewidzianych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027.
- **Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku.** Ekonomia Solidarności Społecznej ma na celu wzmocnienie procesów dotyczących zwiększania spójności

i solidarności społecznej, a także rozwoju lokalnego i społeczno-gospodarczego, w szczególności w wymiarze wspólnot lokalnych i samorządowych. Dokument wyznacza kluczowe kierunki interwencji publicznej mające służyć kształtowaniu jak najlepszych warunków dla rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. W programie przedstawiono przede wszystkim plany i działania realizowane przez administrację rządową na szczeblu krajowym oraz kompleksową strukturę systemu wsparcia ekonomii społecznej na poziomie regionalnym, z uwzględnieniem roli innych przedstawicieli sektora administracji rządowej, a także jednostek samorządu terytorialnego i sektora ekonomii społecznej i solidarnej. Działania przewidziane w dokumencie ujęto w czterech obszarach tematycznych: 1. Solidarna wspólnota lokalna (obejmuje działania dotyczące współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją publiczną, a w szczególności samorządową), 2. Solidarny rynek pracy (zawiera działania dotyczące reintegracji społecznej i zawodowej realizowanej przez różne podmioty ekonomii społecznej oraz określające warunki niezbędne do uzyskania statusu przedsiębiorstwa społecznego i najważniejsze instrumenty wsparcia zatrudnienia w tych podmiotach), 3. Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna (obejmuje działania, dzięki którym podmioty ekonomii społecznej będą mogły efektywniej konkurować z innymi przedsiębiorcami i wzmacniać swoją samodzielność). Solidarne społeczeństwo (zawiera działania edukacyjne i promujące ekonomię społeczną).

- **Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021-2030.** Dokument zakłada kompleksowe, horyzontalne, ponadsektorowe podejście polityki publicznej do wsparcia osób z niepełnosprawnościami, uwzględniające ich potrzeby w zakresie niezależnego życia i włączenia społecznego. Zapisy dotyczące konkretnych działań w Strategii, w tym o charakterze legislacyjnym i programowym, zostały poprzedzone diagnozą stanu faktycznego sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Celem głównym Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Działania wskazane w ramach poszczególnych obszarów umożliwią osobom z niepełnosprawnościami niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach, zapewniając im funkcjonowanie w społeczeństwie na zasadzie równości z innymi osobami. Wskaźnikiem monitorującym realizację celu głównego Strategii jest współczynnik aktywności zawodowej dla osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym. W 2018 r. wynosił on 28, 3%, w 2019 r. - 28, 8%, w 2020 r. osiągnął wartość 30%. Zgodnie z założeniami Strategii w 2025 r. przewidziano jego wzrost do

poziomu 35% a w 2030 r. – do 45%. Realizacja działań zaprojektowanych w ramach poszczególnych obszarów priorytetowych Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 pozwoli na ustanowienie ram całościowej polityki krajowej na rzecz osób niepełnosprawnych, zgodnej z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

- **Program wieloletni "Senior+" na lata 2021-2025.** Program zakłada wspieranie finansowe jednostek samorządu terytorialnego, w zakresie realizacji zadań własnych, polegających na prowadzeniu i zapewnieniu miejsc w ośrodkach wsparcia „Senior+”. Celem strategicznym Programu jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym, poprzez dofinansowanie rozbudowy infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym oraz zwiększenie miejsc w ośrodkach wsparcia „Senior+”, tj. wsparcie działań jednostek samorządu w rozwoju na ich terenie sieci Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”. Celem operacyjnym Programu jest zapewnienie wsparcia seniorom – osobom nieaktywnym zawodowo w wieku 60 lat i więcej – poprzez umożliwienie im korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywności, a także obejmującej usługi w zakresie aktywności ruchowej lub kinezyterapii, oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej – w zależności od potrzeb stwierdzonych w środowisku lokalnym. W ramach Programu udostępniana jest seniorom infrastruktura pozwalająca na aktywne spędzanie wolnego czasu, a także zaktywizowanie i zaangażowanie seniorów w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego.

Zespół przy opracowaniu niniejszej Strategii kierował się obecnie obowiązującymi dokumentami strategicznymi szczebla wojewódzkiego. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2024 - 2033 jest również zgodna z dokumentami strategicznymi szczebla regionalnego a w szczególności ze:

- **Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.** Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego jest najważniejszym dokumentem programowym, który określa wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego. Strategia prezentuje zasadniczą zmianę podejścia do programowania rozwoju i prowadzenia polityki regionalnej. Opiera się na terytorializacji polityki rozwojowej, wskazując m.in. obszary strategicznej interwencji, jest zorientowana na konkretne rezultaty i efekty. Zakłada zintegrowane podejście oraz wieloszczeblowe zarządzanie, w tym poprzez mobilizowanie regionalnych i lokalnych inicjatyw. Przyjmuje horyzont czasowy do roku 2030. Strategia jest elastyczna i otwarta na innowacyjne pomysły oraz działania prorozwojowe, a także zdolna do absorpcji pomocy i wsparcia zewnętrznego. Zaproponowane w dokumencie cele strategiczne odpowiadają na

zidentyfikowane najważniejsze problemy i wyzwania rozwojowe naszego regionu. Ukierunkowane są na innowacje, wzmocnienie miast, rozwój nowoczesnej wsi, rozwój przedsiębiorczości, wykorzystanie potencjału naukowego oraz wielokierunkową integrację regionu polepszającą jego spójność oraz wykorzystanie posiadanych potencjałów rozwojowych. Jednym z celów operacyjnych Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku jest wspieranie włączenia społecznego z uwagi na fakt, że województwo lubelskie charakteryzuje się najwyższym w kraju wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem. Innym istotnym problemem jest zjawisko wykluczenia społecznego. Zjawiska te stanowią istotną barierę ograniczającą rozwój nowoczesnego społeczeństwa w regionie. Niezbędna jest, zatem aktywizacja społeczna i zawodowa osób marginalizowanych, poprawa dostępu i wzrost, jakości usług publicznych oraz rozwój ekonomii społecznej. Szczególnym obszarem zainteresowania władz samorządu jest zwiększenie partycypacji społecznej, jako podstawowego warunku budowy społeczeństwa obywatelskiego i ograniczania rozmiarów negatywnych zjawisk społecznych. Działania zawarte w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych przyczynią się do realizacji celu operacyjnego poprzez zwiększenie partycypacji społecznej, wzrostu, jakości życia oraz spadku liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Ponadto, w wyniku realizacji celu nastąpi zmniejszenie dysproporcji w zakresie dostępu do usług publicznych, w tym również usług wsparcia dla osób starszych i z niepełnosprawnościami. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku jest podstawą do konstruowania programu: Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, a także przygotowywania dokumentów niezbędnych dla wykorzystania różnych mechanizmów wsparcia rozwoju regionalnego.

- ***Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021- 2030.*** Zadaniem Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego, jako dokumentu tworzącego pewną wizję przyszłości jest wytyczenie kierunków działań, które służyć mają realizacji tej wizji. Dokument powinien inspirować podmioty działające w obszarze polityki społecznej do podejmowania wysiłków na rzecz wyszukiwania rozwiązań trudnych kwestii stojących obecnie na przeszkodzie efektywnego rozwoju społeczności województwa. Strategia jest narzędziem wspomagającym skuteczne działanie, długofalowym planem rozwoju opartym o dogłębną analizę sytuacji w województwie przy uwzględnieniu realnych i dostępnych zasobów, środków, instrumentów i możliwości. Opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej jest jednym z obowiązków nałożonych na samorząd województwa przez ustawodawcę. Jednym z najpoważniejszych problemów polityki społecznej w województwie lubelskim jest zagrożenie ubóstwem.

Przedstawione w niniejszym dokumencie informacje składają się na koncepcję realizacji polityki społecznej Samorządu Województwa Lubelskiego, która opierać się będzie na koordynacji i koncentracji działań wielu instytucji realizujących ustawowo zadania pomocy i integracji społecznej oraz rynku pracy, a także innych obszarów w zakresie wynikającym z istotnych i kluczowych potrzeb mieszkańców naszego województwa. Zaproponowane cele i zadania, stanowią wyzwanie dla wszystkich społeczności lokalnych i tworzą wzajemnie uzupełniający się system interdyscyplinarnej współpracy. Strategia jest koncepcją systemowego działania na rzecz wieloletniego rozwiązywania problemów społecznych poprzez racjonalną alokację zasobów, wskazanie sposobów postępowania w celu realizacji wspólnie przyjętych celów. Ma sprzyjać utrwalaniu spójności społecznej rozumianej, jako możliwość zapewnienia społeczeństwu wysokiej, jakości życia, zmniejszaniu różnic pomiędzy standardami, unikaniu nierówności społecznych oraz minimalizowania wykluczenia społecznego i ubóstwa. W ramach strategii zostały zdefiniowane dla Województwa Lubelskiego następujące obszary strategiczne polityki społecznej:

1. Bezrobocie i bierność zawodowa.
2. Ubóstwo i dziedziczenie biedy.
3. Starzejące się społeczeństwo.
4. Wsparcie dziecka i rodziny.
5. Wsparcie osób z niepełnosprawnościami.
6. Zdrowie psychiczne.
7. Rozwój społeczności lokalnej.
8. Ekonomia społeczna i solidarna.

Działania podejmowane na rzecz społeczności lokalnej wynikające ze zdiagnozowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec problemów społecznych będą uzupełnieniem obszarów tematycznych zawartych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego.

Ponadto założenia Strategii są koherentne z dokumentami strategicznymi szczebla lokalnego a przede wszystkim ze **Strategią Rozwoju Gminy Grabowiec na lata 2015- 2025**, w obszarze celów strategicznych i operacyjnych dotyczących sfery społecznej i gospodarczej, która ma służyć harmonijnemu rozwojowi Gminy Grabowiec, poprawie jakości życia jej mieszkańców, zapewnieniu równego dostępu do oferowanych dóbr i usług. Ponadto cele i działania Strategii uwzględniają założenia określone w szczegółowych gminnych programach dotyczących sfery polityki społecznej takich jak:

- *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałaniu Narkomanii na lata 2022-2025.*

- *Program Współpracy Gminy Grabowiec na rok 2024 z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.*
- *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Grabowiec na lata 2021-2023.*

Na zadowolenie mieszkańców w dużym stopniu wpływa dostęp do edukacji, instytucji i usług pomocowych, pośrednictwa pracy, świadczeń zapewniających bezpieczeństwo i pomoc medyczną, dostępność infrastrukturalną, komunikacyjną oraz dostęp do oferty kulturalnej. Jednocześnie ma na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu grup ludności, zagrożonych tymże wykluczeniem oraz pomocy w przezwyciężaniu problemów społecznych. Sukces w działaniach na rzecz wdrażania Strategii upatruje się poprzez realizowanie szeroko rozumianego partnerstwa wielu instytucji. Zasada partnerstwa i współpracy jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej.

3. Procedura tworzenia strategii

Zasadniczym celem każdej strategii jest doprowadzenie do zmiany niekorzystnych zjawisk występujących np. w gospodarce, w finansach, ekonomii czy też polityce społecznej. Strategia odzwierciedla obecną sytuację społeczną w powiecie, jak również przedstawia działania wielu instytucji i organizacji pozarządowych rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków i zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Prace nad opracowaniem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec prowadzono z wykorzystaniem najlepszych praktyk partycypacji społecznej. Uczestnikami tego postępowania byli, zatem m. in. przedstawiciele administracji publicznej, organizacji społecznych, mieszkańcy oraz bezpośredni beneficjenci. Zarówno ich wiedza, doświadczenie, jak i znajomość środowiska lokalnego pozwoliły na trafne określenie problemów, potrzeb i kierunków działań w zakresie problematyki społecznej. Zaangażowanie reprezentantów społeczności w proces prac nad Strategią stworzył szansę wypracowania różnorodnych i realnych rozwiązań w odpowiedzi na zaistniałe problemy społeczne. Tym samym stał się ważnym elementem budowania integracji społecznej oraz mechanizmów wspólnego decydowania i działania.

Niniejszy dokument odzwierciedla obecną sytuację społeczną w gminie, jak również przedstawia działania wielu instytucji i organizacji rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków i zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

W III kwartale 2023 roku rozpoczął się okres przygotowawczy do opracowania Strategii gdzie zostały określone etapy jej opracowania, zakres Strategii, zasady i zakres współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi oraz narzędzia diagnostyczne.

Punktem wyjścia do prac nad Strategią było powołanie przez Wójta Gminy Grabowiec Zarządzeniem Nr 40/2023 z dnia 19 lipca 2023 r. Zespołu ds. Opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2024-2033. Zespół miał charakter interdyscyplinarny, gdyż w jego pracach uczestniczyli członkowie następujących obszarów: pomoc społeczna, oświata, rynek pracy, kultura, sektor pozarządowy. Zespół uczestniczył w opracowaniu projektu Strategii podczas serii spotkań roboczych i bieżących konsultacji drogą elektroniczną.

Równoległym działaniem było gromadzenie danych do diagnozy problemów społecznych. Oprócz wykorzystania dostępnych zasobów (własnych i wtórnych), w celu uwzględnienia głosu społeczności lokalnej przeprowadzono badanie ankietowe dotyczące postrzegania problemów społecznych przez mieszkańców Gminy Grabowiec.

Ostatnim elementem partycypacji społecznej było przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu Strategii. Podjęcie wszystkich wymienionych wyżej działań gwarantuje, że opracowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem uspołecznionym.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec stanowi również strategiczne nawiązanie do kierunków działań i zapisów ujętych w Strategii przyjętej w roku 2016, obowiązującej do roku 2023 włącznie. Przy opracowywaniu Strategii kierowano się zasadą zrównoważonego rozwoju dla zapewniania spójności podejmowanych działań.

Tworząc Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grabowiec zostały uwzględnione zasady działania polityki strukturalnej Unii Europejskiej, do których należą:

1. Zasada komplementarności
2. Zasada subsydiarności
3. Zasada spójności
4. Zasada partnerstwa.

Ze względu na dość długi okres stosowania Strategii oraz zmieniającą się sytuację społeczną w gminie należy monitorować zachodzące zmiany, aby móc aktualizować zapisy Strategii. Powodzenie Strategii wymaga zapewnienia niezbędnego poziomu zgody społecznej na jego realizację. Dotyczy to wszystkich uczestników programu, a więc realizatorów, odbiorców, a także społeczności lokalnej. Stosując model partycypacyjny, w celu wypracowania konsensusu społecznego czynnymi twórcami Strategii stały się organizacje pozarządowe i instytucje działające w sferze pomocy społecznej, w tym działające na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

II.CHARAKTERYSTYKA GMINY GRABOWIEC

1. Rys historyczny, położenie i podział gminy

Ryc. 1 Gmina Grabowiec

Źródło: Strona internetowa Gminy Grabowiec.

Formalnie Gmina Grabowiec została utworzona 1 stycznia 1973 roku uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie Nr XXI/92/72 z dnia 5 grudnia 1972 roku jednak Grabowiec należy do najstarszych osad na Zamojszczyźnie, bowiem już w 1268 roku był tu gród warowny przy szlaku idącym z Włodzimierza Wołyńskiego na Zawichost a przy nim podgrodzie będące zapewne osadą miejską.

Jako miasto Grabowiec występuje w 1366 roku, kiedy wraz z innymi miastami - Bełzem, Chełmem i Szczebrzeszynem - odstąpiony został przez Litwinów Kazimierzowi Wielkiemu.

W 1372 roku rządy na Rusi objął Władysław Opolczyk a Grabowiec już wtedy był stolicą powiatu i jako taki wymieniony jest w dokumencie z 1378 roku. W dziesięć lat później, w 1388 roku, król Władysław Jagiełło nadał ziemię bełską, w skład, której wchodził Grabowiec Ziemowitowi IV księciu mazowieckiemu a w dokumencie z 1396 roku potwierdzającym to nadanie Grabowiec jest wymieniony, jako oppidum (miejsce obwarowane). Odtąd też aż do pierwszego rozbioru Polski Grabowiec pozostaje stolicą

powiatu najpierw w księstwie bełskim a od 1462 roku w województwie bełskim wchodzącym w skład Korony. W 1394 roku Ziemowit IV utworzył w Grabowcu parafię rzymsko- katolicką bardzo rozległą gdyż obejmującą 26 wsi. Miasto wraz z istniejącym tu od dawna zamkiem zostało zniszczone przez Tatarów w 1500 roku. Zamek w Grabowcu istniał już w XIII wieku a po zniszczeniu w 1500 roku został odbudowany.

Ryc. 2 Gmina Grabowiec na tle powiatu Zamojskiego

Źródło: Strona internetowa: www.krasnobrod.net.pl

Gmina Grabowiec położona jest w południowej części województwa lubelskiego w powiecie zamojskim i graniczy: od północy z gminami Kraśniczyn, Wojsławice, Uchanie, od wschodu z gminą Trzuszczany, od południa z gminą Miączyn i od zachodu z gminą Skierbieszów. W skład Gminy Grabowiec wchodzi 26 miejscowości w tym 24 sołectwa.

Obszar gminy (12.888 ha) zaliczany jest do subwołyńskiego okręgu botanicznego z bogactwem gatunków kierunkowych i botanicznych. Występuje tu unikatowa fauna i flora, rezerваты, pomniki przyrody oraz Skierbieszowski Park Krajobrazowy. Gmina Grabowiec jest głównie gminą rolniczą gdyż posiada gleby o najwyższych klasach bonitacyjnych, klasy I-III zaliczane są do najbardziej urodzajnych i zajmują one 81 % użytków rolnych i 69 % ogólnej powierzchni.

Gmina jest dobrze skomunikowana, od siedziby powiatu dzieli ją 30 km a od siedziby województwa około 100 km. Gminę Grabowiec przecinają dwa główne szlaki komunikacyjne od Skierbieszowa do Hrubieszowa oraz od Wojsławic do Miączyna.

Sieć osadnicza w gminie jest dosyć rozproszona, co stwarza określone trudności w wyposażeniu gminy w podstawową infrastrukturę wodną i kanalizacyjną. Potencjał

rozwojowy gminy jest dosyć ograniczony. Najsilniejszym ośrodkiem jest osada Grabowiec, który dysponuje znacznym potencjałem demograficznym i stanowi centrum aktywności gospodarczej i społecznej gminy. W układzie przestrzennym gminy występują zarówno zwarte jak i rozproszone formy osadnictwa. Dominuje zabudowa wiejska jednorodzinna.

Gmina Grabowiec dysponuje znacznym potencjałem, jeżeli chodzi o rozwój energii odnawialnej. Ze względu na swoje położenie gmina jest uprzywilejowanym obszarem do rozwoju energetyki wodnej, wiatrowej i słonecznej. Ponadto duża ilość gruntów ornych oraz tradycja rolnicza stwarza realne szanse rozwoju upraw energetycznych oraz produkcji bioenergii z odpadów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego.

O historii i bogatym dziedzictwie kulturowym gminy świadczą dosyć liczne i cenne zabytki jak chociażby grodzisko na „Górze zamkowej” czy Zespół kościelny w Grabowcu oraz liczne dworki i zabytkowe cmentarze.

2. Sytuacja demograficzna

Na dzień 31 grudnia 2022 roku Gmina Grabowiec liczyła 3809 mieszkańców w tym 1895 kobiet stanowiących 49,75 % i 1914 mężczyzn stanowiących 50,25 % ogółu mieszkańców. W roku 2021 liczba mieszkańców wynosiła odpowiednio 3875 osób ogółem w tym 1932 kobiet i 1943 mężczyzn natomiast w 2020 roku 3962 mieszkańców ogółem w tym 1975 kobiet i 1987 mężczyzn.

Porównując statystyki dotyczące liczby ludności z trzech ostatnich lat można zaobserwować systematyczny spadek liczby mieszkańców (różnica o 153 osoby pomiędzy 2020 a 2022 rokiem, co daje ponad 4 % spadek ludności gminy).

Zgodnie z danymi GUS w latach 2002- 2021 liczba mieszkańców zmalała o 22,2 %. Średni wiek mieszkańców wynosi 45,4 lat i jest większy od średniego wieku mieszkańców województwa lubelskiego oraz większy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Dane obrazujące liczbę ludności w poszczególnych latach przedstawia poniższa tabela:

Tabela 1. Liczba ludności w Gminie Grabowiec w latach 2020- 2022.

Wskaźnik	2020	2021	2022
Liczba ludności			
Ogółem:	3962	3875	3809
Kobiety	1975	1932	1895
Mężczyźni	1987	1943	1914

Źródło: Dane własne gminy.

Struktura ludności według płci i wieku stanowi podstawę większości analiz demograficznych, determinuje ona, bowiem w poważnym stopniu kształtowanie się przyszłych trendów w zakresie liczby mieszkańców. Rozkład ludności według płci i wieku daje podstawę do określenia wielu społeczno - ekonomicznych konsekwencji. W gminie Grabowiec występuje nieznaczna przewaga liczebna mężczyzn. W 2022 roku na 100 mężczyzn przypadało 99 kobiet. Na uwagę zasługuje fakt, iż przewaga liczebna kobiet dotyczy grupy wiekowej 70- 85+ lat, natomiast mężczyzn dotyczy grupy pomiędzy 20 a 39 rokiem życia. W wieku produkcyjnym występuje przewaga liczebna mężczyzn. W gminie Grabowiec w 2022 roku 555 osób (14,57 %) było w wieku przedprodukcyjnym, 2225 osób (28,41 %) było w wieku produkcyjnym, a 1029 mieszkańców (27,01 %) było w wieku poprodukcyjnym.

Poniżej przedstawiono strukturę ludności w Gminie Grabowiec według stanu na koniec 2022 roku.

Tabela 2. Struktura ludności w Gminie Grabowiec stan na 31.12.2022 roku.

Wskaźnik	Wartości
Stan ludności w 2022 roku ogółem, w tym:	3809
Kobiety	1895
Mężczyźni	1914
Ludność w wieku przedprodukcyjnym ogółem	555
Ludność w wieku produkcyjnym ogółem	2225
Ludność w wieku poprodukcyjnym ogółem	1029

Źródło: Dane własne gminy.

Zgodnie z danymi GUS oraz danymi własnymi gminy struktura wiekowa mieszkańców gminy na przestrzeni ostatnich trzech lat ulegała niekorzystnym zmianom. Liczba osób w wieku produkcyjnym w 2020 roku (2276 osób) w stosunku do 2022 roku (2225) znacznie zmalała (spadek o 51 osób w ujęciu dwuletnim).

Gmina ma stosunkowo niekorzystną strukturę wiekową. Rok do roku rośnie wskaźnik osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym, których ilość na przestrzeni trzech ostatnich lat systematycznie spadała. Ściśle powiązany ze strukturą wieku jest wskaźnik obciążenia demograficznego, który pokazuje liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na osoby będące w wieku produkcyjnym. W 2022 roku

wskaźnik obciążenia demograficznego dla Gminy Grabowiec wyniósł 71,19. Z kolei wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym wyniosła 53,93. Wysoki poziom obu współczynników wskazuje na niekorzystną strukturę wiekową mieszkańców oraz wpływa negatywnie, na jakość życia i warunki funkcjonowania lokalnej gospodarki. Wysoka wartość wskaźnika obciążenia demograficznego ma niekorzystny wpływ na lokalny rynek pracy i sprawia, że większy odsetek mieszkańców utrzymuje się z socjalnych źródeł dochodów.

Tabela 3. Struktura wiekowa ludności gminy w latach 2020- 2022.

Wskaźnik	2020	2021	2022
Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	508	529	555
Liczba osób w wieku produkcyjnym	2276	2251	2225
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	1178	1095	1029

Źródło: Dane własne gminy

Sytuacja demograficzna kształtowana jest przez takie wskaźniki, jak będący różnicą między liczbą urodzeń żywych i zgonów przyrost naturalny oraz saldo migracji, która odbywa się zarówno w ruchu wewnętrznym, jak i zagranicznym. Dane szczegółowe w tym zakresie odnoszące się do gminy przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 4. Ruch naturalny ludności gminy w latach 2021-2022

Wskaźnik	2021	2022
Liczba urodzeń żywych	24	26
Liczba zgonów	91	75
Przyrost naturalny	- 67	- 49

Źródło: Dane własne gminy.

Tabela 5. Ruch migracyjny ludności gminy w 2022 roku

Wskaźnik	2022
Saldo migracji w ruchu wewnętrznym	7
Saldo migracji w ruchu zagranicznym	8
Saldo migracji ogółem	15

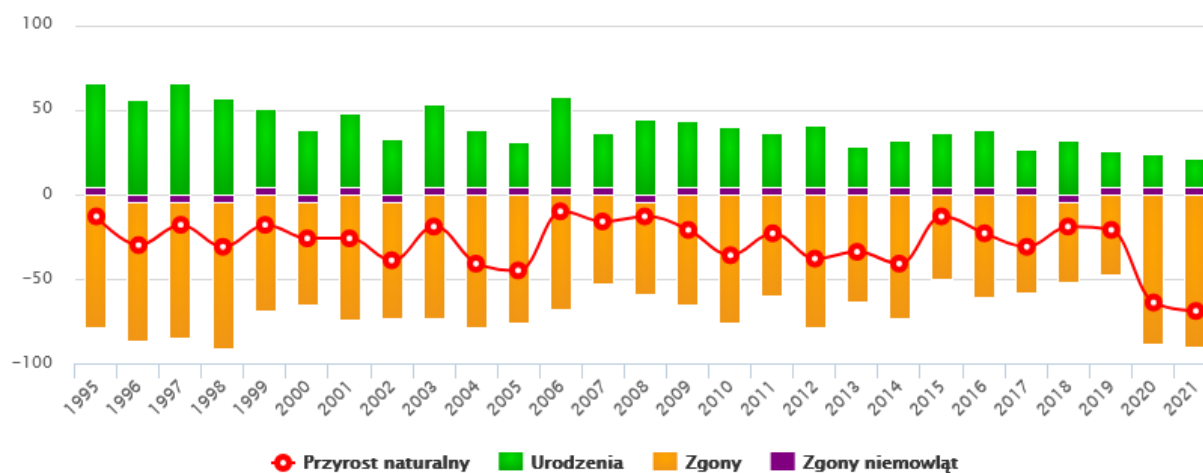
Źródło: Dane własne gminy.

Gmina Grabowiec ma ujemny przyrost naturalny wynoszący -49 w 2022 roku, natomiast w roku 2021 przyrost naturalny również był ujemny i wyniósł -67. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -12,86 na 1000 mieszkańców gminy. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,34 i jest znacznie mniejszy od średniej dla województwa oraz znacznie mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

W 2021 roku urodziło się 24 dzieci, w tym 41,66 % dziewczynek i 58,34 % chłopców. Średnia waga noworodków to 3 340 gramów.

Ryc. 3. Przyrost naturalny w gminie Grabowiec w latach 1995-2021.

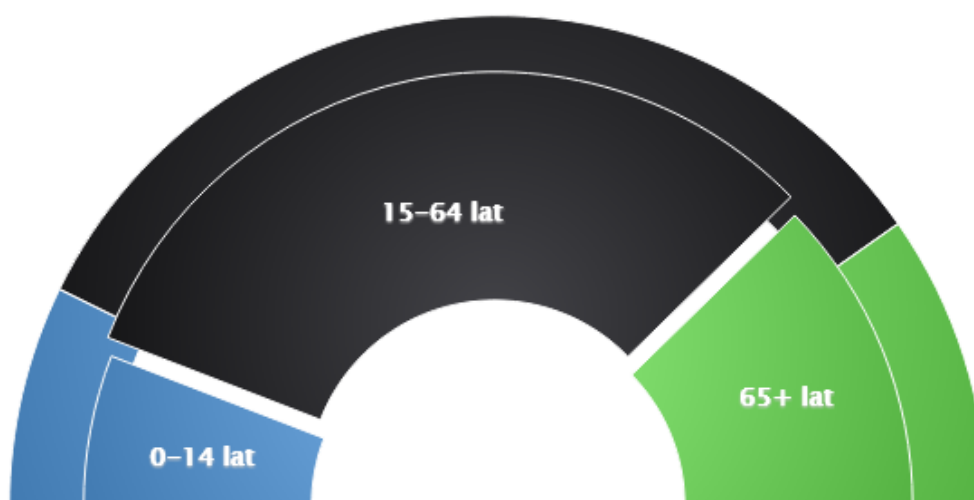
Przyrost naturalny w latach 1995–2021 w gminie Grabowiec

Źródło: Polska w liczbach: www.polskawliczbach.pl

Ryc. 4. Biologiczne grupy wieku w Gminie Grabowiec w 2021 r.

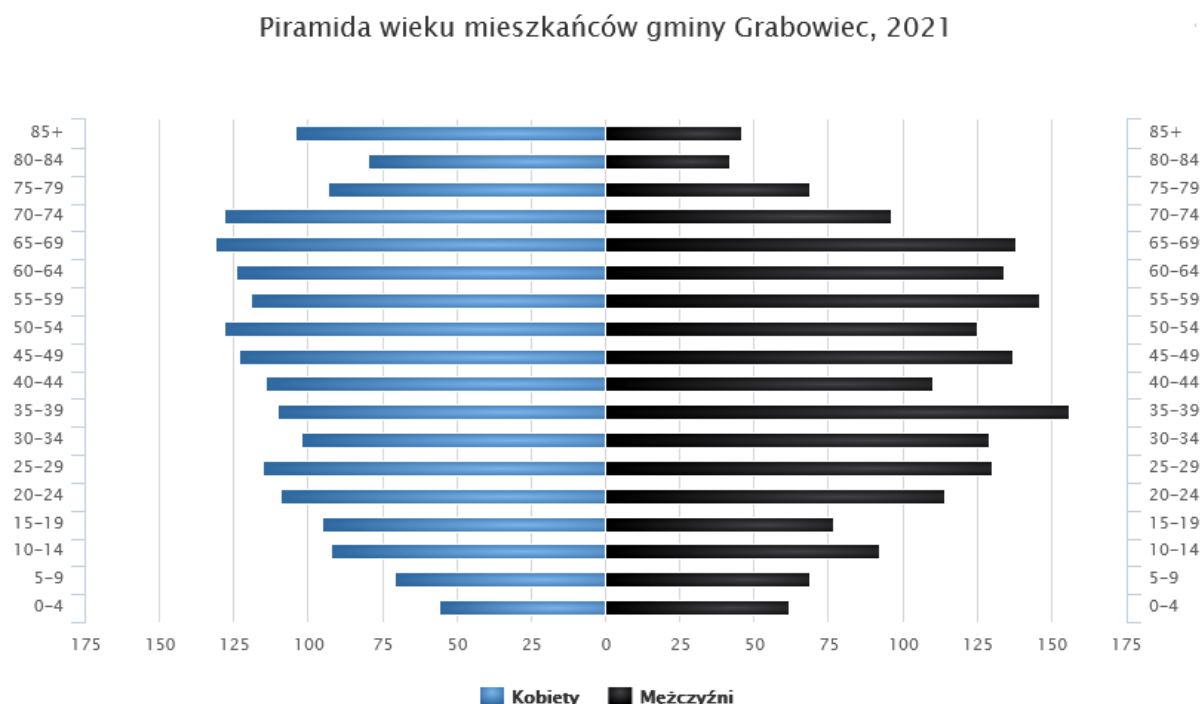
Biologiczne grupy wieku – Gmina Grabowiec, 2021

W 2021 roku 42,8 % zgonów w gminie Grabowiec spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 17,7 % zgonów w gminie Grabowiec były nowotwory, a 4,3 % zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy Grabowiec przypada 23,89 zgonów. Jest to znacznie więcej od wartości średniej dla województwa lubelskiego oraz znacznie więcej od wartości średniej dla kraju.

Istotnym wskaźnikiem dla ruchu naturalnego ludności jest saldo migracji. Saldo migracji jest różnicą pomiędzy imigracją a emigracją na danym obszarze w ciągu roku (saldo migracji jest dodatnie, w sytuacji, kiedy jest więcej imigrantów niż emigrantów i ujemne, gdy więcej jest emigrantów niż imigrantów). W 2021 roku zarejestrowano 7 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 8 w ruchu zagranicznym, w wyniku, czego saldo migracji wynosi dla gminy Grabowiec 15.

Wykres 1. Ludność według płci i grup wieku w 2021 roku w gminie Grabowiec.

Źródło: GUS- Polska w liczbach.

Biorąc pod uwagę powyższe dane i próbując dokonać prognozy liczebności ludności gminy na najbliższe lata, należy zwrócić uwagę na bardzo istotne kwestie związane ze spadkiem liczby dzieci i młodzieży. Zgodnie z danymi GUS współczynnik dzietności ogólnej (Liczba dzieci, urodzonych przez przeciętną kobietę w ciągu całego okresu rozrodczego, 15 - 49 lat) w 2021 roku wyniósł 1,04 i był niższy niż średnia dla województwa lubelskiego (1,20) oraz średnia dla całego kraju (1,32). Również współczynnik reprodukcji brutto w 2021 roku (Średnia liczba córek urodzonych przez kobietę w wieku rozrodczym, 15 - 49 lat) był niższy niż średnia dla województwa lubelskiego (0,58) i całego kraju (0,64) i wyniósł 0,52.

Ujemny przyrost naturalny oznacza, że liczba zgonów przewyższa liczbę urodzeń w danym obszarze w określonym czasie. Wniosek z ujemnego przyrostu naturalnego może mieć różne konsekwencje dla społeczności i gospodarki gminy. Potencjalne wnioski, jakie należy wysnuć z powyższej sytuacji to między innymi: Starzenie się Ludności: Ujemny przyrost naturalny często wiąże się ze starzeniem się społeczeństwa. Zwiększająca się liczba zgonów i malejąca liczba urodzeń przyczyniają się do przesunięcia struktury wiekowej ku starszym grupom wiekowym. To może wpływać na strukturę demograficzną gminy, co może stawiać wyzwania dla systemu opieki zdrowotnej, emerytalnego i społecznego. Ujemny

przyrost naturalny może wpływać na dynamikę gospodarczą regionu. Mniejsza liczba młodych ludzi może oznaczać mniejszy potencjał dla wzrostu gospodarczego, a także mniejsze obciążenie systemu edukacyjnego. Jednocześnie, starzejące się społeczeństwo może generować wyzwania dla systemu emerytalnego i opieki zdrowotnej. Ujemny przyrost naturalny może prowadzić do zmian w strukturze społeczeństwa, związanych z mniejszym zapotrzebowaniem na przedszkola, szkoły podstawowe i inne instytucje skoncentrowane na młodszych pokoleniach. To może wpływać na zatrudnienie w tych sektorach oraz na samą strukturę społeczności lokalnej. Aby zrównoważyć ujemny przyrost naturalny, niektóre społeczeństwa muszą polegać na imigracji. Przy braku wystarczającej liczby urodzeń, przyjmowanie imigrantów może stać się strategią dla utrzymania lub zwiększenia populacji oraz dla uzupełnienia siły roboczej. Władze krajowe we współpracy z samorządem mogą podejmować działania w celu zniwelowania ujemnego przyrostu naturalnego, wprowadzając polityki prorodzinne, takie jak świadczenia rodzinne, urlopy rodzicielskie czy inne formy wsparcia dla rodzin. Celem jest zachęcanie do większej liczby urodzeń.

Ujemny przyrost naturalny niesie ze sobą szereg wyzwań społecznych, gospodarczych i demograficznych, które mogą wymagać działań rządowych i społecznych w celu skutecznego radzenia sobie z tą sytuacją.

III. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

W Gminie Grabowiec podobnie jak i w całym kraju stale zachodzi wiele zmian systemu społeczno- gospodarczego, co powoduje nasilenie się niekorzystnych zjawisk społecznych: bezrobocie, ubóstwa, bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i innych dysfunkcji i patologii społecznych. Wiele osób i rodzin doświadcza zagrożenia wykluczeniem społecznym lub wykluczenia społecznego. W wyniku negatywnych zjawisk społecznych zwiększyło się zapotrzebowanie na pomoc świadczoną przez różnego rodzaju instytucje pomocy i integracji społecznej. Dodatkowo stan ten pogłębiła pandemia COVID-19, która wpłynęła negatywnie na większość gałęzi gospodarki skutkując zamknięciem wielu firm i zwolnieniami pracowników.

Realizacja zadań postawiona przed pomocą społeczną a także konieczność wypracowania niekonwencjonalnych form pomocy wymaga profesjonalnego i komplementarnego diagnozowania problemów społecznych w skali gminy.

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie Gminy Grabowiec została sporządzona w oparciu o dane statystyczne będące w dyspozycji Urzędu Gminy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grabowcu, dane GUS i badanie ankietowe mieszkańców gminy przeprowadzone na etapie tworzenia niniejszego dokumentu strategicznego. Do opracowania diagnozy problemów społecznych wykorzystano również informacje zwrotne uzyskane od członków Zespołu powołanego do spraw opracowania Strategii reprezentujących różne środowiska i grupy społeczne oraz pracowników instytucji społecznych i rynku pracy. Za podstawowy okres analizy danych statystycznych przyjęto trzy ostatnie zamknięte lata kalendarzowe tj. rok 2020, 2021 oraz 2022 rok. W przypadku, gdy dane były dostępne w statystykach uwzględniono również lata wcześniejsze jak i rok bieżący.

Diagnoza problemów społecznych odgrywa kluczową rolę przy opracowywaniu strategii rozwiązywania problemów społecznych w gminie z kilku istotnych powodów. Diagnoza pozwala zidentyfikować i zrozumieć konkretne problemy społeczne występujące w danej gminie. Dzięki temu można określić, które kwestie są najbardziej pilne i wymagają natychmiastowego działania. To pozwala skupić się na priorytetach i efektywnie alokować zasoby. Zrozumienie głębokich przyczyn problemów społecznych pozwala na dostosowanie strategii rozwoju do realnych potrzeb społeczności. Skuteczne rozwiązania wymagają zidentyfikowania korzeni problemów, a nie tylko łagodzenia ich objawów. Diagnoza problemów społecznych obejmuje szeroką partycypację społeczną, angażując mieszkańców gminy w proces identyfikacji problemów. Włączenie społeczności lokalnej w ten proces buduje zaufanie i wspiera akceptację strategii rozwoju. Uświadomienie istnienia problemów

społecznych pozwala na optymalne wykorzystanie dostępnych zasobów. Wiedząc, które obszary wymagają największej uwagi, gmina może skoncentrować się na efektywnym wydawaniu środków finansowych, ludzkich i innych zasobów. Opracowana diagnoza stanowi punkt odniesienia do monitorowania postępu. Po wdrożeniu strategii rozwoju można porównać bieżącą sytuację z danymi początkowymi, aby ocenić, czy działania podejmowane w ramach strategii przynoszą pożądane efekty. Identyfikacja problemów społecznych umożliwia również wprowadzenie działań prewencyjnych. Działania te mogą przeciwdziałać narastaniu problemów, zanim osiągną one krytyczny poziom, co może być bardziej kosztowne i trudniejsze do naprawienia.

Diagnoza problemów społecznych stanowi podstawę dla skutecznych strategii rozwoju gminy, pozwalając na precyzyjne dostosowanie działań do rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnej. Wspiera to proces podejmowania decyzji opartego na dowodach, co może prowadzić do bardziej efektywnego i zrównoważonego rozwiązywania problemów społecznych.

1. Bezrobocie i ubóstwo

Od początku 2020 roku niewątpliwy wpływ na lokalny rynek pracy ma globalny kryzys gospodarczy i finansowy związany z pandemią wirusa SARS-CoV-2, którego skutki odczuwane są niemal we wszystkich gałęziach gospodarki. Problemy gospodarcze odnotowywane w skali całego kraju niekorzystnie wpłynęły na sytuację ekonomiczną Polski i lokalnej gospodarki przyczyniając się tym samym do wzrostu bezrobocia.

Początek działań zbrojnych w Ukrainie w lutym 2022 roku, pogłębił kryzys ekonomiczny i przyczynił się do niekorzystnych zjawisk takich jak wzrost cen, inflacja, nielegalna imigracja. Wybuch wojny na Ukrainie spowodował migrację wielu Ukraińców do Polski w poszukiwaniu bezpieczeństwa i lepszych warunków życia. W rezultacie, Polska doświadczyła zwiększenia liczby pracowników spoza kraju. Wzrost migracji z Ukrainy mógł wpłynąć na niektóre sektory gospodarki, zwłaszcza te, które korzystają z pracowników sezonowych, takich jak rolnictwo czy budownictwo. Władze rządowe, samorządowe oraz obywatele w Polsce reagowały na wydarzenia wojenne na Ukrainie poprzez udzielanie wsparcia humanitarnego oraz otwarcie swoich drzwi dla uchodźców, co miało istotny wpływ na lokalne społeczności. Powyższe czynniki miały ogromny wpływ na sytuację na lokalnym rynku pracy, który jest bardzo wrażliwy na czynniki zarówno ekonomiczne jak i społeczne.

Bezrobocie to zjawisko społeczne, polegające na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia nie znajduje faktycznego zatrudnienia. Stan ten spowodowany jest brakiem równowagi pomiędzy podażą pracy, a popytem na pracę. W Polsce stało się to kwestią społeczną, świadczy o tym dynamika, skala i struktura zjawiska. Brak pracy jest czynnikiem, który ma wpływ na zaspokojenie ważnych potrzeb społecznych w różnych sferach życia. Konsekwencją braku pracy jest też narastające ubóstwo i związane z tym kwestie edukacyjne, zdrowotne, mieszkaniowe, których rozwiązaniem zajmuje się szeroko pojęta polityka społeczna.

Walka z bezrobociem możliwa jest tylko przez kompleksowe działania w sferze ekonomicznej mającej na celu wzrost gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy. Zadania w tej sferze koncentrują się również wokół problemu ochrony pracowników przed utratą zatrudnienia, ochrony egzystencji jednostki dotkniętej brakiem pracy oraz pomocy w znalezieniu zatrudnienia. Świadczenia społeczne dla bezrobotnych w Polsce reguluje ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Powinny one zapewnić bezrobotnemu minimum życiowe, ale powinny także zachęcać do podjęcia zatrudnienia.

Jak wynika z analizy przyczyn udzielania pomocy społecznej w gminie Grabowiec ubóstwo i bezrobocie były głównymi przyczynami korzystania ze świadczeń pomocy społecznej.

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, osoba bezrobotna to osoba niezatrudniona i niewykonująca innej pracy zarobkowej,

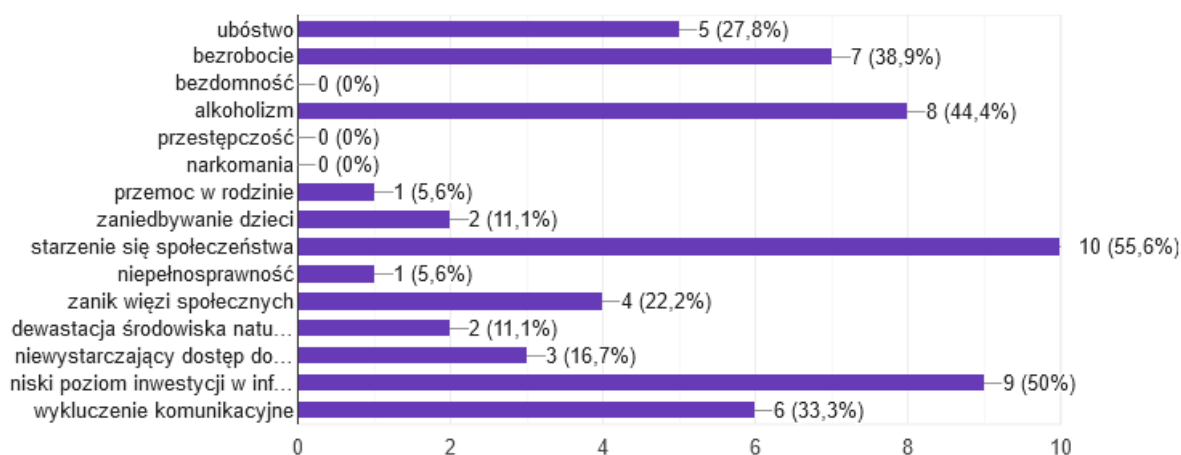
zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź, jeśli jest osoba niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia, co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieucząca się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub szkół wyższych w systemie niestacjonarnym, zarejestrowana we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy oraz poszukująca zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Według raportu z badania ankietowego mieszkańców zamieszkujących Gminę Grabowiec, 38,9 % badanych wskazało, że bezrobocie jest największym problemem społecznym w gminie a 27,8 % respondentów wskazało na ubóstwo.

Wykres 2. Problemy społeczne w gminie Grabowiec w opinii mieszkańców.

1. Jakie problemy, niekorzystne zjawiska Pani/Pana zdaniem najbardziej uciążliwie występują w gminie?

Proszę zaznaczyć maksymalnie 3 problemy.

Źródło: Raport z badania ankietowego mieszkańców gminy Grabowiec.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zamościu w Gminie Grabowiec w IV kwartale 2022 roku zarejestrowanych było 170 osób, z czego kobiety stanowiły 85 osób, co stanowiło 50 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Z prawem do zasiłku na koniec IV kwartału 2022 roku było 9 osób, w tym 1 kobieta, które stanowiły 11,11 % osób z prawem do zasiłku. Zdecydowana większość zarejestrowanych (161 osób) nie pobierała zasiłku dla bezrobotnych. W IV kwartale 2022 roku prawo do tego świadczenia posiadało tylko 5,29 % bezrobotnych, podobnie było w dwóch poprzednich latach.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zamościu liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych z terenu gminy Grabowiec w 2022 roku zmniejszyła się o 15 osób w stosunku

do liczby osób bezrobotnych w 2021 roku. Niepokojącym zjawiskiem wynikającym z przytoczonych statystyk jest stały i wysoki udział bezrobotnych kobiet w ogóle osób bezrobotnych (odpowiednio 50,23 % w 2020 roku, 48,65 % w 2021 roku i 50 % w 2022 roku).

Tabela 6. Bezrobotni w gminie Grabowiec według płci w latach 2020- 2022.

Wskaźnik	2020	2021	2022
Liczba bezrobotnych w gminie	215	185	170
Liczba bezrobotnych kobiet	108	90	85
Udział % kobiet w liczbie bezrobotnych	50,23	48,65	50,00

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Zamościu.

Uzupełnienie powyższych danych stanowią przedstawione w kolejnej tabeli informacje na temat stopy bezrobocia, jaką odnotowano w roku 2022 w gminie Grabowiec, powiecie zamojskim, województwie lubelskim oraz kraju.

Tabela 7. Stopa bezrobocia w gminie, powiecie, województwie i w kraju w roku 2022.

Wskaźnik	2022
Stopa bezrobocia w gminie Grabowiec	12,2%
Stopa bezrobocia w powiecie zamojskim	7,8%
Stopa bezrobocia w województwie lubelskim	8,1%
Stopa bezrobocia w kraju	5,2 %

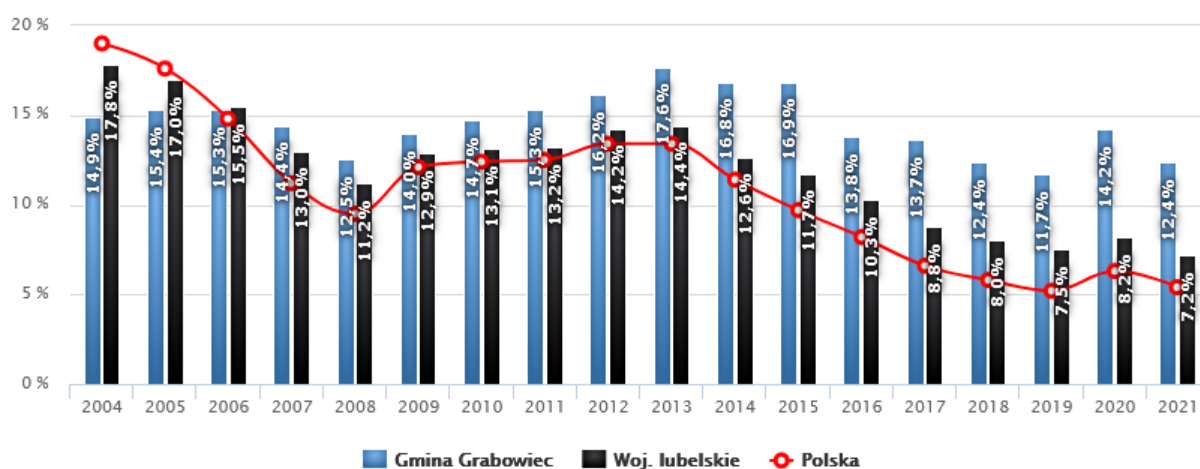
Źródło: GUS Lublin: www.lublin.stat.gov.pl

Analizując dane za 2022 rok można stwierdzić, że stopa bezrobocia w gminie Grabowiec była o 4,4 punktu procentowego wyższa niż w powiecie zamojskim oraz o 4,1 punktu procentowego wyższa niż średnia dla województwa lubelskiego, natomiast w stosunku do średniej dla całego kraju współczynnik ten wyniósł ponad dwukrotność a więc 7 punktów procentowych. W końcu grudnia 2022 r. w całym województwie lubelskim zaobserwowano poprawienie się sytuacji na rynku pracy. W ujęciu rocznym zanotowano zmniejszenie się

ogólnej liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych oraz spadek stopy bezrobocia. W porównaniu z 2021 r. zwiększyła się również liczba ofert zatrudnienia, którymi dysponowały powiatowe urzędy pracy. Przyniesione dane pochodzą z dokumentu GUS w Lublinie- Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w 2022 r. Szacunkową stopę bezrobocia na przestrzeni ostatnich piętnastu lat obrazuje poniższy wykres.

Wykres 3. Szacunkowa stopa bezrobocia w gminie Grabowiec w latach 2004-2021.

Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w gminie Grabowiec w latach 2004 – 2021

Źródło: Polska w liczbach: www.polskawliczbach.pl

Niepokojącym zjawiskiem jest wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych. Analizując strukturę bezrobocia w gminie Grabowiec na koniec IV kwartału 2022 roku największą grupę osób bezrobotnych stanowiły osoby oczekujące na pracę powyżej 24 miesięcy – 61 osób co stanowiło aż 35,88 % wszystkich bezrobotnych. Należy również odnotować bardzo duży wskaźnik bezrobocia wśród osób młodych do 30 roku życia, który wyniósł aż 55 osób tj. 32,35 % ogółu bezrobotnych. Dla porównania osoby do 25 roku życia i po 50 roku życia stanowiły łącznie około 38,23 % ogółu bezrobotnych.

Tabela 8. Struktura bezrobocia w gminie Grabowiec w IV kwartale 2022 roku.

Wskaźnik	2022
Bezrobotni ogółem	170
Bezrobotne kobiety ogółem	85
Bezrobotni powyżej 50 roku życia	35

Bezrobotni do 25 roku życia	30
Bezrobotni do 30 roku życia	55
Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy do 1 m-ca	12
Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy od 1 do 3 m-cy	29
Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy od 3 do 6 m-cy	22
Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy od 6 do 12 m-cy	21
Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy od 12 do 24 m-cy	25
Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy pow. 24 m-cy	61

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Zamościu

Według danych GUS za 2021 rok w gminie Grabowiec na 1000 mieszkańców pracuje 39 osób, 67,1 % wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 32,9 % mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w gminie Grabowiec wynosiło w 2021 roku 12,4 % (13,7 % wśród kobiet i 11,4 % wśród mężczyzn). W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Grabowiec wynosiło 4 373,85 PLN, co odpowiada 72,90 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Zgodnie z danymi GUS- 70,4 % aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Grabowiec pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 12,1 % w przemyśle i budownictwie, a 5,6 % w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,3 % pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Rynek pracy w gminie Grabowiec jest w dużym stopniu pochodną rolniczego charakteru gospodarki oraz struktury wykształcenia mieszkańców. Zbyt niskiej liczbie zatrudnionych towarzyszy również niekorzystna struktura zatrudnienia w podziale na poszczególne sektory gospodarki. Najwięcej miejsc pracy jest w sektorze usług nierynkowych, gdzie pracodawcami są głównie instytucje użyteczności publicznej, finansowane ze środków budżetu państwa (urzędy wraz z podległymi jednostkami, zakład opieki zdrowotnej, zespół szkół, itd.).

Dla rozwoju społeczno- gospodarczego Gminy Grabowiec najważniejszym zadaniem w perspektywie lat 2024- 2033 jest utrzymanie istniejących miejsc pracy i kreowanie warunków do powstawania nowych. Kryzys gospodarczy związany z pandemią i wojną w Ukrainie spowodował zachwianie stabilności nie tylko w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, ale uderzył także w dużych pracodawców. Rosnące bezrobocie przyczynia się do ubożenia społeczeństwa i do wzrostu liczby osób zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym, znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej. W najbliższej perspektywie czasowej potrzeba będzie kolejnych działań osłonowych dla tej kategorii osób.

Ubóstwo jest złożonym i wieloaspektowym problemem, obejmującym wiele wymiarów życia nie tylko jednostek, ale i grup społecznych. Ma ono wiele znaczeń, które wykraczają poza jego czysto ekonomiczny aspekt, stając się pojęciem również społecznym i psychologicznym. Biorąc pod uwagę powyższe, trudno jednoznacznie określić jego definicję. Przeważnie ubóstwo określane jest, jako sytuacja, w której osobie lub grupie społecznej nie wystarcza środków na zaspokojenie potrzeb uznawanych w danym społeczeństwie za niezbędne. Zakres i granica tych potrzeb jest już jednak pojęciem względnym, co powoduje, że zarówno liczebność, jak i charakterystyka społeczno-demograficzna osób ubogich zależy od przyjętego sposobu mierzenia problemu ubóstwa.

Istotnym wyznacznikiem skali i zasięgu ubóstwa jest korzystanie ze wsparcia systemu pomocy społecznej. Osoby i rodziny, których dochody kształtują się poniżej ustawowej granicy dochodów mogą korzystać ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych przyznawanych przez ośrodki pomocy społecznej zgodnie z katalogiem powodów zawartym w art. 7 ustawy o pomocy społecznej. Jednym z powodów udzielenia wsparcia z pomocy społecznej jest ubóstwo. Zgodnie z ww. ustawą ubóstwo, jako samodzielna przesłanka udzielenia pomocy społecznej nie występuje. Łącznie z ubóstwem musi wystąpić inny podwód udzielenia świadczenia np. bezrobocie lub niepełnosprawność. Miarodajnym wskaźnikiem skali korzystania z pomocy społecznej w danej gminie jest procentowy udział mieszkańców korzystających z pomocy społecznej (osób, którym przyznano decyzją świadczenie oraz ich rodzin) w ogólnej liczbie mieszkańców gminy. W gminie Grabowiec według danych GUS wskaźnik ten w 2022 roku wyniósł 4,04 %. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w 2022 roku wyniosła 80 osób w tym 30 rodzin. Ubóstwo i bezrobocie stanowiły najważniejszy powód przyznania pomocy społecznej w 2022 roku.

Życie w niedostatku stanowi istotny problem zarówno w wymiarze społecznym, ekonomicznym, jak i jednostkowym – jest osobistą tragedią ludzi, których dotyczy. Powoduje negatywne skutki społeczne i ekonomiczne, oddziałuje na życie nie tylko jednostek, ale i grup społecznych, co wpływa na proces rozwoju społecznego.

Z perspektywy podmiotów i instytucji odpowiedzialnych za prowadzenie działań zmierzających do poprawy warunków życia społeczności lokalnych i rozwoju lokalnego, ważne jest zdiagnozowanie problemu ubóstwa na poziomie lokalnym oraz podjęcie działań zmierzających do jego rozwiązywania.

Nie ulega wątpliwości, że rozwiązanie złożonego problemu ubóstwa (i innych problemów społecznych z nim powiązanych) wymaga kontynuacji wdrażania rozwiązań systemowych w skali całego kraju, jak również w skali województwa oraz na poziomie lokalnym i w szczególności na poziomie rodziny.

Według badań Głównego Urzędu Statystycznego, w 2021 roku 20 % Polaków żyło poniżej relatywnej granicy ubóstwa; znaczna większość z nich to osoby starsze i rodziny wielodzietne.

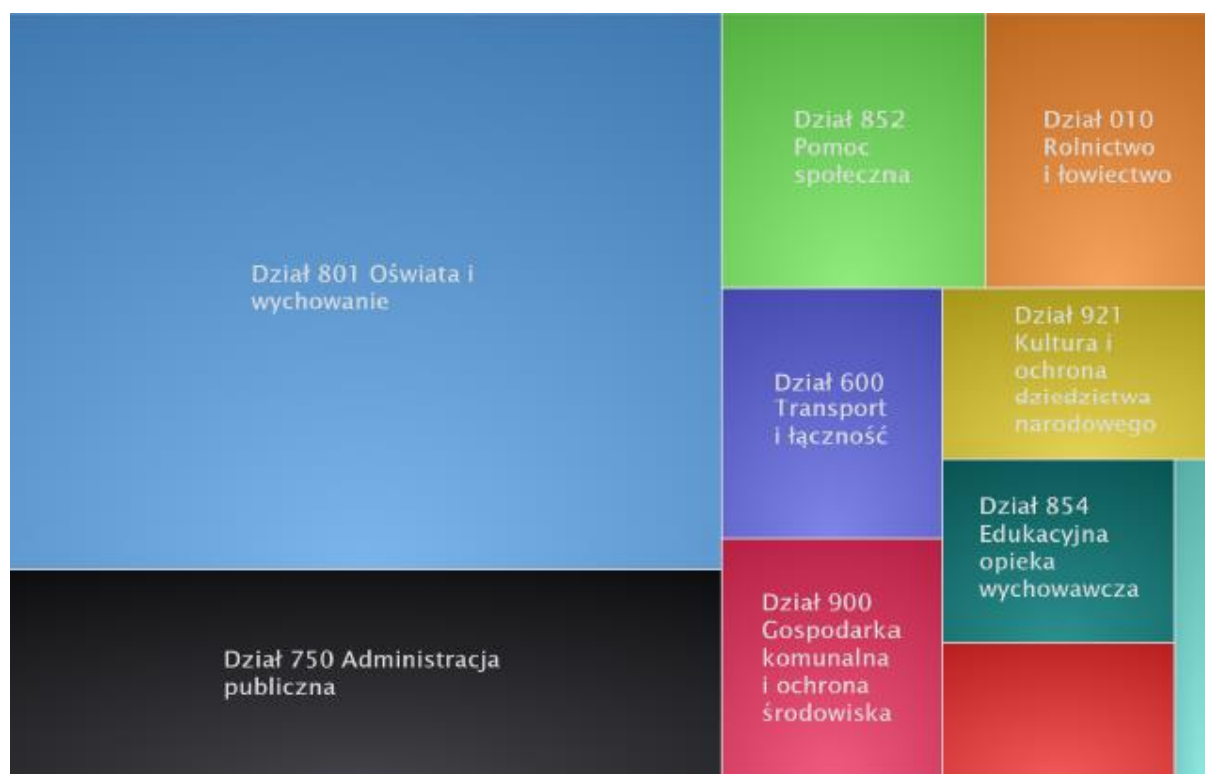
Działania przeciwdziałające ubóstwu i wykluczeniu zawarte są m.in. w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030”. Głównym ich założeniem jest tworzenie dla ludzi borykających się z ubóstwem i wykluczeniem perspektyw, szans i sposobności oraz zasobów, które przywrócą im możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

2. Edukacja

Analizując wydatki z budżetu Gminy Grabowiec w 2021 roku, aż 31 % budżetu gminy jest przeznaczana na oświatę i wychowanie.

Istotę obszaru edukacji i wychowania pokazuje poniższy wykres obrazujący przeważający udział Działu 801 Oświata i wychowanie w strukturze wydatków gminy.

Wykres 4. Struktura wydatków budżetu Gminy Grabowiec według działów w 2021 r.

Źródło: GUS- Polska w liczbach.

Edukacja pełni kluczową rolę w zadaniach gminy z wielu powodów, zarówno społecznych, jak i gospodarczych. Oto kilka głównych powodów, dlaczego edukacja jest istotnym elementem działań gminy:

- **Rozwój Społeczny:** Edukacja jest kluczowa dla rozwoju społecznego, umożliwiając obywatelom zdobycie wiedzy, umiejętności i kompetencji niezbędnych do pełnego uczestnictwa w społeczeństwie. Szkolenie obywateli w dziedzinie etyki, tolerancji i społecznej odpowiedzialności przyczynia się do budowy zdrowych społeczności.
- **Potencjał Gospodarczy:** Edukacja jest kluczowym czynnikiem kształtującym potencjał gospodarczy gminy. Pracownicy o wyższym poziomie wykształcenia są zazwyczaj bardziej elastyczni i lepiej przystosowują się do zmian w gospodarce. Tworzenie programów edukacyjnych zorientowanych na umiejętności specyficzne dla danego obszaru może wspierać rozwój lokalnych sektorów gospodarki.
- **Jakość Życia Mieszkańców:** Edukacja ma wpływ, na jakość życia mieszkańców, zarówno poprzez dostęp do wyższych standardów życia, jak i przez rozwijanie umiejętności radzenia sobie z różnymi wyzwaniami życiowymi. Lokalne programy edukacyjne mogą obejmować tematy związane z zdrowiem, bezpieczeństwem i umiejętnościami życiowymi.
- **Kształtowanie Społeczeństwa Obywatelskiego:** Edukacja jest niezbędna do kształtowania społeczeństwa obywatelskiego, poprzez rozwijanie świadomości obywatelskiej, uczestnictwa w życiu publicznym i umiejętności skutecznego korzystania z praw obywatelskich. Programy edukacyjne mogą promować wartości demokratyczne, aktywność społeczną i odpowiedzialność obywatelską.
- **Zrównoważony Rozwój:** Edukacja jest kluczowym elementem zrównoważonego rozwoju, kształtując postawy i zachowania związane z ochroną środowiska, równością społeczną i ekonomiczną oraz społeczną odpowiedzialnością. Programy edukacyjne mogą promować świadome gospodarowanie zasobami naturalnymi i wspierać lokalne inicjatywy zrównoważonego rozwoju.
- **Zmniejszenie Nierówności Społecznych:** Dostęp do jakościowej edukacji może przyczynić się do zmniejszenia nierówności społecznych, dając wszystkim mieszkańcom gminy równy dostęp do możliwości rozwoju i sukcesu. Programy wsparcia dla uczniów z rodzin o niższym statusie ekonomicznym mogą przyczynić się do złagodzenia nierówności w edukacji.
- **Budowanie Kapitału Ludzkiego:** Edukacja jest kluczowa dla budowania kapitału ludzkiego, czyli zasobów ludzkich posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do skutecznego funkcjonowania społeczeństwa. Wysoko wykwalifikowana siła robocza przyciąga inwestorów, przyczyniając się do wzrostu gospodarczego gminy.

Wysoko wykształceni mieszkańcy to wysokiej, jakości kadra pracownicza, która jest zasobem poszukiwanym w czasach, gdy gospodarka powoli ewoluuje w kierunku gospodarki opartej na wiedzy. Szczególne znaczenie będzie tu miała wytężona praca z dziećmi już na poziomie szkoły podstawowej. Szkoła podstawowa powinna być miejscem, gdzie dzieci zdobędą niezbędne na dalszych etapach edukacji umiejętności sprawnego czytania i pisania (ze szczególnym naciskiem na rozumienie tekstu), kompetencji matematyczno-przyrodniczych oraz ICT i obsługi komputera.

Edukacja, rozumiana, jako wychowanie, wykształcenie, nauka oraz zdobywanie wiedzy, umiejętności i kształcenie, pełni zasadniczą rolę w rozwoju człowieka. Jako proces trwający od młodości jest sposobem na podniesienie, jakości zasobów ludzkich a tym samym poziomu konkurencyjności gospodarki i przyspieszenia tempa rozwoju gospodarczego. Głównym problemem edukacji jest nierówny dostęp do niej przez całe życie, efektem, czego są zróżnicowane szanse życiowe poszczególnych grup ludności, np. młodzieży mieszkającej na wsi i w mieście, dziewcząt i chłopców, dorosłych bez wykształcenia i posiadających wykształcenie.

Do zadań własnych Gminy Grabowiec należy zakładanie i prowadzenie przedszkoli oraz szkół podstawowych. Na terenie gminy Grabowiec zadanie to jest wypełnione poprzez działające placówki oświatowe publiczne, dla których organem prowadzącym jest gmina.

W gminie Grabowiec od wielu lat obserwuje się pozytywne zmiany w zakresie wykształcenia ludności. Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 10,8 % ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,5 % wykształcenie policealne, 9,7 % średnie ogólnokształcące, a 15,6 % średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 24,5 % mieszkańców gminy Grabowiec, gimnazjalnym 6,5 %, natomiast 27,6 % podstawowym ukończonym. 2,9 % mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.

W porównaniu do całego województwa lubelskiego mieszkańcy gminy Grabowiec mają znacznie niższy poziom wykształcenia. Wśród kobiet mieszkających w gminie Grabowiec największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (29,1 %) oraz zasadnicze zawodowe (17,5 %). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (31,7 %) oraz podstawowe ukończone (26,0 %).

W Gminie Grabowiec, w 2021 r. funkcjonowała 1 szkoła podstawowa, 1 szkoła średnia, 1 przedszkole, 1 szkolne schronisko młodzieżowe, wyżej wymienione placówki funkcjonują przy Zespole Szkół im. Henryka Sienkiewicza w Grabowcu.

W roku 2022 w gminie Grabowiec mieściło się 1 przedszkole bez oddziałów specjalnych, w którym do 4 oddziałów uczęszczało 74 dzieci. Dla porównania w 2021 roku w gminie Grabowiec mieściło się 1 przedszkole, w którym do 4 oddziałów uczęszczało 71 dzieci. Dostępnych było 0 miejsc, a w 2008 roku w gminie Grabowiec mieściło się 1 przedszkole,

w którym do 3 oddziałów uczęszczało 57 dzieci (32 dziewczynki oraz 25 chłopów). Dostępnych było 80 miejsc.

Według danych GUS stan na 31.12.2021 r. 13,7 % mieszkańców gminy Grabowiec w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) zalicza się do przedziału 3-6 lat - wychowanie przedszkolne (13,6 % wśród dziewczynek i 13,7 % wśród chłopów). Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 564 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w 2018 roku przypadało 0,97 dzieci w wieku przedszkolnym.

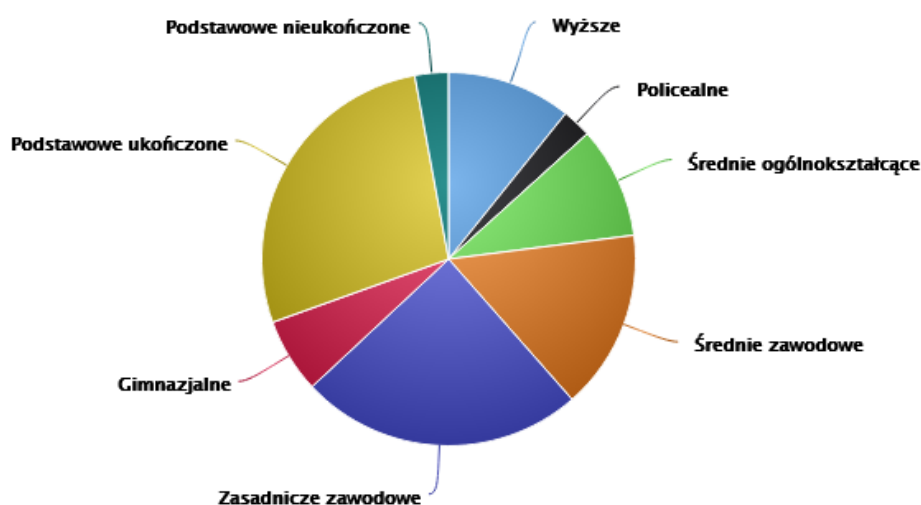
Placówkę ma 1 szkoła podstawowa, w której w 14 oddziałach uczyło się 248 uczniów. Dla porównania w 2008 roku w gminie Grabowiec placówkę miały 2 szkoły podstawowe, w których w 17 oddziałach uczyło się 296 uczniów. W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie podstawowym (7-12 lat) kształci się 24,6 % ludności (23,7 % wśród dziewczynek i 25,6 % wśród chłopów). Na 1 oddział w szkołach podstawowych przypada 17,8 uczniów.

W gminie Grabowiec znajduje się 1 liceum ogólnokształcące, w którym w 4 oddziałach uczyło się 54 uczniów (31 kobiet oraz 23 mężczyzn). W 2021 zarejestrowano 0 absolwentów. Dla porównania w 2008 roku w gminie Grabowiec placówkę miała 1 liceum ogólnokształcące, w którym w 3 oddziałach uczyło się 54 uczniów (30 kobiet oraz 24 mężczyzn). W 2008 zarejestrowano 36 absolwentów. W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształci się 16,1 % mieszkańców (16,2 % wśród dziewczyn i 16,1% wśród chłopaków). Na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących przypada 13,5 uczniów. W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lat) znajduje się 29,0 % mieszkańców gminy Grabowiec w wieku potencjalnej nauki (28,0 % kobiet i 30,1 % mężczyzn).

Wykres 5. Poziom wykształcenia w gminie Grabowiec.

Poziom wykształcenia – Gmina Grabowiec

(Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011)

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011.

Zespół Szkół im. Henryka Sienkiewicza w Grabowcu posiada bogatą bazę dydaktyczną umożliwiającą wszechstronny rozwój ucznia. Sale lekcyjne - szkoła posiada 20 dobrze wyposażonych sal przedmiotowo-lekcyjnych, 3 pracownie komputerowe z dostępem do Internetu, 3 świetlice, 1 salę gimnastyczną, 1 halę sportową, 1 salę gimnastyki korekcyjnej, 1 gabinet pedagoga/psychologa, 1 gabinet logopedyczny, 2 pomieszczenia biblioteki, pracownię biologiczną, pracownię chemiczną, pracownię fizyczną, pracownię geograficzną, pracownię plastyczną, kuchnię ze stołówką, gabinet stomatologiczny. Uczniowie rozwijają swoje umiejętności informatyczno-komunikacyjne w trzech pracowniach komputerowych z oprogramowaniem Windows i MAC OS. Cała szkoła wyposażona jest w bezprzewodową sieć internetową.

Wykres 6. Uczniowie i absolwenci szkół podstawowych w gminie Grabowiec w latach 2008-2021.

Źródło: GUS- Polska w liczbach: www.polskawliczbach.pl

Dotychczas sytuacja demograficzna w gminie powodowała, że liczba uczniów stale spadała i tendencja spadkowa utrzymuje się również na koniec 2022 roku. Wiązać się to może z ujemnym przyrostem naturalnym, co skutkuje mniejszą liczbą dzieci w placówkach oświatowych.

Tabela 9. Edukacja w Gminie Grabowiec.

Wskaźnik	2020/2021	2021/2022
Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	4	4
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	74	74

Szkoły podstawowe	1	1
Uczniowie szkół podstawowych	255	248

Źródło: Dane własne gminy

W roku szkolnym 2021/2022 gmina Grabowiec nie posiadała w ramach infrastruktury edukacyjnej publicznego żłobka, który świadczyłoby codzienną i zorganizowaną opiekę dla dzieci w grupie edukacyjnej 0- 2 lata. Na terenie gminy nie funkcjonuje żaden żłobek.

Ludność gminy według edukacyjnych grup wieku przedstawiała się następująco:

Tabela 10. Ludność gminy według edukacyjnych grup wieku.

Wiek	Liczba dzieci	
	2020/2021	2021/2022
0-2 lata	1	1
3-6 lat	79	73
7-12 lat	224	205
13-15 lat	31	43

Źródło: Dane własne gminy

W gminie istnieje poważny problem braku systemu kształcenia (przedszkole- szkoła podstawowa – szkoła średnia) osób z niepełnosprawnościami. Problemy ludzi z niepełnosprawnościami w gminie związane są również m.in. z brakiem ośrodka rehabilitacyjnego, ośrodka terapii i poradnictwa dla osób z niepełnosprawnościami oraz z występowaniem barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej.

Brak infrastruktury edukacyjnej dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami może generować szereg problemów społecznych, zarówno dla osób z niepełnosprawnościami, jak i dla społeczności lokalnej, jako całości.

Brak dostępu do odpowiednio dostosowanych placówek edukacyjnych może prowadzić do wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami. Ograniczenia w dostępie do edukacji mogą wpływać na rozwój społeczny i zawodowy tych jednostek. Osoby z niepełnosprawnościami mogą napotykać trudności w dostępie do standardowych placówek edukacyjnych, co prowadzi do nierówności w dostępie do edukacji w porównaniu z osobami bez niepełnosprawności. Niedostosowane placówki edukacyjne mogą utrudniać rozwój potencjału jednostek z niepełnosprawnościami. Dostęp do specjalistycznych nauczycieli, pomocy dydaktycznych i technologii wspierających jest kluczowy dla pełnego wykorzystania

umiejętności uczniów. Brak dostosowanej edukacji może przekładać się na trudności adaptacyjne w życiu zawodowym. Osoby z niepełnosprawnościami, które nie miały dostępu do odpowiednich zasobów edukacyjnych, mogą napotykać trudności w podjęciu pracy lub rozwijaniu kariery a w konsekwencji mieć ograniczone szanse na zatrudnienie, co z kolei może prowadzić do wzrostu bezrobocia wśród tej grupy społecznej.

Niedostosowane placówki edukacyjne mogą przyczyniać się do niskiej świadomości społeczeństwa na temat potrzeb i możliwości osób z niepełnosprawnościami, co może utrwaląc stereotypy i niewłaściwe postawy. Dostosowana infrastruktura edukacyjna jest, zatem nie tylko kwestią równości i sprawiedliwości społecznej, ale również strategicznym działaniem na rzecz rozwoju społecznego i gospodarczego. Zwiększanie dostępności i dostosowywanie placówek edukacyjnych do różnorodnych potrzeb uczniów jest kluczowe dla budowania społeczeństwa bardziej inkluzywnego i sprawiedliwego.

3. Kultura, sport i rekreacja

Kultura, sport i rekreacja odgrywają kluczową rolę w rozwoju społecznym gminy z kilku istotnych powodów. Kultura, zarówno ta tradycyjna, jak i współczesna, jest ważnym elementem budowy tożsamości społeczności lokalnej. Wartości, tradycje i wydarzenia kulturalne przyczyniają się do kształtowania unikalnej tożsamości gminy. Działalność kulturalna, taka jak wystawy czasowe czy inscenizacje wydarzeń historycznych, pomagają w rozwijaniu świadomości historycznej mieszkańców gminy. To może przyczynić się do większego zrozumienia i szacunku dla dziedzictwa kulturowego. Kultura, sport i rekreacja tworzą platformy integracyjne, gdzie mieszkańcy mogą spotykać się, współpracować i budować wspólnotę. Wydarzenia kulturalne, festiwale, a także działalność sportowa przyczyniają się do wzmacniania więzi społecznych. Inwestowanie w kulturę to również wsparcie dla artystów i twórców lokalnych, co może prowadzić do rozwoju sztuki, literatury, muzyki czy rzemiosła artystycznego w gminie. Wydarzenia kulturalne, obiekty sportowe i atrakcje rekreacyjne przyciągają turystów, co ma pozytywny wpływ na rozwój gospodarki lokalnej. Promowanie lokalnych produktów i usług związanych z kulturą i rekreacją może wspierać przedsiębiorczość. Sport i rekreacja mają bezpośredni wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne mieszkańców gminy. Dostęp do obiektów sportowych, tras rekreacyjnych czy programów zdrowotnych przyczynia się do poprawy ogólnego samopoczucia społeczności.

Działalność kulturalna i sportowa może stanowić narzędzie do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, szczególnie dla grup zagrożonych marginalizacją. Wprowadzenie

programów aktywizujących może zintegrować różnorodne grupy społeczne. Infrastruktura kulturalna, obiekty sportowe i tereny rekreacyjne przyczyniają się do poprawy, jakości życia mieszkańców, zapewniając im dostęp do różnorodnych form rozrywki, aktywności fizycznej i relaksu. W związku z powyższymi aspektami, działania wspierające kulturę, sport i rekreację w gminie nie tylko przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju społeczności, ale także tworzą atrakcyjne środowisko do życia, pracy i rozwoju dla jej mieszkańców.

Infrastrukturę kulturalną w gminie tworzy– Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu. W jego ramach działają następujące pracownie specjalistyczne: muzyczna, plastyczna, komputerowa i studio nagrań. W sali widowiskowej raz w tygodniu odbywają się zajęcia samoobrony. Ponadto sala pełni funkcję koncertową i konferencyjną.

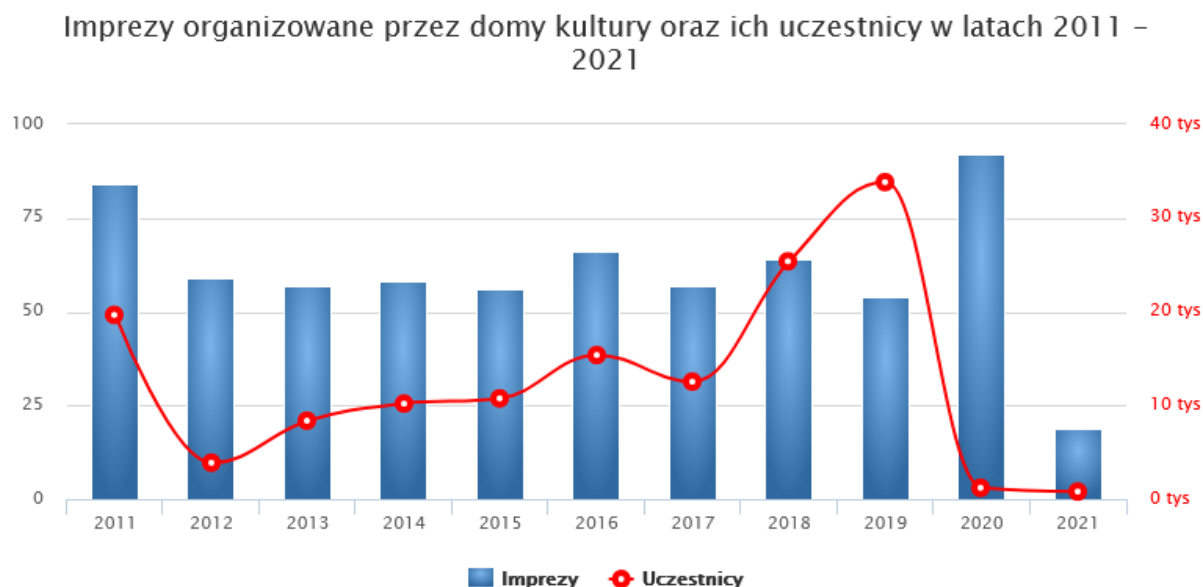
W 2020 roku GOK zorganizował i współorganizował 22 imprezy, w których wzięło udział około 15 000 osób. Do przeprowadzonych wydarzeń należą m.in. wystawy, koncerty, projekcje kina plenerowego, występy teatralne, imprezy sportowo-rekreacyjne, konkursy i warsztaty rękodzieła. W strukturach Ośrodka funkcjonują grupy wokalne i muzyczno-instrumentalne, plastyczne, Orkiestra Dęta, a także grupa „Aktywni 50+”.

Promocją i upowszechnianiem czytelnictwa oraz popularyzacją literatury zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna w Grabowcu, która wyposażona jest również w czytelnię. W 2021 r. biblioteka publiczna zorganizowała następujące wydarzenia: zajęcia i konkursy plastyczne, lekcje biblioteczne, Narodowe Czytanie oraz Dzień Pluszowego Misia, mające na celu promocję czytelnictwa. W wydarzeniach tych wzięło udział 398 mieszkańców. Atutem jest korzystna lokalizacja instytucji kultury w centrum Grabowca, obok budynku Urzędu Gminy, gdzie mają siedzibę inne instytucje i organizacje społeczne, a także niewielka odległość od szkoły podstawowej, której uczniowie są głównymi odbiorcami inicjatyw kulturalnych. Warunki lokalowe GOK są dobre, dzięki systematycznie przeprowadzanym pracom modernizacyjnym podnoszącym standard placówek, co w połączeniu z otwarciem na potrzeby społeczno- kulturalne lokalnej społeczności przekłada się na stale rosnące zainteresowanie ofertą gminnych instytucji kultury.

Działalność kulturalna w Gminie Grabowiec prowadzona jest na wielu płaszczyznach, począwszy od organizacji i koordynacji imprez kulturalnych, poprzez upowszechnianie wiedzy i kultury, do zaspokajania potrzeb czytelniczych mieszkańców gminy.

Na terenie Gminy znajdują się liczne obiekty wpisane do rejestru zabytków. Wśród nich wymienić należy m.in.: Cmentarz z I wojny światowej, „Zamczysko” – grodzisko na „Górze Zamkowej”, założenie dworskie (park podworski), a także pozostałości parku podworskiego z przełomu XVIII/XIX wieku.

Wykres 7. Imprezy organizowane przez domy kultury w gminie Grabowiec w latach 2011-2021.

Źródło: GUS- Polska w liczbach.

Analizując dostępne dane GUS dotyczące imprez organizowanych przez jednostki kultury w gminie Grabowiec w 2021 roku oraz liczbę uczestników można przytoczyć następujące dane:

- Imprezy ogółem: 19 (uczestnicy: 800)
- Wystawy: 2 (uczestnicy: 60)
- Prelekcje, spotkania, wykłady: 2 (uczestnicy: 50)
- Imprezy turystyczne i sportowo - rekreacyjne: 3 (uczestnicy: 500)
- Konkursy: 6 (uczestnicy: 50)
- Pokazy teatralne: 1 (uczestnicy: 100)
- Warsztaty: 5 (uczestnicy: 40)

Znaczny spadek ilości zorganizowanych imprez w latach 2020- 2021 wynikał z obostrzeń prawnych dotyczących obszaru kultury w związku z Pandemią wirusa SARS-Cov-2.

W 2022 roku funkcjonowały 2 obiekty sportowo- rekreacyjne na terenie gminy hala i sala sportowa siłownia, boisko wielofunkcyjne przy Zespole Szkół w Grabowcu oraz sala rekreacyjna z urządzeniami sportowymi w Gminnym Ośrodku Kultury.

Gmina Grabowiec posiada ogromny potencjał turystyczny gdyż położona jest na tzw. Dziale Grabowieckim (to jedna z najwyższych części Wyżyny Lubelskiej). Na jej terenie znajdują się rezerваты przyrodnicze „Wygon Grabowiecki” oraz „Rogów”, w których można znaleźć susły perełkowane, tchórze stepowe, sowy, puszczyki, a nawet orliki krzykliwe.

Mieszczą się tutaj głębokie wąwozy i łagodne pagórki, dębowe i grabowe lasy oraz wyjątkowo czyste powietrze. W Gminie nie brakuje także zabytków, przeważnie są to zaniedbane pozostałości dworów i parków podworskich, które można zobaczyć m.in. w Skomorochach Dużych, Grabowczyku, Hołużnem, Ornatowicach, Szystowicach i Siedlisku. Obok Grabowca jest też wzgórze zamkowe z trzema kilkumetrowymi krzyżami (nasyp jest pozostałością średniowiecznego grodziska).

W gminie nie ma oznaczonych szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych. Brakuje też gospodarstw agroturystycznych, restauracji, zajazdów przydrożnych itd. Jedyne całoroczne Szkolne Schronisko Młodzieżowe funkcjonuje przy miejscowym Zespole Szkół. Turyści pojawiają się tam głównie latem.

O atrakcyjności Gminy Grabowiec świadczy zarówno położenie geograficzne, jak i spuścizna historyczna – usytuowanie na terenach pogranicza, gdzie przez stulecia koegzystowały odmienne kultury i religie, tworząc niezwykle obraz kulturowy tego miejsca.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe ma na celu przekazywanie z pokolenia na pokolenie praktykę, wiedzę, wyobrażenia, ideę, wartości, umiejętności, tradycje to przekazy, ale też związane z nimi artefakty, przedmioty i miejsca. Tworzą one naszą grupową, narodową, etniczną bądź religijną tożsamość. Wzmacniają poczucie przynależności do grupy, społeczności czy wspólnoty.

Pomimo licznych atrakcji turystycznych na terenie gminy Grabowiec, w opinii turystów i mieszkańców nie stanowi o tożsamości a zarazem wyróżniku oferty, ponieważ brakuje opracowanego produktu turystycznego oraz infrastruktury około rekreacyjnej (baza noclegowa, sieć gastronomiczna, szlaki i ścieżki turystyczne, punkty widokowe i informacyjne). Gmina Grabowiec nie ma obecnie wyraźnej marki, dlatego potencjał turystyczny gminy nie jest wystarczająco eksploatowany. Istnieje wyraźna potrzeba stworzenia Strategii Produktu Turystycznego i skuteczna komercjalizacja usług w sferze turystyki.

4. Ochrona zdrowia

Według Światowej Organizacji Zdrowia, ochrona zdrowia obejmuje wszelkie działania mające na celu promowanie zdrowia, do których zalicza się środki zapobiegawcze, łagodzące i lecznicze, stosowane nie tylko w stosunku do jednostek, ale także w stosunku do populacji. Świadczenie takich usług stanowi o systemie opieki zdrowotnej, obejmującym organizacje rządowe, takie jak Narodowy Fundusz Zdrowia. Definicja ta zawęża pojęcie ochrony zdrowia do części, za którą odpowiedzialni są pracownicy systemu ochrony zdrowia.

Styl życia i zachowania zdrowotne wpływają w największym stopniu na stan zdrowia ludności. Do czynników zagrażających zdrowiu należą przede wszystkim: mała aktywność fizyczna, nieprawidłowości w sposobie żywienia, palenie tytoniu, nadmierne spożycie alkoholu, zły stan środowiska naturalnego, niewłaściwe warunki bezpieczeństwa pracy, wypadki drogowe oraz brak powszechnej profilaktyki.

W gminie w 2021 r. funkcjonował jeden podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Grabowcu oraz dwa gabinety dentystyczne. Liczba pacjentek i pacjentów w 2021 r. korzystających z ośrodka zdrowia wynosiła 3 250 osób. W ramach podstawowej opieki zdrowotnej świadczenia zapewniano w całości. W 2021 r. udzielono 20.105 porad, które dotyczyły najczęściej nadciśnienia tętniczego, chorób niedokrwiennych serca, chorób zwyrodnieniowych stawów oraz cukrzycy.

Ponadto na terenie gminy Grabowiec dwukrotnie przeprowadzono bezpłatne badania mammograficzne dla kobiet.

W gminie w 2021 r. funkcjonowały 2 apteki. We wszystkich aptekach pracowali technicy i magistry farmacji.

W 2021 r. gmina podejmowała działania związane z organizacją i promocją szczepień przeciwko wirusowi SARS-COV2. W gminie uruchomiony był telefoniczny punkt zgłoszeń potrzeb transportu i informacji o szczepieniach przeciwko wirusowi COVID-19. Gmina również przyjmowała zgłoszenia dotyczące zapewnienia transportu do punktów szczepień osób mających obiektywne trudności w samodzielnym dotarciu do tych miejsc. Transport takich osób po wcześniejszym ustaleniu daty, godziny oraz miejsca szczepienia realizowany był przy współpracy z jednostkami OSP funkcjonującymi na terenie gminy.

Obecnie świadczenia z zakresu specjalistycznej ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w gminie Grabowiec nie są realizowane. Najbliższe placówki szpitalne świadczące pełną, specjalistyczną ochronę zdrowia znajdują się w oddalonym o 30 km Zamościu.

Populacja ludności w kraju szybko się starzeje. Prognozy wskazują, że w 2030 roku odsetek ludzi powyżej 65. roku życia będzie w naszym kraju wynosił 23,8– stajemy się społeczeństwem zaawansowanej starości demograficznej.

W województwie lubelskim mamy tylko trzy oddziały geriatryczne (w Parczewie, we Włodawie i w Białej Podlaskiej – łącznie 88 łóżek). Zgodnie ze standardami Unii Europejskiej na Lubelszczyźnie powinno być, co najmniej 10 oddziałów z 216 łózkami.

W tym kontekście oferta usług medycznych w opiece geriatrycznej zasługuje na uznanie i sprzyja dalszej specjalizacji w tym zakresie.

Przeciętna długość życia ogółem mieszkańców województwa to 72,7 lat w odniesieniu do mężczyzn oraz 81,6 lat do kobiet (kraj, odpowiednio 73,1 i 81,1). W województwie, dłuższą

przeżywalnością charakteryzują się mieszkańcy miast niż wsi. Podobnie statystyki te przedstawiają się w na terenie gminy Grabowiec. W 2021 roku 42,8 % zgonów w gminie Grabowiec spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 17,7 % zgonów w gminie Grabowiec były nowotwory, a 4,3 % zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy Grabowiec przypada 23.73 zgonów. Jest to znacznie więcej od wartości średniej dla województwa lubelskiego oraz znacznie więcej od wartości średniej dla kraju.

Obszar ochrony zdrowia w gminie obejmuje szeroki zakres działań i infrastruktury mających na celu zadbanie o zdrowie mieszkańców danego obszaru. Istota tego obszaru wynika z kluczowej roli, jaką zdrowie odgrywa, w jakości życia jednostek oraz w funkcjonowaniu społeczeństwa, jako całości.

Gmina ma za zadanie wprowadzać programy prewencyjne i edukacyjne, które mają na celu minimalizowanie ryzyka wystąpienia chorób. To obejmuje kampanie szczepień, promocję zdrowego stylu życia, badania przesiewowe i edukację zdrowotną. Istotą obszaru ochrony zdrowia jest zapewnienie mieszkańcom łatwego dostępu do wysokiej, jakości opieki medycznej. Gmina musi dbać o dostępność placówek medycznych, lekarzy i specjalistów, a także organizować transport medyczny dla potrzebujących. Gmina powinna być przygotowana do radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi, takimi jak epidemie, klęski żywiołowe czy inne zagrożenia zdrowotne. Planowanie i koordynacja działań w razie kryzysu to kluczowa część obszaru ochrony zdrowia. Obszar ochrony zdrowia obejmuje także wsparcie dla osób chorych i z niepełnosprawnościami. Gmina musi tworzyć warunki do pełnego uczestnictwa tych osób w życiu społeczności, a także zapewniać dostępność specjalistycznych usług medycznych i rehabilitacyjnych. Działania z zakresu ochrony zdrowia powinny obejmować promocję zdrowego stylu życia. To może obejmować organizowanie programów sportowych, edukację dotyczącą właściwego odżywiania, walkę z nałogami i innymi działaniami mającymi na celu poprawę zdrowia społeczności.

Ochrona zdrowia w gminie nie polega jedynie na dostarczaniu usług medycznych. Istotą jest również budowanie społeczności odpowiedzialnej za własne zdrowie, gdzie mieszkańcy są świadomi i aktywnie pracują nad poprawą swojego stanu zdrowia. Wszystkie te elementy składają się na kompleksowe podejście do obszaru ochrony zdrowia w gminie, które ma na celu poprawę, jakości życia mieszkańców i budowanie zdrowszej, bardziej zintegrowanej społeczności.

5. Bezpieczeństwo publiczne

Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w gminie to kompleksowy proces, który obejmuje szereg działań i inicjatyw mających na celu ochronę mieszkańców, mienia oraz ogólnego porządku publicznego. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w gminie polega na poniższych kluczowych aspektach:

- **Policja i Służby Porządkowe:** Głównym elementem zapewnienia bezpieczeństwa jest obecność służb porządkowych, w tym lokalnej policji. Funkcjonariusze monitorują sytuację, reagują na incydenty, prowadzą śledztwa i utrzymują porządek publiczny.
- **Monitorowanie Bezpieczeństwa Publicznego:** Współczesne technologie umożliwiają monitorowanie bezpieczeństwa publicznego za pomocą kamer monitoringu, systemów alarmowych czy aplikacji mobilnych. Efektywne wykorzystanie tych narzędzi pozwala szybko reagować na sytuacje awaryjne.
- **Prewencja Przestępczości:** Gmina powinna prowadzić działania prewencyjne mające na celu zmniejszenie zagrożeń bezpieczeństwa. Programy edukacyjne, działania społecznościowe i kampanie informacyjne mogą przyczynić się do zapobiegania przestępczości.
- **Współpraca z Instytucjami Bezpieczeństwa:** Efektywne zapewnienie bezpieczeństwa wymaga współpracy z różnymi instytucjami, takimi jak policja, straż pożarna, służby medyczne, a także organizacjami pozarządowymi i społecznością lokalną.
- **Kontrola Ruchu Drogowego:** Gmina powinna dbać o bezpieczeństwo na drogach poprzez odpowiednie oznakowanie, nadzór nad ruchem drogowym, a także organizowanie kampanii edukacyjnych i kontroli prędkości.
- **Przygotowanie Do Sytuacji Kryzysowych:** Planowanie i przygotowanie do sytuacji kryzysowych, takich jak klęski żywiołowe, wypadki czy incydenty terrorystyczne, to kluczowy element bezpieczeństwa publicznego. Gmina powinna posiadać plany awaryjne i uczestniczyć w regularnych ćwiczeniach.
- **Współpraca Z Społecznością Lokalną:** Aktywne zaangażowanie społeczności lokalnej w proces zapewniania bezpieczeństwa jest istotne. Programy partnerskie, społeczne patrołowanie czy udział mieszkańców w działaniach prewencyjnych mogą znacząco przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa.

- Ochrona Przeciwpowodziowa i Przeciwpozarowa: Istotnym elementem bezpieczeństwa jest skuteczne planowanie i implementacja środków ochronnych, takich jak systemy przeciwpowodziowe czy oddziały straży pożarnej.
- Ochrona Przed Cyberzagrożeniami: W dobie rozwijających się technologii, bezpieczeństwo publiczne obejmuje także ochronę przed cyberzagrożeniami. Gmina powinna dbać o bezpieczeństwo danych, systemów informatycznych i infrastruktury cyfrowej.
- Rozwiązywanie Konfliktów Społecznych: Skuteczne zapewnienie bezpieczeństwa publicznego obejmuje również monitorowanie i rozwiązywanie konfliktów społecznych. Działania te mogą obejmować mediację, programy edukacyjne czy wsparcie psychologiczne dla osób dotkniętych konfliktem.

Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w gminie to zadanie wymagające kompleksowego podejścia, współpracy różnych instytucji oraz aktywnego udziału społeczności lokalnej. Skuteczna polityka bezpieczeństwa publicznego przyczynia się do zwiększenia, jakości życia mieszkańców i budowania zaufania w społeczności lokalnej.

Bezpieczeństwo publiczne to przede wszystkim zadanie publiczne organów administracji państwowej, czy też samorządowej. Wskazać należy, że aby określić desygnaty tego pojęcia należy dokonać analizy norm prawa powszechnie obowiązującego, które w wielorakich znaczeniach wyraża pojęcie bezpieczeństwo publiczne. Bezpieczeństwo publiczne jest przede wszystkim wartością konstytucyjną, dla której ochrony możliwe jest ograniczenie korzystania przez obywatela z jego konstytucyjnych wolności i praw.

Bezpieczeństwu publicznemu zagraża przestępczość, która jest zjawiskiem dynamicznym i podobnie jak społeczeństwo, podlega rozwojowi. Choć stanowi margines życia społecznego, poprzez swą intensywność i częstotliwość może mieć wpływ na formowanie się postawi zachowań ludności oraz odciskać dotkliwe piętno na jej funkcjonowaniu.

W 2021 roku w gminie Grabowiec stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) 48 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 12,60 przestępstw. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa lubelskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w gminie Grabowiec wynosi 95 % i jest większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa lubelskiego oraz znacznie większy od wskaźnika dla całej Polski. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców gminy Grabowiec najwięcej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym - 6,50 (wykrywalność 89 %) oraz przeciwko mieniu - 4,21 (wykrywalność 69 %). W dalszej kolejności odnotowano

przestępstwa o charakterze gospodarczym - 3,19 (75 %), drogowe - 2,06 (98 %) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,38 (100 %).

Wykres 8. Przestępstwa stwierdzone w gminie Grabowiec w latach 2012- 2021.

Przestępstwa stwierdzone (oszacowanie) w gminie Grabowiec w latach 2012 – 2021

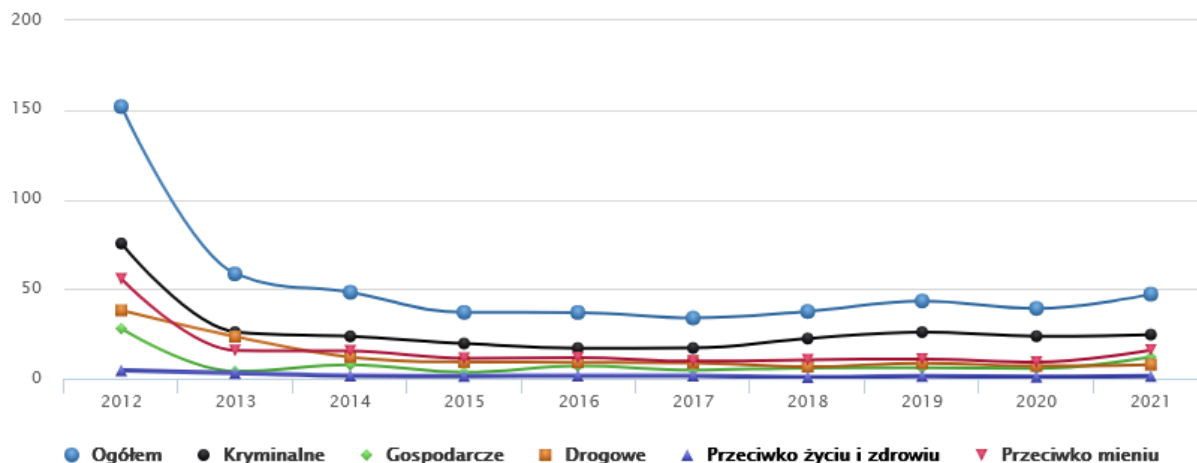

Tabela 11. Dane dotyczące przestępczości na terenie gminy Grabowiec w 2021 r.

ILOŚĆ, RODZAJ PRZESTĘPSTW	
RODZAJ PRZESTĘPSTWA	Gmina Grabowiec
	2021
Przestępstwa ogółem	48
Przestępstwa o charakterze kryminalnym	26
Przestępstwa o charakterze gospodarczym	12
Przestępstwa drogowe	8
Przestępstwa przeciwko mieniu	16
Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	1

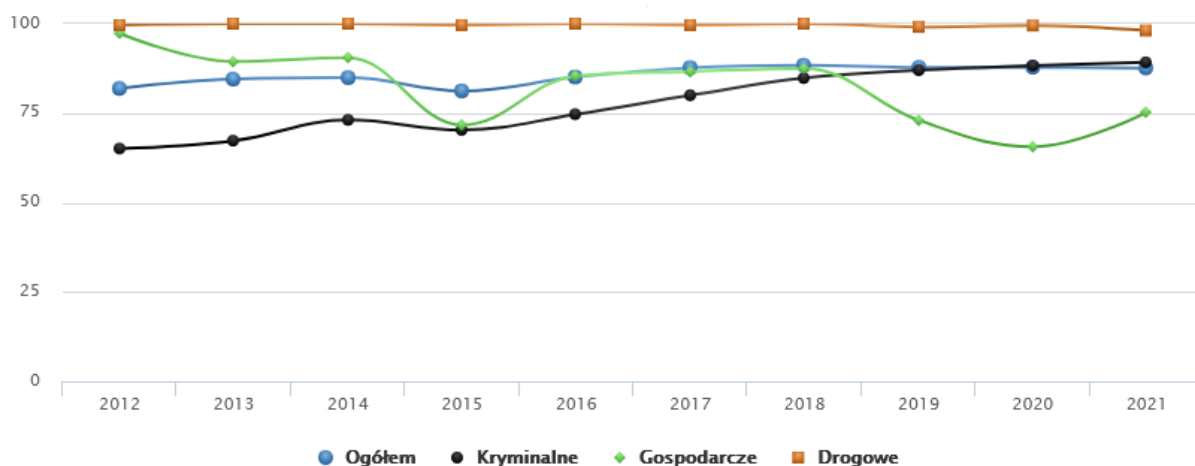
Źródło: Dane GUS- Polska w liczbach.

Od kilku lat istotnym problemem w zakresie bezpieczeństwa społecznego jest zagrożenie narkomanią, zwłaszcza, iż dotyczy osób małoletnich i młodocianych.

Analiza danych zawartych w Systemie Wspomagania Dowodzenia Policji wskazuje, że w przedstawianym okresie czasu policjanci KMP Zamość przeprowadzili na terenie gminy Grabowiec 482 interwencje, (w 2020 r. – 388), tj. o 94 więcej, w tym:

- domowych – 38 (w 2020 r. – 53), nastąpił spadek o 15;
- związanych ze spożywaniem alkoholu – 0 (w 2020 r. – 1);
- zakłócanie porządku – 14 (w 2020 r. – 16), nastąpił spadek o 2;
- w ruchu drogowym – 38, (w 2020 r. – 37), nastąpił wzrost o 1;
- innych – 392 (w 2020 r. – 281), nastąpił wzrost o 111.

Wykres 9. Wykrywalność sprawców przestępstw w latach 2012-2021.
Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw w gminie Grabowiec w latach 2012 – 2021

Źródło: Dane GUS- Polska w liczbach.

Pogarszające się warunki materialne i liberalizacja przepisów prawa stwarzają możliwości ujawniania się następujących zagrożeń:

- W sferze przestępczości kryminalnej trzeba liczyć się z dużą aktywnością elementu przestępczego, który będzie dążył do polepszenia swoich warunków bytowych przez dokonywanie przestępstw a w związku z powiększającą się biernością społeczną, ujawniają się większe trudności z wykrywaniem sprawców przestępstw. Przestępstwa o tym charakterze mogą być również popełniane przez osoby nieletnie.
- Brak pracy a wręcz niechęć do jej podjęcia może skutkować wzrostem przestępczości w sferze włamań, kradzieży i rozbojów.
- W sferze porządku publicznego mogą nastąpić zagrożenia związane z nadmiernym spożyciem alkoholu a co za tym idzie ze zwiększoną liczbą zakłóceń porządku, dewastacji mienia, zaśmiecania.

- Szczególnie w szkołach może nasilić się rozprowadzanie i używanie wszelkich środków odurzających.
- Niepokojącym zjawiskiem jest nasilenie się zjawiska występowania przemocy domowej.

Praca policjantów w dalszym ciągu będzie kontynuacją dotychczas podejmowanych działań i koncentrować się będzie na zagadnieniach wymagających usprawnień w zakresie:

- Podnoszenia efektywności pracy kryminalnej w celu podniesienia wykrywalności przestępstw;
- Poprawy, jakości czynności procesowych wykonywanych na miejscu zdarzenia;
- Podejmowania stanowczych działań przy zabezpieczeniu ładu i porządku publicznego;
- Zwiększenie represji w stosunku do osób popełniających wykroczenia porządkowe;
- Poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym, a w szczególności w ujawnianiu nietrzeźwych kierujących;
- Ujawnianiu większej liczby czynów zabronionych dokonywanych przez nieletnich;
- Kierowanie służb patrolowych w miejsca najbardziej zagrożone przestępczością;
- Nasilenie współpracy z instytucjami współdziałającymi.

Inspekcje, straże i jednostki organizacyjne Gminy Grabowiec działają sprawnie i efektywnie. Utrzymywane są dobre relacje z poszczególnymi podmiotami odpowiedzialnymi za stan bezpieczeństwa na terenie gminy. Coraz powszechniej pojawiają się działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego, bezpieczeństwa dzieci w szkole i w drodze do szkoły oraz częściej diagnozowane i analizowane są zagrożenia na terenie gminy.

Ważnym czynnikiem w kształtowaniu poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie zamojskiego powiatu jest niewątpliwie szybka reakcja Policji na zgłoszenie. Czas od momentu przyjęcia zgłoszenia do przybycia patrolu na miejsce wezwania, a następnie szybkie podjęcie czynności przez policjantów jest wskaźnikiem, który ma istotny wpływ na takie zachowanie. Każde zgłoszenie jest kwalifikowane na interwencję w kategorii „pilne” lub „zwykłe”. Interwencje, jako „pilne” kwalifikujemy w przypadku, gdy istnieje zagrożenie życia, zdrowia lub mienia, zachodzi możliwość zatrzymania sprawcy na gorącym uczynku lub w bezpośrednim pościgu, istnieje konieczność zapobieżenia innym realnym zagrożeniom.

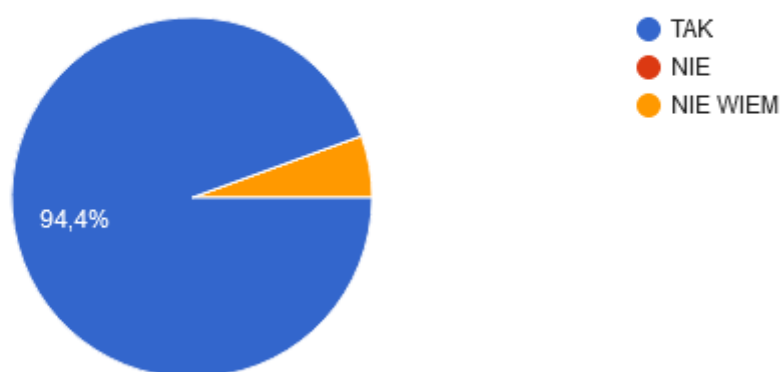
Średni czas oczekiwania na interwencję „pilne” w 2021 roku w gminie Grabowiec wyniósł 10 minut i 20 sekund, natomiast średni czas oczekiwania na interwencję „zwykłe” w 2021 roku na terenie gminy Grabowiec wyniósł 16 minut i 16 sekund. Ta sytuacja wymaga

radikalnej poprawy, co skutkować będzie szybszym i efektywnym podjęciem czynności przez policjantów w związku ze zgłoszonymi interwencjami.

Według badania ankietowego mieszkańców gminy Grabowiec sporządzonego na okoliczność przeprowadzenia diagnozy problemów społecznych do niniejszej Strategii aż 94,4 % respondentów odpowiedziało, że czuje się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania.

Wykres 10. Poczucie bezpieczeństwa w opinii mieszkańców gminy Grabowiec.

2.Czy czuje się Pan/Pani bezpiecznie w miejscu zamieszkania?

Źródło: Raport z badania ankietowego mieszkańców.

Poczucie bezpieczeństwa należy do podstawowych potrzeb każdego człowieka i ma decydujący wpływ na funkcjonowanie każdej społeczności. W związku z tym została stworzona Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa celem zapewnienia mieszkańcom łatwiejszego kontaktu z Policją. Dzięki aplikacji mogą oni łatwo i anonimowo zgłaszać sytuacje w swoim otoczeniu, które według nich bezpośrednio wpływają na poczucie bezpieczeństwa.

6. Pomoc społeczna

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku, pomoc społeczna definiowana jest, jako instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucja ta wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Zadania pomocy społecznej w gminie wiejskiej Grabowiec realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu działający w oparciu o ustawę o pomocy społecznej. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje również zadania wynikające z innych, aniżeli ustawa o pomocy społecznej, aktów prawnych szczegółowo opisanych w rozdziale I.

ZADANIA WŁASNE GMINY Z ZAKRESU POMOCY SPOŁECZNEJ

(Obligatoryjne)

- 1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;
- 2) sporządzanie, zgodnie z art. 16a, oceny w zakresie pomocy społecznej;
- 3) udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;
- 4) przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych;
- 5) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych;
- 6) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
- 7) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- 8) przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego;
- 9) opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem;
- 10) praca socjalna;
- 11) organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 12) prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach treningowych i wspomaganych;
- 13) dożywianie dzieci;
- 14) sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym;
- 15) kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;
- 16) pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;

- 17) sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
- 18) utworzenie i utrzymywanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników;
- 19) przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych;
- 20) opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

ZADANIA WŁASNE GMINY Z ZAKRESU POMOCY SPOŁECZNEJ

(Fakultatywne)

- 1) przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych;
- 2) przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze;
- 3) prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki;
- 3a) opracowanie i realizacja projektów socjalnych;
- 4) podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych;
- 5) współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach oraz realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

ZADANIA ZLECONE GMINIE Z ZAKRESU POMOCY SPOŁECZNEJ

- 1) organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 2) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z kłęską żywiołową lub ekologiczną;
- 3) prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 4) realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;
- 5) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom;
- 6) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia oraz zapewnianie posiłku i niezbędnego ubrania cudzoziemcom, którym udzielono zgody na pobyt

ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

7) wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki.

Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Grabowcu zarządza kierownik ośrodka przy udziale głównej księgowej odpowiedzialnej za rozliczenia finansowe. Na dzień 31 grudnia 2022 roku zatrudnionych było 7 osób, z czego 3 osoby stanowią pracownicy socjalni. Pozostałą kadre Ośrodka stanowią: Inspektor ds. świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego, stypendiów szkolnych i dodatków mieszkaniowych, Asystent rodziny ½ etatu, sprzątaczką. Większość kadry posiada wykształcenie wyższe. Ponadto pracownicy biorą czynny udział w szkoleniach doskonalących i podnoszących kwalifikacje kadr pomocy społecznej.

Prawo do wsparcia udzielanego przez ośrodek pomocy społecznej mają osoby i rodziny, które spełniają określone warunki przedstawione w poszczególnych aktach prawnych. I tak np. w odniesieniu do świadczeń z pomocy społecznej jednym z nich jest kryterium dochodowe. Kryterium dochodowe stosowane jest również przy przyznawaniu zasiłków rodzinnych i świadczeń alimentacyjnych.

Celem pomocy społecznej jest w szczególności przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń, praca socjalna, prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej, analiza i ocena zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacja zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych oraz rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu poza ustawowymi zadaniami, realizuje również projekty współfinansowane ze środków pomocowych, m.in. w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Gmina Grabowiec nie posiada na swoim terenie dziennego domu pomocy społecznej, nie posiada również placówki całodobowej. Brak infrastruktury domów pomocy społecznej, na terenie gminy powoduje, że mieszkańcy umieszczani są w domach pomocy na terenie innych gmin. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej gmina ponosi koszty związane z pobytem swoich mieszkańców w Domu Pomocy Społecznej. Koszty z roku na rok systematycznie rosną, a środki przeznaczone na to zadanie stanowią dochód innych gmin.

Na terenie gminy brak również środowiskowych domów samopomocy, warsztatów terapii zajęciowej oraz zakładów aktywności zawodowej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu realizując ustawę o pomocy społecznej wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Podejmuje działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Przydzielany rodzaj, forma i rozmiar świadczenia są odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy, a potrzeby osób i rodzin korzystających z pomocy są uwzględniane na miarę celów i możliwości Ośrodka.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej udzielał wsparcia potrzebującym mieszkańcom swojej gminy, a także wypłacał świadczenia w postaci zasiłków rodzinnych, zasiłków pielęgnacyjnych, świadczeń pielęgnacyjnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz świadczenia 500 plus.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące liczby mieszkańców gminy objętych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wsparciem z zakresu pomocy społecznej w latach 2020-2022.

Tabela 12. Beneficjenci pomocy społecznej w gminie w latach 2020-2022.

Wskaźnik	2020	2021	2022
Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	91	88	80
Liczba rodzin	61	55	49
Liczba osób w rodzinach	179	165	154

Źródło: Dane własne GOPS.

Liczba osób objętych pomocą społeczną w gminie Grabowiec w latach 2020- 2022 ulegała systematycznemu spadkowi. Wpływ na taką sytuację mogło mieć m.in. podwyższenie kryterium dochodowego.

Analiza struktury wiekowej mieszkańców gminy objętych pomocą społeczną w 2022 roku wykazała, że największą grupę stanowiły osoby w wieku produkcyjnym. Ci z nich, którzy bezpośrednio korzystali ze wsparcia, otrzymywali pomoc głównie w postaci zasiłków okresowych, celowych, zasiłków na zakup żywności. Znacznie mniejsze, choć spore, grupy reprezentowały osoby w wieku nauki szkolnej korzystające z pomocy w formie posiłków i osoby w wieku poprodukcyjnym korzystające z pomocy w formie zasiłku stałego, zasiłków celowych i usług opiekuńczych.

Jeśli chodzi o podział beneficjentów pomocy społecznej według aktywności zawodowej, najliczniejszą grupę w 2022 roku stanowiły osoby bezrobotne i nieaktywne zawodowo. Obecność tych osób w gronie beneficjentów pomocy społecznej należy tłumaczyć uzyskiwaniem przez nie niskich dochodów uniemożliwiających utrzymanie siebie i swoich rodzin.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące powodów przyznawania pomocy społecznej w gminie Grabowiec za lata 2020-2022.

Tabela 13. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie Grabowiec w latach 2020-2022.

Powód przyznania pomocy	Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Ubóstwo	36	36	30	84	93	80
Bezdomność	1	0	1	1	1	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	8	9	10	56	58	64
Bezrobocie	38	37	32	120	119	96
Niepełnosprawność	19	16	10	42	37	32
Długotrwała lub ciężka choroba	8	6	3	18	15	10
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	6	6	6	35	33	34
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	12	12	13	26	27	27
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	1	3	3	1	8	3
Zdarzenie losowe	0	0	0	0	0	0
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

Źródło: Dane własne GOPS.

W latach 2020- 2022 najczęstszą przyczyną przyznawania pomocy społecznej było ubóstwo i bezrobocie oraz potrzeba ochrony macierzyństwa. Ważnymi przyczynami udzielania pomocy były również: niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych.

W latach roku 2020 i 2021- jedna osoba została objęta pomocą społeczną ze względu na bezdomność, w 2022 roku problem bezdomności nie wystąpił.

Jednym ze świadczeń niepieniężnych realizowanych przez pomoc społeczną jest praca socjalna. Coraz bardziej rośnie zapotrzebowanie na tę formę wsparcia, która przyczynia się do przeciwdziałania, ograniczania patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych oraz łagodzenia skutków ubóstwa.

Samorząd lokalny, mając na względzie prawa obywatelskie zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i Karcie Praw Rodziny, dąży do zapewnienia rodzinom odpowiednich warunków życia do właściwego ich rozwoju. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu mając na celu stworzenie zintegrowanego i skutecznego systemu wsparcia, podejmuje działania zmierzające do sukcesywnego odchodzenia od świadczeń finansowych na rzecz wprowadzenia nowych rozwiązań, dotyczących wzmożonej działalności usługowej, rozwoju na rzecz pracy socjalnej oraz aktywizacji środowiska lokalnego.

Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych zapewnia się wsparcie prowadzone w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego.

Rodzina może otrzymać wsparcie poprzez działania instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny, placówek wsparcia dziennego oraz rodzin wspierających. Dla prawidłowego rozwoju dziecka niezbędnym jest zapewnienie mu właściwej opieki w rodzinie naturalnej lub warunkach maksymalnie zbliżonych do tych, które w niej występują.

Znaczną część klientów systemu pomocy społecznej stanowią rodziny z trudnościami opiekuńczo- wychowawczymi. Niejednokrotnie niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z innymi dysfunkcjami takimi jak: uzależnienie od środków psychoaktywnych, przemoc domowa, zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych, problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich,

zawodowych wyrażające się m. in. w postaci niedojrzałości emocjonalnej, problemach we współżyciu z ludźmi, trudnościach adaptacyjnych, niezaradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Problemy wychowawcze w środowisku rodzinnym, szkolnym ujawniają się w postaci zachowań buntowniczych, agresywnych, konfliktowych, łamania przez dzieci i młodzież panujących obyczajów, norm, wartości. Wyuczona bezradność prowadzi do zjawiska sieroctwa społecznego, które związane jest z pozbawieniem dzieci, trwale lub przejściowo, szans przebywania i wychowywania we własnej rodzinie, ze względu na brak odpowiednich warunków opiekuńczo - wychowawczych. Rodzina dysfunkcyjna nie spełnia podstawowych zadań, nie zapewnia odpowiedniego klimatu emocjonalnego, nie zaspokaja potrzeb materialnych, duchowych, nie daje zaplecza dla zaspokojenia potrzeb psychicznych czy choćby warunków realizacji podstawowego obowiązku szkolnego. Niekorzystnymi skutkami marginalizacji i wykluczenia społecznego rodzin dysfunkcyjnych są m.in. konflikty z prawem, trudności w nauce, nieumiejętne wykorzystanie czasu wolnego, rozluźnienie więzi rodzinnych, brak motywacji do dalszej nauki, samorozwoju, brak samoakceptacji, problemy zdrowotne, izolacja, zanik ambicji, trudności wychowawcze, poczucie niższości, przemoc w rodzinie, osamotnienie, wzrost zachowań patologicznych, negatywne wzorce dla dzieci, konflikty rodzinne. Jeżeli zdarzy się, że mimo wsparcia udzielonego rodzinie, w sytuacji, gdy wszelkie sposoby pomocy nie przyniosą wymiernego i oczekiwanego rezultatu, w przypadku, gdy nie będzie szans na zmianę funkcjonowania rodziny biologicznej, należy wówczas dążyć do uregulowania sytuacji prawnej dziecka oraz w ostateczności pozbawienia rodziców władzy rodzicielskiej. Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych niejednokrotnie jest podstawą do organizowania opieki nad dzieckiem poza rodziną naturalną. Kwestia dziecka i rodziny w polityce społecznej traktowana jest w sposób szczególny. Działalność na rzecz dzieci koncentruje się przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych, poprzez ułatwianie dostępu do oświaty i systemu ochrony zdrowia, wypoczynku oraz asekurowaniu w obliczu różnych zagrożeń życiowych, poprzez m.in. zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, organizowanie pieczy zastępczej, prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych, udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Jak pokazują powyższe wskaźniki liczba rodzin oraz osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych na terenie gminy Grabowiec nieznacznie zmniejsza się z 35 osób w rodzinach w 2020 roku do 34 osób w rodzinach w 2022 roku.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania wynikające z ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Zauważalne jest zmniejszenie się liczby osób kwalifikujących się do pobierania świadczeń rodzinnych. Spowodowane to zostało długoletnim zamrożeniem kryterium dochodowego. W przypadku świadczeń alimentacyjnych ilość osób pobierających to świadczenie utrzymuje się na stałym poziomie. Liczba osób pobierająca dodatek mieszkaniowy oraz kwota wypłaconych świadczeń zmniejszyła się od roku 2015, co wynika z mniejszej liczby składanych wniosków oraz przekroczenia kryterium dochodowego.

Gmina Grabowiec w 2023 roku nie posiadała mieszkań chronionych. Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Osobie pełnoletniej, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, może być przyznane wsparcie w mieszkaniu chronionym. W mieszkaniu chronionym treningowym zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia.

W dniu 1 listopada 2023 roku weszła większość, ze znowelizowanych przepisów ustawy dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw, a także od dnia 1 listopada weszły w życie dwa rozporządzenia wykonawcze w sprawie mieszkań treningowych i wspomaganych oraz nowelizujące dotyczące domów pomocy społecznej. Bardzo ważnym elementem rozwoju usług jest rozwój mieszkalnictwa. „Mieszkania chronione” zastąpione zostały „mieszkaniami treningowymi i wspomaganimi”. Celem zmian jest podkreślenie podmiotowości osób z niepełnosprawnościami oraz innych osób korzystających z tej formy wsparcia. Nowelizacja poszerza krąg podmiotów uprawnionych do prowadzenia mieszkań treningowych i wspomaganych, co pozwoli na rozwój tej formy wsparcia. Zmiany dotyczą sposobu realizacji usług w nowych typach mieszkań i mają na celu jeszcze większe spersonalizowanie usług oferowanych w ramach tej

formy wsparcia. Zmiany te ułatwia również pozyskiwanie środków unijnych przez samorządy i organizacje pozarządowe. Należy również pamiętać o konieczności zgłoszenia prowadzonego mieszkania treningowego lub wspomaganego do właściwego miejscowo wojewody ze względu na miejsce prowadzenia mieszkania.

Zasób mieszkaniowy gminy obejmował 11 lokali mieszkalnych usytuowanych w budynkach przy ul. Skierbieszowskiej w Grabowcu, 2 lokale w Tuczępach, 1 lokal w Skomorochach Małych oraz 1 lokal socjalny w Skomorochach Małych. Lokale stanowiące mieszkaniowy zasób Gminy Grabowiec wynajmowane były w oparciu o uchwałę nr XIX/108/2012 Rady Gminy Grabowiec z dnia 28 września 2012 r. w sprawie ustalenia zasad wynajmu lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Grabowiec oraz o zarządzenie Wójta Gminy Grabowiec określające regulamin działania Komisji Mieszkaniowej i wysokości stawki czynszu za 1 m² powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych.

W związku z ograniczoną ilością środków finansowych na realizację zadań pomocy społecznej wskazane jest pozyskiwanie funduszy z dodatkowych źródeł, do których należą między innymi środki Europejskiego Funduszu Społecznego. Przygotowanie do pozyskiwania środków zewnętrznych z Unii Europejskiej na rozwój pomocy społecznej wymaga systematycznego podejścia, zaangażowania społeczności lokalnej oraz skrupulatności w przygotowaniu projektów. Odpowiednio skonstruowany plan może przyczynić się do podniesienia standardów pomocy społecznej i poprawy, jakości życia mieszkańców gminy.

W celu zwiększenia szansy na uzyskanie środków zewnętrznych, warto budować partnerstwa z innymi gminami, instytucjami społecznymi, a także prowadzić konsultacje społeczne. Takie podejście może zwiększyć zrozumienie potrzeb społeczności i poprawić, jakość projektów.

Gmina powinna inwestować w rozwijanie zdolności administracyjnych, które umożliwią skuteczne zarządzanie projektami finansowanymi zewnętrznymi. To obejmuje szkolenia dla pracowników, rozwijanie systemów monitorowania i raportowania, oraz skuteczne zarządzanie zasobami ludzkimi.

7. Niepełnosprawność

Niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy, powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie, ograniczenie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji, rozumiana jest również, jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. W związku z tym polityka społeczna

powinna promować aktywne działania na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz aktywnie wspierać wszelkie działania na rzecz równouprawnienia osób z niepełnosprawnościami, a także przeciwdziałać ich dyskryminacji i tworzyć mechanizmy wyrównujące szanse życiowe oraz warunki do korzystania z przysługujących im praw.

Szacując liczbę osób niepełnosprawnych należy pamiętać, że zgodnie z obowiązującym stanem prawnym, osobą z niepełnosprawnością jest osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osoba, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa). Z powyższej definicji wynika podział na osoby niepełnosprawne prawnie tj. takie, które posiadają aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony oraz osoby niepełnosprawne tylko biologicznie tj. takie, które nie posiadają orzeczenia, ale odczuwają całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności. Doprecyzowując za osoby z niepełnosprawnościami uznaje się osoby w świetle przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także osoby z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, tj. osoby z odpowiednim orzeczeniem lub innym dokumentem poświadczającym stan zdrowia.

Ogromnym problemem dotyczącym osoby z niepełnosprawnościami z gminy Grabowiec, których zgodnie z szacunkami Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w 2022 roku było 110 osób, jest brak dostępności infrastruktury społecznej i architektonicznej oraz usług dla osób z niepełnosprawnościami.

Bardzo trudno jest określić precyzyjnie liczbę osób niepełnosprawnych w skali gminy, gdyż nie wszystkie osoby niepełnosprawne są zainteresowane przekazywaniem takiej informacji oraz nie ma bezpośredniego systemu przepływu informacji pomiędzy organami orzekającymi, które weryfikowałyby i udostępniały takie dane.

Poniżej wskazano liczbę osób z terenu gminy korzystających z pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność.

Tabela 14. Ilość osób korzystających z pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność w gminie Grabowiec w latach 2020-2022.

Powód przyznania pomocy	Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach			
	2020	2021	2022		2020	2021	2022

Niepełnosprawność	19	16	10	42	37	32
--------------------------	----	----	----	----	----	----

Źródło: Dane własne GOPS w Grabowcu.

Na terenie gminy Grabowiec nie są realizowane usługi specjalistyczne dla osób dorosłych przewlekłe psychicznie chorych i z niepełnosprawnością intelektualną. Na mocy porozumień zawartych z wójtami poszczególnych gmin, osoby z niepełnosprawnościami są kierowani do placówek istniejących w innych gminach.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy ze względu na swoją sytuację zdrowotną i nierzadko konieczność dostosowania miejsca zatrudnienia do swoich potrzeb zajmują pozycje specyficzną. Sytuacja taka oznacza zwiększony koszt dla pracodawcy i choć istniejący system zatrudnienia wspiera zarówno zatrudnienie na otwartym rynku pracy, jak i wspomaga tworzenie odrębnych zakładów pracy chronionej, to jednak sytuacja niepełnosprawnego na rynku pracy nadal pozostawia wiele do życzenia.

8. Uzależnienia i przemoc domowa

Problemy wynikające z picia alkoholu i zażywania narkotyków stanowią obecnie jedną z poważniejszych kwestii społecznych. Zjawisko to ma istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego (wzrasta liczba nieletnich nietrzeźwych sprawców przestępstw, ale również nieletnich nietrzeźwych ofiar), jak również ogólny stan zdrowia populacji, zdolność do konkurencji na coraz bardziej wymagającym rynku pracy, a także na relacje interpersonalne z rówieśnikami i środowiskiem rodzinnym.

Liczba osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest trudna do ustalenia. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, ocenia szacunkowo wielkość populacji, która może być dotknięta problemami alkoholowymi.

Dane szacunkowe przedstawione w tym zakresie przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zawiera poniższa tabela.

Tabela 15. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych.

Wskaźnik		W Polsce	W gminie do 10 tys. mieszk.
Liczba osób uzależnionych od	ok. 2% populacji	ok. 800 tys.	ok. 200 osób

alkoholu			
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 400 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 400 osób
Osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	ok. 500-700 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	Razem ok 2 mln osób: dorosłych i dzieci	Około 530 osób: dorosłych i dzieci

Źródło: Dane szacunkowe Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Na dzień 1 stycznia 2021 r. w gminie Grabowiec 10 podmiotów posiadało zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych, natomiast na dzień 31 grudnia 2021 r. – 9 podmiotów. Jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych został zamknięty.

W 2021 r. nie odebrano zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

Co warte podkreślenia mieszkańcy gminy wskazali alkoholizm jako trzeci najbardziej istotny problem społeczny występujący w gminie Grabowiec (44,4 % respondentów).

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Grabowcu, powołana przez Wójta do wykonywania zadań gminy w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, prowadzi swą działalność w oparciu o przepisy ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Według stanu na koniec 2020 roku Komisja liczyła 8 członków.

Na terenie Gminy Grabowiec od 2020 roku funkcjonuje Punkt Konsultacyjno-Informacyjny dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin finansowany ze środków gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Punkt w ciągu 2020 roku czynny był 28 godzin w miesiącu. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we współpracy z innymi podmiotami zajmuje się również profilaktyką zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży.

Z diagnozy problemu alkoholowego na terenie Gminy Grabowiec (źródło: *Diagnoza problemów społecznych Gminy Grabowiec. Raport z badań przeprowadzonych w 2021 roku*) wynika, iż głównymi problemami na terenie Gminy są:

- Znaczny odsetek uczniów uznających alkohol za łatwo dostępny na terenie swojej miejscowości;
- Znaczny odsetek uczniów niezdających sobie sprawy ze szkodliwości alkoholu na zdrowie;
- Znaczny odsetek dorosłych mieszkańców Gminy spożywających alkohol z częstotliwością wskazującą na ryzyko uzależnienia lub uzależnienie;
- Występujący na terenie gminy problem prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu, wykonywania obowiązków służbowych pod wpływem alkoholu oraz spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży.

Poniższa tabela obrazuje wielkość wydatków na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych i przemocy w gminie Grabowiec w okresie 2020-2022.

Tabela 16. Środki finansowe przeznaczone na profilaktykę w gminie Grabowiec.

Wielkość wydatków	2020	2021	2022
Na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych	12 687	32 557	48 920
Na profilaktykę i rozwiązywanie problemów narkomanii	0	720	0
Na przeciwdziałanie przemocy domowej	0	0	0
Razem	12 687	33 277	48 920

Źródło: Dane własne GOPS.

Definiując problem alkoholizmu, przyjmuje się, że jest to całokształt problemów związanych z używaniem napojów alkoholowych. Rozumie się przez to zarówno upośledzenie decyzji dotyczących rozpoczynania picia alkoholu, jak i polegających na niemożności przerwania picia alkoholu. Problem alkoholizmu rozpatrywany jest w dwóch płaszczyznach:

- Jako choroba alkoholowa (utrata kontroli picia, niemożność utrzymania się w abstynencji)
- Jako zagadnienie spożycia napojów alkoholowych i akceptowanych przez społeczeństwo wzoru picia, co stwarza konieczność poszukiwania alkoholu.

By skutecznie przeciwdziałać problemom uzależnień i przemocy w rodzinie oraz eliminować ich niekorzystny wpływ na społeczeństwo, konieczne jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką i ich rozwiązywaniem oraz integracji społecznej osób nimi dotkniętych. Gmina Grabowiec posiada program profilaktyczny służący przeciwdziałaniu zjawisku alkoholizmu i narkomani. Aktualna wersja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałaniu Narkomanii obowiązuje na lata 2022-2025.

Treść artykułu 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej definiuje przemoc, jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności: narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia; naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną; powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę; ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej, istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Przemoc domowa, jest doświadczeniem traumatycznym, którego skutkiem są zarówno bezpośrednie szkody na zdrowiu psychicznym i fizycznym, jak i poważne, długotrwałe problemy ujawniające się w życiu dorosłym, jako konsekwencje przemocy doświadczanej w dzieciństwie. Z powodu wielu następstw takich doświadczeń, cierpią nie tylko ci, którzy są ofiarami, ale również bezsilni świadkowie obserwujący akty przemocy tj. najczęściej dzieci. Tego typu doświadczenia uczą agresywnego stylu zachowania, zwiększają pobudzenie z elementami agresji, zmniejszają opór przed agresywnym zachowaniem, zaburzają poglądy na temat sposobów rozwiązywania konfliktów i zmniejszają wrażliwość na agresywne zachowania. Olbrzymie koszty przemocy domowej ponoszą zarówno jednostki, jak i społeczeństwo. Niezbędne jest, zatem podejmowanie planowych działań mających na celu zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie, działań wpisanych w tworzenie i rozwijanie systemu przeciwdziałania przemocy, którego zasadniczymi elementami są specjalistyczne instytucje i profesjonaliści niosący pomoc osobom dotkniętym przemocą domową.

Przemoc domowa może przyjmować różnorodne formy. Są to w szczególności:

1) przemoc fizyczna – zwrócona przeciwko fizyczności człowieka, niosąca ryzyko uszkodzenia ciała poprzez takie zachowania jak np.: popychanie, potrząsanie, policzkowanie, kopanie, duszenie, bicie, rzucanie w kogoś przedmiotami, przypalanie, topienie;

2) przemoc psychiczna – zmierzająca do poniżenia ofiary, zastraszenia, pozbawienia wiary we własne możliwości; obejmuje wszystkie działania (z wyjątkiem użycia siły fizycznej), służące obniżeniu poczucia własnej wartości, wywołaniu stanów lękowych i zaburzeń osobowości oraz zahamowania procesu osobistego rozwoju, takie jak np. szantaż emocjonalny, manipulacja, śledzenie, nękanie telefonami, wysyłanie anonimów, nagabywanie;

3) przemoc seksualna – polega na zmuszaniu ofiary do jakiegokolwiek formy aktywności seksualnej, a także na zachowaniach sprowadzających ją do roli obiektu seksualnego, poprzez np. niechciane dotykanie, szczypnięcia, klepanie, żarty i gesty upokarzające seksualną naturę drugiej osoby;

4) przemoc ekonomiczna – obejmuje działania służące ograniczeniu swobodnego dysponowania pieniędzmi i własnymi dobrami bądź dostępu do dóbr wspólnych; może polegać np. na odbieraniu pieniędzy, kontrolowaniu wydatków, zmuszaniu do proszenia o pieniądze czy uniemożliwianiu podjęcia pracy.

Stosowanie przemocy przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Jej skutkiem mogą być nie tylko bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, ale także długotrwałe negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci. Specyfika tego zjawiska powoduje, iż jest ono trudne do rozpoznania. Niejednokrotnie trwa, bowiem wiele lat, a ofiary trzymają je w tajemnicy ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwość zmiany sytuacji. Również traktowanie przemocy, jako prywatnej sprawy rodziny powoduje, że wiele jej przypadków nigdy nie wychodzi na jaw.

Do zadań własnych gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej, w tym:

- Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej;
- Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową;
- Zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia;
- Tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Zgodnie z obowiązującą ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie każda gmina powołuje Zespół Interdyscyplinarny, w którego skład, wchodzi przygotowani do skutecznego zajmowania się problematyką przemocy specjaliści. Zadaniem Zespołu jest kompleksowe zajmowanie się rodzinami oraz monitorowanie sytuacji w rodzinach, w których dochodzi do przemocy, a w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa, poinformowanie o tym odpowiednich służb. Zespół Interdyscyplinarny zajmuje się również zbieraniem i przekazywaniem informacji na temat skali zjawiska przemocy w rodzinie, jak również gromadzeniem informacji na temat miejsc, osób i możliwości udzielania pomocy w środowisku lokalnym oraz inicjowanie tworzenia nowych miejsc pomocy dla osób krzywdzonych. Zespoły Interdyscyplinarne inicjują działania zmierzające do podniesienia kwalifikacji osób mających w swojej pracy kontakt z ofiarami i sprawcami przemocy.

Tabela 17. Wykaz działalności zespołu interdyscyplinarnego w gminie Grabowiec.

Gmina	Liczba osób objętych pomocą ze względu na przemoc	Liczba postępowań gdzie była prowadzona procedura „Niebieskich kart”
GRABOWIEC	Ogółem 25	Ogółem 13
	Rok 2020 12	Rok 2020 6
	Rok 2021 9	Rok 2021 5
	Rok 2022 4	Rok 2022 2

Źródło: Dane własne gminy

Bardzo istotną kwestią jest, że często zjawisku przemocy towarzyszy alkohol. Zgodnie ze statystykami policyjnymi ponad 60 % sprawców przemocy domowej było pod wpływem alkoholu.

Poniżej przedstawiono również dane pozyskane z Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych odnośnie liczby osób uzależnionych od alkoholu stosujących przemoc, które skorzystały z pomocy terapeutycznej, liczby osób stosujących przemoc

skierowanych na badania w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu oraz liczby wniosków o wszczęcie postępowania skierowanych do sądu.

Tabela 18. Dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Gmina	Liczba osób uzależnionych od alkoholu stosujących przemoc które skorzystały z pomocy terapeutycznej i rehabilitacji dla osób uzależnionych od alkoholu	Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie skierowanych na badania biegłych sądowych w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu	Ilość kierowanych do sądu wniosków o wszczęcie postępowania
GRABOWIEC	Ogółem	Ogółem	Ogółem
	1	0	9
	Rok 2020	Rok 2020	Rok 2020
	0	0	2
	Rok 2021	Rok 2021	Rok 2021
	0	0	4
	Rok 2022	Rok 2022	Rok 2022
	1	0	3

Źródło: Dane przekazane przez GKRPA

Podjmując działania w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie przedstawiciele policji ściśle współpracowali z Zespołem Interdyscyplinarnym Gminy Grabowiec. W 2020 i 2021 roku założono po odpowiednio 6 i 5 „Niebieskich Kart”, natomiast w 2022 roku liczba ta zmalała do 2 Kart.

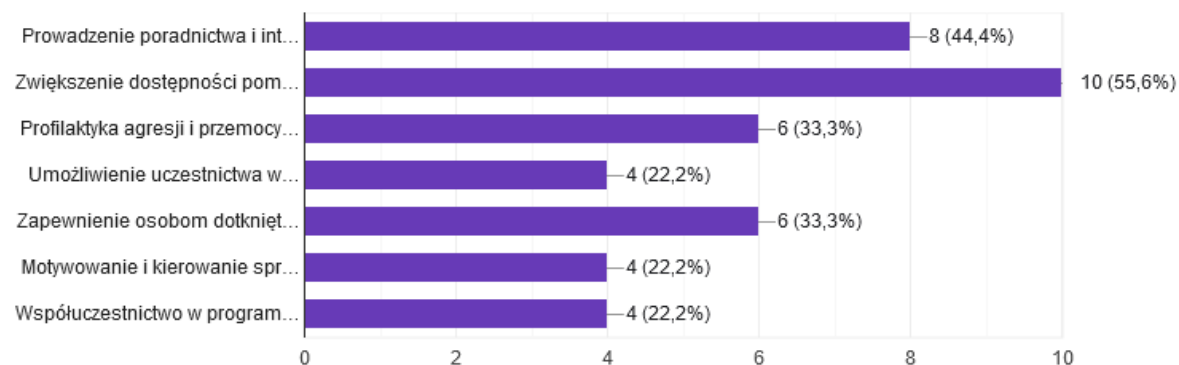
Biorąc pod uwagę odpowiedzi mieszkańców gminy Grabowiec dotyczące możliwości przeciwdziałania przemocy domowej aż 55,6 % respondentów uznało, iż najskuteczniejszym sposobem jest zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i prawnej a także prowadzenie poradnictwa i interwencji.

Wykres 11. Działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w opinii mieszkańców gminy Grabowiec.

7. Jakie kroki Pani/Pana zdaniem byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w gminie?

Proszę zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi.

18 odpowiedzi

Gmina Grabowiec posiada kompleksowy program profilaktyczny przyjęty uchwałą Rady Gminy pod nazwą: Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie gminy Grabowiec na lata 2021-2023.

9. Ekonomia społeczna

W świetle dostępności usług społecznych istotna jest rola ekonomii społecznej, stanowiącej specyficzny przejaw aktywności mieszkańców. Definicja Ekonomii Społecznej zawarta w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku wskazuje, iż jest to „działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, świadczenia usług społecznych, realizowana w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego oraz innej działalności o charakterze odpłatnym.”

Do sektora ekonomii społecznej zalicza się w szczególności organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich, spółdzielnie pracy oraz podmioty ekonomii solidarnej, tj. przedsiębiorstwa społeczne, spółdzielnie socjalne oraz spółdzielnie inwalidów i niewidomych, zakłady pracy chronionej, jednostki reintegracyjne aktywizujące osoby niepełnosprawne (Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej) i jednostki reintegracyjne zatrudnienia socjalnego aktywizujące osoby wykluczone społecznie (Centra Integracji Społecznej i Kluby Integracji Społecznej).

Pod względem rozwoju lokalnego, kluczowym obszarem aktywności społeczeństwa, również w gminie Grabowiec, stało się zaangażowanie w dobrowolną działalność w ramach organizacji pozarządowych, będących przestrzenią nabywania różnych doświadczeń i umiejętności społecznych. Odbywające się w nich działania i kontakty wypełniają przestrzeń pomiędzy jednostką i społeczeństwem oraz pomiędzy obywatelem i państwem.

W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) na terenie gminy Grabowiec funkcjonują 22 organizacje pozarządowe, z których wszystkie prowadzą swoją działalność w formie stowarzyszeń, jedna organizacja- STOWARZYSZENIE ABSOLWENTÓW I PRZYJACIÓŁ LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO W GRABOWCU posiada status organizacji pożytku publicznego.

Tabela nr 19. Wykaz stowarzyszeń prowadzących działalność na terenie gminy Grabowiec.

NAZWA	MIJESKOWOŚĆ
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W TUCZEPACH	TUCZĘPY
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W SKOMOROCHACH DUŻYCH	SKOMOROCHY DUŻE
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W GRABOWCU	GRABOWIEC
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W ORNATOWICACH	ORNATOWICE
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W GRABOWCU-GÓRZE	GRABOWIEC-GÓRA
KLUB ABSTYNENTA "NADZIEJA" W BEREŚCIU W LIKWIDACJI	BEREŚĆ
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W ROGOWIE	ROGÓW
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W WOLICY UCHAŃSKIEJ	WOLICA UCHAŃSKA
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W HENRYKÓWCE	HENRYKÓWKA
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W WÓLCIE TUCZĘPSKIEJ	WÓŁKA TUCZĘPSKA
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W SKOMOROCHACH MAŁYCH	SKOMOROCHY MAŁE
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W MAJDANIE TUCZĘPSKIM	MAJDAN TUCZĘPSKI
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W BEREŚCIU	BEREŚĆ
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W ŻURAWLOWIE	ŻURAWLÓW
OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W CIESZYNI	CIESZYN
TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ GRABOWCA	GRABOWIEC
STOWARZYSZENIE MIŁOŚNIKÓW ZIEMI GDESZYŃSKIEJ	TUCZĘPY

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych	
STOWARZYSZENIE "WSI ROGÓW"	ROGÓW
STOWARZYSZENIE "ZIELONY ŻURAWLÓW"	ŻURAWLÓW
STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W GMINIE GRABOWIEC	ROGÓW
STOWARZYSZENIE ABSOLWENTÓW I PRZYJACIÓŁ LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO W GRABOWCU	GRABOWIEC

Źródło: Dane KRS.

W zakresie dostępności usług społecznych istotna jest współpraca gminy Grabowiec z organizacjami pozarządowymi, odbywająca się na podstawie rocznych programów współpracy. Głównym celem Programu na 2024 rok jest budowanie partnerstwa i dążenie do harmonijnej współpracy pomiędzy Gminą a organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie ich w realizacji ważnych celów społecznych..

Program ustala następujące zadanie priorytetowe dla Gminy Grabowiec na 2024 rok w następujących obszarach:

- 1) Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnej w tym:
 - a) organizacja imprez okolicznościowych
- 2) Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w tym:
 - a) organizacja imprez, zawodów sportowych i festynów sportowo-rekreacyjnych,
 - b) upowszechnianie kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży poprzez prowadzenie zajęć w różnych dyscyplinach sportu,
 - c) wspieranie udziału gminnych reprezentacji w zawodach sportowych
 - d) propagowanie aktywnego wypoczynku i zdrowego stylu życia
- 3) Działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży
- 4) Porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz ratownictwa i ochrony ludności
 - a) organizowanie szkoleń, kursów i akcji upowszechniających wiedzę z zakresu porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz ratownictwa i ochrony ludności.

Wysokość środków na 2024 r. na realizację zadań publicznych objętych programem współpracy nie została jeszcze uchwalona.

Wysokość środków w 2023 r. na realizację zadań publicznych objętych programem współpracy zaplanowano w wysokości 5 000 zł.

W gminie Grabowiec do 2023 roku nie funkcjonowała instytucja Budżetu Partycypacyjnego tzw. *Budżetu Obywatelskiego*.

10. Starzenie się społeczeństwa

Celem polityki społecznej w odniesieniu do osób starszych są działania, które planowo i kompleksowo będą wpływały na poprawę życia seniorów, co może być dokonywane poprzez stwarzanie - obecnie i w przyszłości - warunków zaspokajania potrzeb seniorów oraz kształtowanie odpowiednich relacji pomiędzy starszym pokoleniem a młodszymi generacjami, drogą ograniczenia uzależnienia młodszych od starszych, zapobiegania marginalizacji osób starszych oraz kształtowania międzypokoleniowej solidarności.

Prognoza demograficzna ludności gminy do roku 2033 zakłada wzrost udziału osób w wieku powyżej 55. roku życia. Mając na uwadze zmiany w strukturze wiekowej ludności niezbędne jest zapewnienie specyficznych form pomocy osobom starszym, w celu jak najdłuższego utrzymania ich we własnym środowisku oraz niedoprowadzanie do marginalizacji.

Na zjawisko starzenia się ludności wpływa pośrednio szereg czynników, jak np. poziom zamożności społeczeństwa, promowany model rodziny, aktywność zawodowa kobiet, poziom pomocy społecznej i ochrony zdrowia, wykształcenie ludności oraz polityka społeczna państwa. Proces starzenia się ma, więc nie tylko wymiar demograficzny, ale także ekonomiczny i społeczny. Wyrazem tego są zmiany struktury konsumpcji, wzrost zapotrzebowania na niektóre usługi (np. w dziedzinie ochrony zdrowia, opieki społecznej), zmniejszenie aktywności zawodowej, zwiększenie wydatków na utrzymanie rosnącej grupy poprodukcyjnej, zmiana struktury siły roboczej, rodziny i gospodarstw domowych. Wymusza to działania ze strony gminy w zakresie dostosowania infrastruktury i nakładów finansowych na różne dziedziny życia społeczno-gospodarczego.

Społeczne skutki procesu starzenia się to nie tylko problem rosnących kosztów zabezpieczenia społecznego, lecz również opieki zdrowotnej oraz tzw. opieki długoterminowej (pielęgnacja). W związku ze starzeniem się społeczeństwa wzrośnie zapotrzebowanie na lekarzy geriatrów. Na poziomie indywidualnym dla seniorów ważne jest zagospodarowanie czasu, wykorzystanie ich doświadczenia zawodowego i życiowego, ich chęci bycia użytecznym, możliwość podniesienia poziomu życia dzięki dodatkowym, nawet niewielkim, dochodom. Funkcjonowanie seniorów w rodzinach podnosi poczucie solidarności międzypokoleniowej. Ich nieodpłatna działalność społecznie użyteczna, zarówno wobec rodziny jak i wobec osób trzecich pozwala im czuć się potrzebnymi rodzinie bądź szerszemu środowisku, co pozytywnie wpływa na ich samoocenę i nastraja pozytywnie wobec wyzwań codzienności. Działania władz wobec najstarszej warstwy społeczeństwa powinny być ukierunkowane na wzmacnianie aktywności tych ludzi, poprzez stwarzanie odpowiednich

przesłanek instytucjonalnych i prawnych. Ubóstwo jest w grupie seniorów zdecydowanie rzadsze niż wśród rodzin wychowujących dzieci. Seniorzy stabilizują popyt rynkowy. Cechują się najniższą spośród wszystkich dorosłych skłonnością do popełniania przestępstw, najrzadziej są sprawcami wypadków komunikacyjnych.

Satysfakcjonujące starzenie się wiąże się z trzema czynnikami: niskim poziomem niepełnosprawności, samodzielnym funkcjonowaniem fizycznym i umysłowym oraz aktywnym zaangażowaniem i zainteresowaniem życiem.

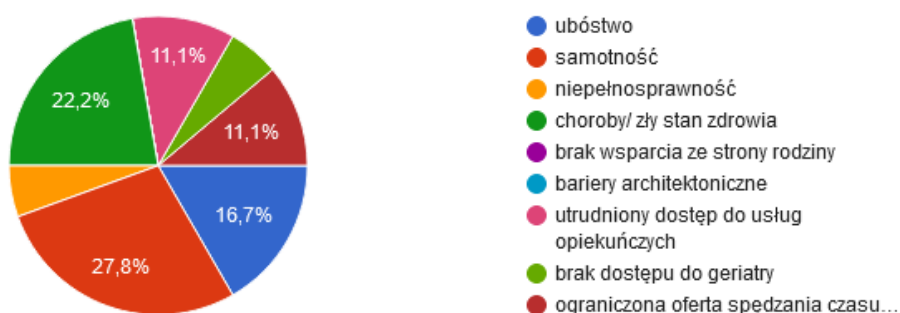
Sytuacja ta wymusza konieczność:

- Podjęcia działań na rzecz poprawy sytuacji materialnej osób starszych
- Przeciwdziałania postępującej niesprawności psychofizycznej
- Przeciwdziałania poczuciu osamotnienia osób starszych
- Angażowania osób starszych w życie społeczności lokalnych
- Dbłość o stan zdrowia osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju badań profilaktycznych.

Mieszkańcy gminy Grabowiec w badaniu ankietowym wskazali, iż samotność jest największym problemem dotyczącym osoby starsze w gminie (27,8 % odpowiedzi), w następnej kolejności wskazano choroby i zły stan zdrowia (22,2 %) oraz ubóstwo (16,7 %).

Wykres 12. Problemy dotyczące osób starszych w opinii mieszkańców gminy Grabowiec.

**4. Jakie problemy w Pani/Pana opinii dotyczą najczęściej osób starszych z gminy?
Proszę zaznaczyć 1 najistotniejszą odpowiedź.**

Źródło: Raport z badania ankietowego.

Osoby starsze w znacznej większości są osobami sprawnymi umysłowo i fizycznie, pragnącymi normalnie funkcjonować w społeczeństwie. Borykają się one z różnorodnymi problemami związanymi z aktywnym uczestnictwem w życiu rodzinnym, zawodowym

i kulturalnym. Na terenie gminy brak jest całodobowego dziennego domu pomocy społecznej.

Jedną z podstawowych form opieki nad osobami starszymi jest świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Usługi świadczone w miejscu zamieszkania oprócz czynności pielęgnacyjno- opiekuńczych obejmują również czynności polegające na zaspokojeniu codziennych czynności życiowych (zakupy, przygotowanie posiłków, palenie w piecu, mycie okien, utrzymanie w porządku i czystości pomieszczeń, pranie w domu lub odnoszenie do pralni itd.). Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu wystandaryzował realizację tych świadczeń.

Nowelizacja ustawy o pomocy społecznej wprowadziła Nowe usługi w pomocy społecznej. Są to usługi opiekuńcze świadczone w formie usług sąsiedzkich oraz usługi pobytu krótkoterminowego w domu pomocy społecznej.

Rozwój usług opiekuńczych w środowisku zamieszkania jest najważniejszym z priorytetów w działaniu systemowym. Temu celowi służą też usługi sąsiedzkie. Usługi sąsiedzkie są zadaniem gminy, jednak nie mają charakteru obowiązkowego. Oznacza to, iż to gmina podejmie decyzję, o tym czy będzie realizować usługi opiekuńcze w tej formie. Gmina będzie mogła zdecydować, czy organizując na swoim terenie usługę sąsiedzką będzie korzystać z możliwości jej zlecenia organizacjom pozarządowym. W zależności od indywidualnych potrzeb i możliwości, samorząd będzie decydował o formie podejmowania współpracy z opiekunami-sąsiadami (w większości przypadków podstawą takiej współpracy będzie umowa zlecenia lub wolontariat). Usługa sąsiedzka ma realizować usługi tzw. prostej opieki. Oznacza to, iż usługa ta ma charakter podstawowy i wspomagający, a od jej realizatora nie wymaga się specjalistycznych kwalifikacji. W przypadku konieczności przyniesienia węgla, przygotowania, posiłku, zrobienia zakupów lub wykonania innych prostych czynności, nie jest konieczne wykorzystywanie specjalistycznie przygotowanych kadr, gdyż zupełnie dobrze z tymi zadaniami może poradzić sobie osoba z sąsiedztwa. Usługa będzie finansowana ze środków prywatnych oraz środków gminy, jednak przygotowane rozwiązanie prawne jest skorelowane z wsparciem rządowym, w postaci możliwości pozyskania środków finansowych w ramach Korpusu Wsparcia Seniorów. Należy również pamiętać o możliwości finansowania w ramach nowej perspektywy finansowej UE.

Do usług opiekuńczych mają również zastosowanie przepisy dotyczące ustalania przez podmiot organizujący usługi odpłatności za ich realizację. Zatem wszystkie kompetencje w zakresie organizacji usług i ich finansowania spoczywają na gminie.

Usługi pobytu krótkoterminowego w domu pomocy społecznej. Opieka krótkoterminowa ma za zadanie odciążenie członków rodzin lub opiekunów osób wymagających

kompleksowej pomocy, poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach lub zapewnienie czasowego zastępstwa. Usługi te mogą służyć również okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osób wymagających wsparcia w sytuacji, gdy opiekunowie z różnych powodów nie będą mogli czasowo wykonywać swoich obowiązków (np. z powodu choroby). Niniejsze rozwiązanie pozwoli na szersze wsparcie opiekunów w opiece odciążeniowej, z drugiej strony pozwoli wykorzystać potencjał do domów pomocy społecznej do realizacji usług środowiskowych. Usługi krótkoterminowe mogą być realizowane w dwóch formach: dziennej i całodobowej. W przypadku usług świadczonych w formie całodobowej, standard usług jest identyczny ze standardem przewidzianym dla miejsc statutowych w DPS.

11. Analiza SWOT

Analiza SWOT (jej nazwa to akronim angielskich słów: Strengths – mocne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse i Threats – zagrożenia) jest jedną z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych służących porządkowaniu informacji. Bywa stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego. W przypadku strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi efektywną metodę identyfikacji mocnych i słabych stron lokalnego systemu pomocy społecznej oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją. Pozwala oszacować potencjał, jakim się dysponuje oraz określić stopień, w jakim posiadane zasoby odpowiadają potrzebom i oczekiwaniom społeczności lokalnej.

Przedstawiona poniżej analiza została przeprowadzona z udziałem przedstawicieli samorządu powiatu, gmin, organizacji pozarządowych i obejmuje obszary, które w procesie diagnostyczno- analitycznym zostały wyróżnione, jako kluczowe dla rozwiązywania problemów społecznych w perspektywie czasowej 2024- 2033.

KLUCZOWE OBSZARY PROBLEMOWE W GMINIE GRABOWIEC:

- **Bezrobocie i ubóstwo**
- **Rodzina, dziecko i młodzież**
- **Uzależnienia i przemoc domowa**
- **Starzenie się społeczeństwa i niepełnosprawność**
- **Kapitał społeczny i ludzki.**

BEZROBOCIE I UBÓSTWO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• prowadzenie działań mających na celu ograniczenie zjawiska bezrobocia • przeciwdziałanie zjawisku dziedziczenia bezrobocia • upowszechnianie informacji o usługach pośrednictwa zawodowego oraz szkoleniach • pozyskiwanie środków finansowych z funduszy zewnętrznych na przeciwdziałanie bezrobociu • podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób bezrobotnych • przeciwdziałanie służb społecznych ubóstwu w gminie	• zwiększająca się liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia • zwiększająca się liczba osób długotrwale bezrobotnych • mała liczba dużych i średnich zakładów pracy • małe środki na aktywizację osób bezrobotnych • mała liczba ofert pracy • brak doświadczenia zawodowego osób bezrobotnych • duża liczba osób bez kwalifikacji zawodowych
SZANSE	ZAGROŻENIA
• posiadanie przez bezrobotnych wystarczającej wiedzy o dostępnych ofertach pracy, usługach poradnictwa zawodowego oraz szkoleniach • korzystanie z dostępu do europejskich rynków pracy • możliwość ograniczania bezrobocia dzięki środkom z funduszy zewnętrznych	• wzrost poziomu bezrobocia • występowanie zjawiska dziedziczenia bezrobocia • rosnąca liczba osób bezrobotnych wymagająca aktywizacji • zbyt mała liczba inwestorów • trudności w znalezieniu zatrudnienia na lokalnym rynku pracy przez kończącą edukację młodzież • zwiększające się koszty pracy • skutki ekonomiczne pandemii COVID-19 • skutki ekonomiczne wojny w Ukrainie

RODZINA, DZIECKO, MŁODZIEŻ	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• zapobieganie dysfunkcjom rodzin • prowadzenie efektywnej pracy socjalnej • analizowanie potrzeb rodzin, dzieci i młodzieży w gminie • wykształcona kadra pedagogiczna • dobra współpraca pomiędzy instytucjami (szkoły, poradnie, świetlica) • dobra oferta zajęć pozalekcyjnych • specjaliści w placówkach (pedagog, psycholog, logopeda) • dobre warunki lokalowe i zaplecze sportowo- rekreacyjne	• niski poziom koordynacji działań instytucji wspierających rodziny, dzieci i młodzież • ograniczona oferta możliwości spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży • ograniczone środki na edukację • niewydolni i bierni rodzice • niewystarczająca oferta edukacyjna dla uczniów niepełnosprawnych
SZANSE	ZAGROŻENIA
• możliwość kontynuowania przez młodzież nauki • zadowalający poziom nauczania w placówkach oświatowych • rosnąca świadomość zdrowotna mieszkańców • możliwość poprawy skuteczności pomocy udzielanej rodzinom, dzieciom i młodzieży dzięki koordynacji działań instytucji wspierających te grupy • istnienie w gminie organizacji pozarządowych działających na rzecz rodzin, dzieci i młodzieży	• utrzymująca się liczba rodzin dysfunkcyjnych w gminie • utrudnione warunki do prowadzenia pracy socjalnej • niewystarczający dostęp do placówek wsparcia dla dzieci i młodzieży • ograniczona liczba dzieci i młodzieży korzystających z oferty spędzania wolnego czasu • wzrost przestępczości wśród osób nieletnich • niski poziom poczucia bezpieczeństwa wśród rodzin z dziećmi

UZALEŻNIENIA I PRZEMOC DOMOWA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• zapewnienie rodzinom dotkniętym problemami uzależnień dostępu do pomocy psychospołecznej i prawnej • prowadzenie przez placówki oświatowe działań profilaktycznych, informacyjnych i edukacyjnych w obszarze uzależnień wśród dzieci i młodzieży • funkcjonowanie zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy domowej	• ograniczona działalność terapeutyczna i rehabilitacyjna w obszarze uzależnień • brak diagnozy kwestii inicjacji alkoholowej i narkotykowej wśród dzieci i młodzieży
SZANSE	ZAGROŻENIA
• zwiększająca się świadomość rodziców, nauczycieli i sprzedawców napojów alkoholowych, co do zagrożenia uzależnieniami • rosnąca świadomość dzieci i młodzieży, co do zagrożeń uzależnieniami	• obniżanie się wieku inicjacji alkoholowej w gminie • zwiększająca się liczba rodzin potrzebujących wsparcia psychospołecznego i prawnego • rosnąca liczba osób, w stosunku, do których istnieje potrzeba podjęcia działań interdyscyplinarnych • zwiększająca się liczba rodzin objętych interwencją z powodu przemocy domowej

STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA I NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- informowanie osób starszych i z niepełnosprawnościami o dostępnych formach pomocy - podjmowanie działań zmierzających do większego zaangażowania członków rodzin w sprawowaniu opieki nad pochodzącymi z nich osobami starszymi i niepełnosprawnymi - podnoszenie poziomu życia osób starszych i z niepełnosprawnościami w gminie - uwrażliwianie społeczności lokalnej na potrzeby osób starszych i z niepełnosprawnościami - prowadzenie Dziennego Domu Senior+ w gminie	- brak mieszkań chronionych - brak działań inicjujących powstawanie w powiecie grup wsparcia i instytucji działających na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami - ograniczona działalność prozdrowotna wśród osób starszych - niewystarczające działania w celu poprawy sfery technicznej ułatwiającej osobom starszym i z niepełnosprawnościami codzienne życie - brak współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami - brak działań inicjujących wolontariat na rzecz osób starszych oraz z niepełnosprawnościami
SZANSE	ZAGROŻENIA
- posiadanie przez osoby starsze i z niepełnosprawnościami wiedzy o dostępnych formach pomocy - możliwość skorzystania przez osoby starsze i z niepełnosprawnościami z pomocy ze strony rodziny - wzrost ilości programów wspierających działania na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami np.: Program Wieloletni Senior+	- rosnąca liczba osób starszych i z niepełnosprawnościami potrzebujących usług opiekuńczych - niewystarczająca ilość grup i instytucji wsparcia dla osób starszych i z niepełnosprawnościami - marginalizowanie problemów i potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami - nieodpowiadająca potrzebom osób starszych i z niepełnosprawnościami infrastruktura techniczna

KAPITAŁ SPOŁECZNY I LUDZKI	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• podnoszenie przez pracowników pomocy społecznej kwalifikacji zawodowych poprzez udział w szkoleniach i różnych formach doskonalenia zawodowego • informowanie beneficjentów systemu pomocy społecznej o możliwościach uzyskania wsparcia • poprawianie jakości obsługi klientów instytucji pomocy i integracji społecznej • pozyskiwanie dodatkowych środków na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej • przeciwdziałanie negatywnym stereotypom postrzegania sektora pomocy społecznej • podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz przedstawicielami kościołów	• ograniczone działania inicjujące wolontariat w gminie • niewystarczająca ilość projektów społecznych realizowanych na terenie gminy w stosunku do kwestii społecznych
SZANSE	ZAGROŻENIA
• dobrze wykwalifikowana kadra pomocy społecznej • odpowiednia wiedza na temat problemów społecznych w gminie • posiadanie przez beneficjentów systemu pomocy społecznej wiedzy o dostępnych formach wsparcia • odpowiednia jakość obsługi klienta systemu pomocy społecznej • zmieniający się na korzyść wizerunek sektora pomocy społecznej	• popadanie przez pracowników pomocy społecznej w rutynę i doznawanie syndromu wypalenia zawodowego • nieodpowiednio finansowany system pomocy społecznej • niska liczba wolontariuszy świadczących pomoc • stale zwiększająca się ilość obowiązków ustawowych nakładanych na jednostki organizacyjne pomocy społecznej skutkująca przeciążeniem zawodowym pracowników

12. Podsumowanie diagnozy

Diagnoza przeprowadzona w ramach Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych obejmowała kilkanaście zagadnień. Jej wyniki posłużyły, po ich nałożeniu na kompetencje samorządu gminnego, do opracowania założeń polityki społecznej gminy na lata 2024-2033. Zostały one przedstawione w części programowej Strategii i zawierają działania, które powinny przyczynić się do zminimalizowania problemów społecznych występujących w gminie. Działania te są wyznaczone w następujących obszarach:

1. Aktywizacja zawodowa i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez:

- Wsparcie bezrobotnych i poszukujących pracy
- Zapewnienie ubogim bezpieczeństwa socjalnego
- Wielowymiarowa pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym
- Promowanie innowacji i przedsiębiorczości.

2. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny poprzez:

- Wzmacnianie rodzin, podnoszenie poziomu ich funkcjonowania
- Pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju
- Przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich
- Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców gminy a w szczególności rodzin z dziećmi.

3. Efektywna polityka senioralna i na rzecz osób z niepełnosprawnościami poprzez:

- Usprawnianie osób starszych i zapewnienie im właściwej opieki
- Ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz aktywizację społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnościami.
- Wykorzystanie potencjału wiedzy osób starszych
- Zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia

4. Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców gminy:

- Wsparcie rodzin i osób dotkniętych problemami uzależnień i przemocy domowej
- Poprawienie efektywności systemu pomocy interdyscyplinarnej dla osób dotkniętych uzależnieniami i przemocą domową.

5. Rozwój potencjału lokalnego systemu pomocy społecznej poprzez:

- Doskonalenie kadr i służb pomocowych oraz rozwijanie infrastruktury socjalnej
- Wspieranie instytucji społeczeństwa obywatelskiego
- Współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi.

IV. CZĘŚĆ PROGRAMOWA

W części programowej Strategii zawierają się odpowiednio: misja i wizja gminy w kontekście rozwiązywania problemów społecznych oraz wyznaczone do realizacji na lata 2024 - 2033 cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań.

Dodatkowo w niniejszej części przedstawiono harmonogram wdrażania Strategii oraz działania na rzecz monitoringu i ewaluacji wdrażania Strategii.

1. Misja i wizja

Kluczowym elementem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest misja, będąca naczelnym celem polityki społecznej gminy Grabowiec, wokół której powinny koncentrować się działania różnych lokalnych instytucji publicznych, środowisk i organizacji społecznych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych gminy i jej mieszkańców.

Misja wyraża wartości, jakie należałoby w wyniku wdrażania Strategii osiągnąć. Natomiast wieloszczeblowy układ celów strategicznych określa ogólną orientację działań wspomagających rozwój (wybór drogi), kierunki rozwoju, dziedziny działań i zbiorcze zadania strategiczne określone mianem celów operacyjnych oraz szczegółowe zasady wspierania rozwoju. Misja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika z wartości preferowanych przez tę dziedzinę: postępu społecznego, wzrostu warunków życia i wyrównywania szans.

Biorąc pod uwagę uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne gminy Grabowiec oraz rolę i znaczenie gminy w regionie misję gminy w kontekście problematyki rozwiązywania problemów społecznych sformułowano następująco:

Misją gminy Grabowiec jest tworzenie inkluzywnego i opartego na współpracy społeczeństwa, w którym każdy mieszkaniec ma równy dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i możliwości rozwoju. Poprzez innowacyjne i zrównoważone działania polityki społecznej, dążymy do eliminacji wykluczenia społecznego, wspierania rodzin, tworzenia warunków do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz wzmacniania więzi między pokoleniami.

Wypełnienie przyjętej misji jest uwarunkowane realizacją przedstawionych na kolejnych stronach celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań. Realizacja misji i związanych z nią celów strategicznych nie jest aktem jednorazowym, ale długotrwałym procesem strategicznym. Mieszkańcy gminy wraz z terytorium, które zamieszkują, tworzą wspólnotę zwaną samorządem terytorialnym.

Wizja organizacji stanowi pewne wyobrażenie tego, jak będzie ona wyglądała w przyszłości, jaką odegra rolę, jaką pozycję zajmie. Wytacza ogólny kierunek dla organizacji, ale jest czymś dynamicznym, co może zmieniać się w czasie. Zawiera w sobie element marzycielski, jest wyzwaniem. Wizję gminy Grabowiec w perspektywie czasowej do 2033 roku sformułowano w sposób następujący:

Wizją gminy Grabowiec w perspektywie do 2033 roku jest dynamiczny rozwój społeczności oparty na zasadach równości, solidarności i inkluzji. Pragniemy być miejscem, w którym każdy mieszkaniec ma szansę na pełny rozwój, niezależnie od wieku, płci, czy pochodzenia społecznego. Naszym celem jest stworzenie otwartego i wspierającego środowiska, w którym każda jednostka może odnaleźć swoje miejsce, rozwijać swoje talenty i uczestniczyć aktywnie w życiu społeczności.

Wizja gminy Grabowiec opiera się na następujących założeniach, do których będziemy dążyć tj.:

- Wzmacniania Rodzin: Realizacji kompleksowych programów wsparcia dla rodzin, obejmujących dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i aktywności społeczno-kulturalnej, promujących zdrowe relacje i rozwój dzieci.
- Innowacyjnych Rozwiązań w Edukacji: Wprowadzenia nowoczesnych metod nauczania i wsparcia edukacyjnego, umożliwiając każdemu uczniowi rozwijanie swojego potencjału, niezależnie od indywidualnych potrzeb czy umiejętności.
- Zapewnienia Dostępu do Opieki Zdrowotnej: Stworzenia efektywnego i dostępnego systemu opieki zdrowotnej, który obejmuje szeroki zakres usług, od profilaktyki po kompleksową opiekę lekarską, z naciskiem na zdrowie psychiczne.
- Rozwinięcia Infrastruktury Społecznej: Inwestycji w nowoczesną infrastrukturę społeczną, obejmującą placówki kulturalne, sportowe, oraz miejsca spotkań dla różnych grup wiekowych, tworząc przestrzeń do integracji i wymiany doświadczeń.

- Eliminacji Wykluczenia Społecznego: Przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu poprzez programy aktywizacyjne, szkolenia zawodowe i wsparcie dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.
- Promocji Zdrowego Stylu Życia: Kreowania kultury zdrowego stylu życia poprzez dostęp do terenów rekreacyjnych, organizację wydarzeń sportowych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw prozdrowotnych.
- Budowy Społeczeństwa Odpowiedzialnego: Kształtowania postaw społecznie odpowiedzialnych poprzez programy wolontariackie, edukację obywatelską i wsparcie dla inicjatyw społecznych.
- Dostosowania do Wyzwań Demograficznych: Rozwijania strategii dostosowawczych do zmieniającego się składu demograficznego, dbając o potrzeby różnych grup wiekowych, zwłaszcza osób starszych i młodzieży.
- Budowania Partnerstwa i Współpracy: Rozwijania współpracy z instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi, sektorem prywatnym i mieszkańcami, aby budować silne i zintegrowane społeczeństwo.

Wizja gminy Grabowiec do 2033 roku opiera się na wspólnym wysiłku mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji społecznych i władz lokalnych. Dążymy do tego, aby nasza gmina była miejscem, które inspirowe, rozwija i daje szansę na lepsze życie dla każdego.

Rolą władz gminy jest działanie na rzecz swojej wspólnoty samorządowej, tj. na rzecz jej mieszkańców. Dobro mieszkańców i służba im winna być głównym zamierzeniem każdego organu władzy samorządowej. Trudną rolą zarządzającego jest pogodzenie częstokroć rozbieżnych interesów mieszkańców gminy.

2. Cele oraz kierunki działań i harmonogram

Na podstawie dokonanej analizy SWOT i diagnozy obszarów problemowych wyróżniono następujące cele strategiczne, których osiągnięcie zaplanowano w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2024- 2033:

- 1. Aktywizacja zawodowa i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu na terenie gminy Grabowiec w horyzoncie czasowym 2024-2033.**
- 2. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny w gminie Grabowiec w horyzoncie czasowym 2024-2033.**
- 3. Efektywna polityka senioralna i na rzecz osób z niepełnosprawnościami na terenie gminy Grabowiec w horyzoncie czasowym 2024-2033.**
- 4. Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców gminy Grabowiec w horyzoncie 2024-2033.**

5. Rozwój potencjału lokalnego systemu pomocy społecznej w gminie Grabowiec w horyzoncie czasowym 2024- 2033.

Określone w Strategii cele strategiczne i operacyjne wynikają z diagnozy potrzeb w zakresie polityki społecznej dokonanej na podstawie badania ankietowego mieszkańców gminy oraz wskaźników i statystyk dotyczących istotnych obszarów występowanie problemów społecznych.

CEL STRATEGICZNY NR 1

Aktywizacja zawodowa i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu na terenie gminy Grabowiec w horyzoncie czasowym 2024-2033.

CELE OPERACYJNE

1. Wsparcie osób bezrobotnych i poszukujących pracy.
2. Zapewnienie ubogim bezpieczeństwa socjalnego.
3. Wielowymiarowa pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.
4. Promowanie innowacji i przedsiębiorczości

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1

1. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami bezrobotnymi w tym w oparciu o kontrakt socjalny i programy aktywności lokalnej.
2. Zmniejszanie skutków bezrobocia poprzez pomoc finansową i rzeczową udzielaną przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
3. Wpływanie na dostosowywanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy.
4. Opracowanie i realizowanie projektów służących aktywizacji osób bezrobotnych, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej (m.in. EFS).
5. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.
6. Podejmowanie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 2

1. Monitorowanie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców gminy.
2. Wsparcie osób ubogich pracą socjalną, w tym poprzez zawieranie kontraktów socjalnych i realizację programów aktywności lokalnej.
3. Promowanie wśród zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego aktywnych postaw oraz samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej.
4. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.
5. Zabezpieczenie potrzeb bytowych dzieci z rodzin ubogich, m.in. poprzez organizowanie dla nich dożywiania w szkołach, wypoczynku letniego i zimowego, wyposażenie ich w podręczniki i pomoce szkolne oraz odzież, a także zapewnienie im dostępu do alternatywnych form spędzania czasu wolnego.
6. Opracowanie, realizacja lub współudział w realizacji programów na rzecz zagrożonych i dotkniętych ubóstwem.
7. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ubogich oraz z kościołem i związkami wyznaniowymi.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 3

1. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami zagrożonymi i dotkniętymi wykluczeniem społecznym, w tym w oparciu o kontrakt socjalny i programy aktywności lokalnej.
2. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym i zapewnienie im dostępu do poradnictwa specjalistycznego i wsparcia medycznego.
3. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 4

1. Promocja i informowanie o możliwości pozyskania środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej i tworzenie miejsc pracy dla pracodawców.
2. Realizacja projektów o potencjale innowacyjnym w obszarze problematyce społecznej

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Działania ciągłe w okresie 2024-2033.

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE

Wójt Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

PARTNERZY

Powiatowy Urząd Pracy w Zamościu, Organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej, inne ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu, PCPR w Zamościu.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Budżet samorządowy (gminny) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej (EFS), Fundusz Pracy, inne programy, środki prywatne.

WSKAŹNIKI MONITOROWANE

- liczba osób bezrobotnych w gminie
- liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej
- liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezrobocia
- liczba opracowanych i realizowanych projektów w zakresie aktywizacji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz liczba osób nimi objętych
- liczba dzieci z rodzin objętych pomocą społeczną objętych wsparciem
- liczba rodzin opuszczających system pomocy społecznej
- liczba projektów o potencjale innowacyjnym wdrożonych na terenie gminy
- liczba akcji informacyjno- promocyjnych dotyczących możliwości pozyskania środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej i tworzenie miejsc pracy dla pracodawców

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

CEL STRATEGICZNY NR 2

Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny w gminie Grabowiec w horyzoncie czasowym 2024-2033.

Szczegółowe działania w zakresie wspierania rodziny oraz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy domowej zawierają gminne programy wspierania rodziny, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz przeciwdziałania przemocy domowej.

CELE OPERACYJNE

1. Wzmacnianie rodzin, podnoszenie poziomu ich funkcjonowania.
2. Pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju.
3. Przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich oraz zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców gminy a w szczególności rodzin z dziećmi.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1

1. Zintensyfikowanie pracy socjalnej z rodzinami, w szczególności dotkniętymi bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
2. Promowanie prawidłowego modelu rodziny oraz edukowanie rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, m.in. przez pracowników socjalnych i pracowników placówek oświatowych i asystentów rodziny.
3. Zatrudnianie asystentów rodziny oraz ustanawianie rodzin wspierających dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizowanie dla nich szkoleń.
4. Udzielanie pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej przez

powołane do tego instytucje.

5. Zapewnienie rodzinom (w tym rodzinom z dziećmi z niepełnosprawnością) oraz osobom samotnie wychowującym dzieci szerszego dostępu do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego (rodzinnego, psychologiczno-pedagogicznego, prawnego) i terapii rodzinnej.

6. Zintegrowanie działań na rzecz rodziny i dziecka w powiecie poprzez stałą współpracę placówek oświatowych i kulturalnych, jednostek pomocy społecznej i służby zdrowia, kuratorów sądowych, policji, organizacji pozarządowych i kościoła oraz związków wyznaniowych.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 2

1. Podnoszenie, jakości kształcenia i wsparcia w placówkach oświatowych, m.in. poprzez doskonalenie kadr nauczycielskich i zatrudnienie specjalistów oraz doposażenie szkół w niezbędny sprzęt i programy nauczania.
2. Rozwijanie oferty placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (świetlice).
3. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, m.in. poprzez zwiększenie dostępności zajęć wyrównawczych, kół zainteresowań i udzielanie pomocy w nauce.
4. Organizowanie oferty edukacyjnej dla uczniów uzdolnionych (np. w formie bezpłatnych zajęć), przyznawanie im stypendiów za wyniki w nauce i osiągnięcia sportowe.
5. Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb uczniów z niepełnosprawnością.
6. Wzbogacenie oferty dla dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego, m.in. poprzez rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych przy wykorzystaniu zasobów oświatowych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych gminy;
7. Rozwijanie infrastruktury umożliwiającej dzieciom i młodzieży spędzanie czasu wolnego i zwiększenie jej bezpłatnej dostępności, organizowanie wypoczynku.
8. Rozszerzenie oferty pomocy specjalistycznej dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami w zakresie rehabilitacji zdrowia.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 3

1. Realizacja programów z zakresu profilaktyki przeciwdziałania przestępczości w tym wśród nieletnich.

2. Działania profilaktyczne i prewencyjne.
3. Realizacja akcji i kampanii promujących postawy i zachowania przyczyniające się do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców gminy.

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Działania ciągłe w okresie 2024- 2033.

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE

Wójt Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Edukacyjne, Gminny Ośrodek Kultury, Policja.

PARTNERZY

PFRON, NFZ, szkoły, organizacje pozarządowe działające na rzecz wspierania rodzin, dzieci i młodzieży oraz w obszarze edukacji.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Budżet samorządowy (gminny) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej (EFS), inne programy, organizacje pozarządowe.

WSKAŹNIKI MONITOROWANE

- liczba rodzin objętych pracą socjalną,
- liczba asystentów rodziny,
- liczba rodzin wspierających,
- liczba rodzin objętych wsparciem systemu pomocy społecznej,
- liczba osób i rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym oraz liczba porad,
- liczba placówek oświatowych, świetlic socjoterapeutycznych oraz liczba dzieci i młodzieży objętych w ich ramach opieką,
- liczba uczniów szczególnie uzdolnionych objętych stypendium naukowym
- liczba projektów skierowanych do dzieci i młodzieży w zakresie alternatywnych form

spędzania czasu wolnego

- ilość uczniów biorących udział w olimpiadach na szczeblu powiatowym i wojewódzkim
- liczba programów z zakresu profilaktyki przeciwdziałania przestępczości
- liczba akcji i kampanii promujących postawy i zachowania przyczyniające się do poprawy bezpieczeństwa

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

CEL STRATEGICZNY NR 3

Efektywna polityka senioralna i na rzecz osób z niepełnosprawnościami na terenie gminy Grabowiec w horyzoncie czasowym 2024-2033.

CELE OPERACYJNE

1. Aktywizowanie osób starszych i zapewnienie im właściwej opieki oraz wykorzystanie potencjału wiedzy osób starszych.
2. Ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz aktywizacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami w gminie Grabowiec.
3. Zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1

1. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami starszymi.
2. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom starszym zgodnie z przepisami obowiązującego prawa.
3. Poprawa dostępności i jakości usług opiekuńczych, obejmujących pomoc w zaspokajaniu

codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, opiekę zdrowotną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem (Rozwój usług sąsiedzkich oraz usług pobytu krótkoterminowego w domu pomocy społecznej).

4. Tworzenie domów pomocy społecznej oraz mieszkań treningowych i wspomaganych (chronionych).

5. Rozwijanie aktywnych i zdrowych form spędzania czasu wolnego przez osoby starsze – zaspokajanie ich potrzeb kulturalno-społecznych, rekreacyjnych i edukacyjnych poprzez organizowanie cyklicznych imprez, spotkań integracyjnych, zajęć, wycieczek, podjęcie działań w kierunku zwiększania ilości i wspierania klubów seniora.

6. Zwiększenie dostępu osób starszych do informacji o możliwych formach wsparcia.

7. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych oraz z kościołem w opracowaniu wspólnych obszarów działania.

8. Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 2

1. Podnoszenie świadomości społecznej na temat osób z niepełnosprawnościami.

2. Prowadzenie pracy socjalnej z osobami z niepełnosprawnościami.

3. Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami będących w wieku aktywności zawodowej.

4. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom z niepełnosprawnościami zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

4. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do informacji o prawach i uprawnieniach, m.in. poprzez wykorzystanie sieci Internet.

6. Przeciwdziałanie izolacji osób z niepełnosprawnościami, m.in. poprzez podejmowanie inicjatyw umożliwiających ich integrację

7. Zwiększanie dostępności wsparcia w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

8. Inicjowanie współpracy w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

9. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

10. Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby z niepełnosprawnościami w codziennym życiu.

11. Stwarzanie możliwości udziału w działaniach kulturalnych i rozwijania swoich pasji przez osoby z niepełnosprawnościami.

12. Realizacja usług sąsiedzkich i pobytu krótkoterminowego w domu pomocy społecznej.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 3

1. Realizacja programów z zakresu profilaktyki i ochrony zdrowia.
2. Promocja zdrowego i aktywnego trybu życia poprzez akcje i kampanie informacyjne.
3. Czynne uczestnictwo w ogólnopolskich kampaniach dotyczących profilaktyki i ochrony zdrowia.

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Działania ciągłe w okresie 2024-2033.

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE

Wójt Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki ochrony zdrowia.

PARTNERZY

Organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej i zdrowia, PFRON, Powiatowy Urząd Pracy w Zamościu.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Budżet samorządowy (gminny) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej (EFS), Fundusz Pracy, inne programy, organizacje pozarządowe, fundusze PFRON.

WSKAŹNIKI MONITOROWANE

- liczba osób w wieku poprodukcyjnym i ich udział w ogóle mieszkańców,
- liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej,
- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi,
- liczba osób korzystających z klubu seniora,
- liczba nowopowstałych i istniejących objętych wsparciem klubów seniora
- liczba zlikwidowanych barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej
- liczba projektów skierowanych do osób starszych i z niepełnosprawnościami
- liczba programów profilaktycznych z zakresu ochrony zdrowia
- liczba kampanii prozdrowotnych
- liczba utworzonych domów pomocy społecznej

- liczba utworzonych mieszkań treningowych i wspomaganych (dawniej chronionych)

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

CEL STRATEGICZNY NR 4

Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców gminy Grabowiec w horyzoncie 2024-2033.

CELE OPERACYJNE

1. Wsparcie rodzin i osób dotkniętych problemami uzależnień i przemocy domowej.
2. Stworzenie systemu pomocy interdyscyplinarnej dla osób dotkniętych uzależnieniami i przemocą domową.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1- 2

1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych.
2. Zapewnienie rodzinom dotkniętym problemem uzależnień i przemocy domowej szerszego dostępu do wsparcia psychologicznego, prawnego i społecznego.
3. Zintensyfikowanie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy domowej.
4. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
5. Zintensyfikowanie działalności Zespołu Interdyscyplinarnego.
6. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób dotkniętych problemem uzależnień i przemocy domowej.

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Działania ciągłe w okresie 2024-2033

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE

Wójt Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Interdyscyplinarny, Policja.

PARTNERZY

NZOZ, organizacje pozarządowe, PARPA, Powiatowa Stacja Sanitarno- Epidemiologiczna, szkoły, GKRPA

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Budżet samorządowy (gminny) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej (EFS), inne programy, organizacje pozarządowe.

WSKAŹNIKI MONITOROWANE

- liczba rodzin objętych wsparciem psychologicznym, prawnym oraz z systemu pomocy społecznej z powodu uzależnień i przemocy domowej
- liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej
- liczba osób objętych oddziaływaniem Zespołu Interdyscyplinarnego
- liczba założonych i prowadzonych Niebieskich Kart
- liczba osób objętych pomocą społeczną ze względu na przemoc
- liczba osób uzależnionych od alkoholu stosujących przemoc, które skorzystały z pomocy terapeutycznej i rehabilitacji dla osób uzależnionych od alkoholu
- liczba osób stosujących przemoc skierowanych na badania biegłych sądowych w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

CEL STRATEGICZNY NR 5

Rozwój potencjału lokalnego systemu pomocy społecznej w gminie Grabowiec w horyzoncie czasowym 2024- 2033.

CELE OPERACYJNE

1. Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji kadr instytucji i służb pomocowych oraz rozwijanie infrastruktury socjalnej.
2. Aktywizacja społeczności lokalnej.
3. Promocja i rozwój przedsiębiorczości społecznej (ekonomii społecznej).

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 1

1. Kontynuowanie działania w zakresie ustawicznego kształcenia kadr.
2. Zatrudnianie asystentów rodziny.
3. Rozwijanie infrastruktury socjalnej w powiecie poprzez poszerzenie oferty już działających jednostek oraz utworzenie, w razie potrzeby, nowych.
4. Projektowanie i wdrażanie nowych instrumentów i usług służących podniesieniu, jakości świadczonej pomocy.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 2

1. Kontynuowanie realizacji zadań z zakresu rozwiązywania problemów społecznych przy współpracy z sektorem pozarządowym oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.
2. Inicjowanie działalności nowych organizacji pozarządowych funkcjonujących w obszarze polityki społecznej.
3. Realizacja działań i projektów na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej.
4. Zachęcanie mieszkańców gminy do udziału w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych oraz wspieranie inicjatyw społecznych.
5. Propagowanie idei wolontariatu oraz pozyskiwanie wolontariuszy do udziału w realizacji zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DO CELU OPERACYJNEGO NR 3

1. Organizacja kampanii promocyjno- informacyjnych dotyczących ekonomii społecznej.
2. Propagowanie idei przedsiębiorczości społecznej wśród mieszkańców gminy.
3. Realizacji projektów z zakresu ekonomii społecznej na terenie gminy.

HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Działania ciągłe w okresie 2024-2033.

PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE

Wójt Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

PARTNERZY

ROPS w Lublinie, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, instytucje wspierania otoczenia sektora ekonomii społecznej.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Budżet samorządowy (gminny) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej (EFS), inne programy, organizacje pozarządowe.

WSKAŹNIKI MONITOROWANE

- liczba szkoleń, w których uczestniczyła kadra pomocy społecznej,
- liczba asystentów rodziny,
- liczba organizacji pozarządowych nowopowstałych na terenie gminy
- liczba kampanii promocyjno- informacyjnych dotyczących ekonomii społecznej

CZĘSTOTLIWOŚĆ POMIARU WSKAŹNIKÓW

Wskaźniki będą monitorowane i mierzone na koniec pierwszego kwartału roku następnego. Raport z pomiaru i wielkości osiągniętych wskaźników będzie sporządzony w formie sprawozdania rocznego.

3. Ramy finansowe

Każdy podmiot z terenu gminy będący realizatorem zadań w ramach strategii planuje środki finansowe niezbędne do ich prawidłowej realizacji. Nie stanowią one jedynie części składowej budżetu gminy, ale także dotacje ze źródeł zewnętrznych, pozyskiwanych samodzielnie przez realizatorów. Źródłem finansowania działań przewidzianych do realizacji w niniejszej Strategii będą:

- budżet Gminy Grabowiec
- budżet Wojewody,
- budżet Samorządu Województwa,
- Fundusz Pracy,
- środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- budżet Państwa (Programy Rządowe)
- środki Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
- środki NFZ
- inne środki: granty, dotacje, sponsoring.

Prognozy wykorzystane do sporządzenia ram finansowych strategii rozwiązywania problemów społecznych w gminie Grabowiec przyjęto w oparciu o procentową strukturę wydatków socjalnych w latach poprzednich opracowaną na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej przy uwzględnieniu ryzyk finansowych- zmiana przepisów, wzrost wydatków, inflacja.

Dla przygotowania niniejszej projekcji, w modułach przyjęto założenia wynikające z prognoz: demograficznej, wydatków na pomoc społeczną, zmiany przepisów w zakresie pomocy społecznej oraz realizacji inwestycji w zakresie polityki społecznej w gminie.

Model zawiera następujące moduły, w których szacowana jest wielkość:

- 851 Ochrona Zdrowia
- 852 Pomoc społeczna
- 853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej
- 855 Rodzina

Tabela 20. Prognoza finansowa w zakresie polityki społecznej gminy Grabowiec na lata 2024-2033.

Lp.	Rok	Prognoza wydatków finansowych w zakresie polityki społecznej
1	2024	2 869 080
2	2025	3 000 000
3	2026	3 200 000
4	2027	3 300 000
5	2028	3 460 000
6	2029	3 500 000
7	2030	3 800 000
8	2031	3 850 000
9	2032	3 900 000
10	2033	4 000 000

Źródło: Dane własne gminy

4. Monitoring i ewaluacja wdrażania strategii

Zgodnie z art. 110 pkt. 4 ustawy o pomocy społecznej koordynatorem realizacji działań wyznaczonych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2024- 2033 będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu.

Gromadzone dane pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawią się w trakcie wdrażania dokumentu, oraz stwierdzić, czy wyznaczone działania zmierzają w słusznym kierunku i przynoszą zakładane zmiany.

Zespół będzie oceniał poziom wdrożenia zapisów strategicznych raz na rok. Do oceny stopnia wdrożenia wyznaczonych działań zostaną wykorzystane m.in. sformułowane pod każdym celem strategicznym wskaźniki monitoringowe. W przypadku części danych może zaistnieć potrzeba przeprowadzenia badań ankietowych wśród mieszkańców gminy oraz w kluczowych dla rozwiązywania lokalnych problemów społecznych podmiotach.

Metody, jakie zostaną wykorzystane do monitoringu i ewaluacji Strategii to:

Gromadzenie danych	✓
Badania ankietowe	✓
Analiza danych statystycznych	✓
Analiza porównawcza	✓
Obserwacje i wywiady	✓

Proces monitoringu Strategii będzie służył identyfikacji osiągniętych rezultatów oraz porównaniu ich zgodności z założeniami. Będzie on polegał na gromadzeniu i opracowywaniu informacji i danych zebranych od wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację działań strategicznych. Punktem odniesienia będą między innymi przedstawione poniżej wskaźniki monitoringowe. Dla oceny zmian zachodzących w wybranych, niemożliwych do opisu za pomocą wskaźników obszarach, służyć będą wskaźniki kontekstowe (pokazujące dane zjawisko w szerszym kontekście, zwykle w odniesieniu do dłuższych okresów czasu). Dane do monitoringu pozyskiwane będą z: danych statystycznych GUS, jednostek organizacyjnych gminy, Policji, PUP, ze sprawozdań GKRPA, sprawozdań z realizacji gminnych programów i projektów oraz od organizacji pozarządowych. Monitorowanie umożliwi bieżącą ocenę realizacji zaplanowanych kierunków działań lub też pozwoli na modyfikację i dokonywanie korekt w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą zaistnieć w wyniku, np. zmiany regulacji prawnych lub nasilenia niektórych problemów społecznych.

Końcowa ewaluacja (ex-post) posłuży samorządowi Gminy Grabowiec do oceny realnej sytuacji i stanu rozwiązywania problemów społecznych w gminie, a także będzie pomocnym narzędziem pomagającym w podejmowaniu właściwych decyzji dotyczących kształtu polityki i pomocy społecznej w kolejnych latach. W ramach końcowej ewaluacji Strategii zostanie przygotowany raport ukazujący kumulatywne osiągnięcie założonych celów strategicznych. Końcowa ewaluacja Strategii pozwoli ocenić, stopień realizacji wskaźników oraz ukaże realne nakłady finansowe, a w efekcie końcowym pozwoli odpowiedzieć na pytanie, czy założone kierunki działań były odpowiednio zaplanowane.

5. Konsultacje społeczne

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2024 – 2033 poddana została konsultacjom społecznym, które pozwoliły na zbudowanie wzajemnego zaufania i zrozumienia przy realizacji działań wynikających ze Strategii. Zachowana została zasada partnerstwa, która wyraża się w przyznaniu równego prawa do wyrażenia głosu i zaprezentowania opinii dotyczących celów i działań określonych w projekcie Strategii. Naszym celem było zebranie możliwie szerokiego i reprezentatywnego spektrum opinii na temat projektu.

Autorzy Strategii przy jej konsultacji przyjęli klasyczny model drabiny partycypacji zgodnie, z którym odbywała się ona na trzech poziomach tj.:

- Informowanie – poinformowanie społeczności lokalnej o działaniach i zamierzeniach w zawiązku z tworzeniem nowego dokumentu strategicznego
- Konsultowanie – na tym poziomie władze publiczne przed podjęciem decyzji zasięgają opinii społeczeństwa. Ich stanowisko konfrontowane jest z opinią publiczną i może pod jej wpływem ulec modyfikacji
- Współdecydowanie – zaproszenie przedstawicieli różnych grup społecznych do wspólnego podejmowania decyzji. Założeniem tego modelu jest partnerskie wypracowanie wspólnego stanowiska.

W ramach procesu uspołecznienia Strategii odbyło się badanie ankietowe on-line przy współudziale społeczności lokalnej i przedstawicieli różnych grup społecznych z terenu gminy, dzięki którym dokonano diagnozy problemów społecznych, zrobiono analizę SWOT, określono misję i wizję dla gminy oraz wyznaczono cele, działania i harmonogram a także wskaźniki podlegające monitorowaniu i ewaluacji. Ponadto po opracowaniu projektu Strategii została ona zamieszczona na stronie internetowej gminy Grabowiec oraz wyłożona w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Grabowcu celem dalszych konsultacji dokumentu przez zainteresowane osoby i instytucje.

6. Prognoza zmian

W świetle przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, Gmina Grabowiec przedstawia się, jako społeczność ze znacznym potencjałem rozwojowym. Zasoby gospodarcze, czyste środowisko naturalne, kapitał społeczny stwarzają dobre warunki do życia oraz rozwoju zarówno w perspektywie pojedynczego mieszkańca, jak i całej społeczności lokalnej. Gmina nie funkcjonuje jednak w próżni, jest, bowiem silnie zależna od uwarunkowań zewnętrznych, na które często nie ma wpływu bądź ten wpływ jest ograniczony. Czynniki te powodują, że w najbliższych latach przed gminą Grabowiec będą pojawiać się wyzwania, a zmierzenie się

z nimi będzie wymagało uwzględnienia, wynikających z diagnozy, strategicznych uwarunkowań rozwoju społecznego oraz prognozy zmian w zakresie objętym Strategią.

Społeczność gminy Grabowiec wykazuje cechy starzenia się, a kierunki i dynamika zmian wskaźników obciążenia demograficznego pozwalają prognozować intensyfikację zjawiska starzenia się społeczeństwa w najbliższych latach. Jest to tendencja coraz bardziej widoczna w krajach rozwiniętych, w tym także w Polsce. I choć proces starzenia się i starość są wpisane w koło życia, to jednak rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość będą powodować wzrost liczby osób w wieku powyżej 60 roku życia. Jeżeli nie pójdzie za nim znaczny wzrost liczby dzieci, głównie ze względu na to, że decyzje o posiadaniu potomstwa podejmowane są obecnie coraz później, a dominującym modelem rodziny staje się model rodzice plus jedno dziecko to w strukturze społeczeństwa coraz większy odsetek będą stanowić ludzie starsi. Postępowanie zjawiska starzenia się społeczeństwa będzie w przyszłości wpływać na kierunki rozwoju gminy, a także strukturę jego budżetu. Ze względu na wchodzenie coraz większej liczby osób w wiek emerytalny, wpływy do budżetu będą się zmniejszać, natomiast rosnać będą potrzeby w sferze pomocy społecznej i opieki zdrowotnej. Istotne będzie, zatem m.in. funkcjonowanie i dostosowywanie do potrzeb społecznych, instytucjonalnego i organizacyjnego systemu wsparcia osób starszych i o ograniczonej sprawności, a także zwiększanie dostępności form i usług sprzyjających wzrostowi ich aktywności społecznej oraz zawodowej.

Jednym z priorytetowych obszarów lokalnej polityki społecznej w najbliższych latach będzie zdrowie. Należy wobec tego zadbać z jednej strony o systematyczne zwiększanie dostępu do ochrony zdrowia, a także rozwijanie usług opiekuńczych i instytucjonalnych form wsparcia, a z drugiej o efektywne oddziaływanie na poziomie świadomości społeczeństwa i profilaktyki zdrowotnej. Działania w zakresie promocji zdrowia powinny wyposażać ludzi w kompetencje umożliwiające im zwiększanie potencjału zdrowia.

W świetle statystyk pomocy społecznej, do dominujących problemów na terenie gminy – Grabowiec należy zaliczyć ubóstwo, bezrobocie, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność, potrzebę ochrony macierzyństwa, alkoholizm i bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Przewycięzanie tych problemów jest trudne, ponieważ najczęściej mają utrwalony charakter. Znacząca liczba rodzin dotkniętych chorobą i niepełnosprawnością prawdopodobnie będzie stale korzystać z tego tytułu z pomocy społecznej, jednak może też stanowić powód do zaplanowania kompleksowych działań w zakresie promocji i ochrony zdrowia.

Jednym z dominujących problemów jest też alkoholizm i narkomania, a jego powagę potwierdzają statystyki różnych instytucji. Oba rodzaje uzależnień są niebezpieczne ze

względem na ich wpływ na zdrowie fizyczne, a także na funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne osób oraz rodzin. Niejednokrotnie prowadzą nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Szczególnym wsparciem należy obejmować rodziny z dziećmi, w tym wielodzietne, niepełne, borykające się z trudnościami codziennego życia i dysfunkcjami, takimi jak przemoc czy uzależnienia. Program „Rodzina 500 plus” przyczynił się do zmniejszenia skali ich ubóstwa, jednak trzeba wspierać je w innych obszarach, w tym przede wszystkim kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, prawidłowych wzorców i relacji w rodzinie, rozwoju dzieci i młodzieży, aktywności i integracji społecznej rodzin czy przezwyciężania trudności życiowych.

Sprostaniu wyzwaniom lokalnej polityki społecznej będzie sprzyjać duży potencjał usług społecznych świadczonych w gminie, w tym w zakresie edukacji, kultury, sportu, bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Istotne jest to, aby ich rodzaj i zakres stanowił odpowiedź na istniejące oraz prognozowane potrzeby. Ważna jest także współpraca międzyinstytucjonalna, która umożliwi podejmowanie wielowymiarowych działań w zakresie nie tylko diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych, ale przede wszystkim kreowania dobrej jakości życia mieszkańców. Dostępność usług społecznych może być zwiększona poprzez aktywność organizacji pozarządowych, dlatego ważne jest kreowanie warunków do ich rozwoju, a także angażowania się obywateli we współdecydowanie w sprawach lokalnych oraz sprawna wymiana informacji pomiędzy władzą i mieszkańcami.

Efektywne rozwiązywanie problemów społecznych może wymagać podejmowania działań zapobiegawczych, służących wczesnemu wykrywaniu objawów dysfunkcji; edukacji i informowaniu społeczeństwa w zakresie m.in. zagrożeń społecznych i możliwości ich zapobiegania i likwidowania, a także pobudzaniu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców. Działania te powinny iść w parze ze zrównoważonym rozwojem gminy, uwzględniającym, obok kierunków gospodarczych nastawionych na wzrost liczby miejsc pracy oraz atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną, również kierunki wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego. Jeżeli te warunki będą spełnione, to w najbliższych latach w zakresie objętym strategią można prognozować, że wizja rozwoju społecznego gminy określona w niniejszym dokumencie zostanie zrealizowana. Zagrożenie może natomiast stanowić nieprzewidywalna obecnie sytuacja związana z eskalacją konfliktów zbrojnych (Ukraina- Rosja, Izrael- Palestyna) oraz tworzeniem bipolarnego podziału geopolitycznego świata. Trudno obecnie określić, jakie przyniesie skutki w perspektywie długoterminowej.

V. UWAGI KOŃCOWE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Grabowiec na lata 2024–2033 jest kontynuacją realizacji Strategii na 2016-2023, jej założeń oraz celów.

Organizacja systemu pomocy społecznej w gminie jest dostosowana do potrzeb społecznych. Planowane sposoby ich zaspokajania są kontynuacją istniejącego systemu wsparcia i tworzą możliwość jego uzupełnienia o nowe rozwiązania. Cele szczegółowe i kierunki działań sformułowane zostały w oparciu o analizę systemu pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia, profilaktyki uzależnień i sytuację na lokalnym rynku pracy. Strategia rozwiązywania problemów społecznych zakłada rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, szeroką współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze pomocy społecznej. W myśl ustawy o pomocy społecznej, podejmowane działania powinny doprowadzić, w miarę możliwości, do życiowego usamodzielnienia się objętych nią osób i rodzin oraz do ich integracji ze środowiskiem.

Zapisy zawarte w strategii realizowane będą zgodnie z wymienionymi działaniami i w zależności od pozyskanych środków finansowych. Strategia jest dokumentem otwartym. Będzie podlegać okresowym weryfikacjom i niezbędnym modyfikacjom związanym ze zmieniającą się rzeczywistością społeczno- ekonomiczną, zidentyfikowanymi potrzebami mieszkańców gminy i wymogami prawa oraz sytuacjami związanymi z trwającymi konfliktami zbrojnymi. Zgodnie z celem głównym niniejszej strategii, jej realizacja powinna przyczynić się do poprawy, jakości życia wszystkich mieszkańców gminy Grabowiec, ze szczególnym uwzględnieniem grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Koordynatorem wdrażania Strategii jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grabowcu.

Autorzy dokumentu pragną złożyć serdeczne podziękowania wszystkim tym, którzy uczestniczyli w jego budowie, przyczyniając się do identyfikacji problemów społecznych występujących w gminie. Jednocześnie chcą wyrazić nadzieję na dalszą współpracę w realizacji zapisów Strategii.

VI.SPIS RYCIN I TABEL

Spis Rycin

Ryc. 1 Gmina Grabowiec

Ryc. 2 Gmina Grabowiec na tle powiatu Zamojskiego

Ryc. 3. Przyrost naturalny w gminie Grabowiec w latach 1995-2021

Ryc. 4. Biologiczne grupy wieku w Gminie Grabowiec w 2021 r.

Spis Wykresów

Wykres 1. Ludność według płci i grup wieku w 2021 roku w gminie Grabowiec

Wykres 2. Problemy społeczne w gminie Grabowiec w opinii mieszkańców.

Wykres 3. Szacunkowa stopa bezrobocia w gminie Grabowiec w latach 2004-2021.

Wykres 4. Struktura wydatków budżetu Gminy Grabowiec według działów w 2021 r.

Wykres 5. Poziom wykształcenia w gminie Grabowiec.

Wykres 6. Uczniowie i absolwencie szkół podstawowych w gminie Grabowiec w latach 2008-2021.

Wykres 7. Imprezy organizowane przez domy kultury w gminie Grabowiec w latach- 2011-2021.

Wykres 8. Przestępstwa stwierdzone w gminie Grabowiec w latach 2012- 2021

Wykres 9. Wykrywalność sprawców przestępstw w latach 2012-2021.

Wykres 10. Poczucie bezpieczeństwa w opinii mieszkańców gminy Grabowiec.

Wykres 11. Działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w opinii mieszkańców gminy Grabowiec.

Wykres 12. Problemy dotyczące osób starszych w opinii mieszkańców gminy Grabowiec.

Spis tabel

Tabela 1. Liczba ludności w Gminie Grabowiec w latach 2020- 2022.

Tabela 2. Struktura ludności w Gminie Grabowiec stan na 31.12.2022 roku.

Tabela 3. Struktura wiekowa ludności gminy w latach 2020- 2022.

Tabela 4. Ruch naturalny ludności gminy w latach 2021-2022

Tabela 5. Ruch migracyjny ludności gminy w 2022 roku

Tabela 6. Bezrobotni w gminie Grabowiec według płci w latach 2020- 2022.

Tabela 7. Stopa bezrobocia w gminie, powiecie, województwie i w kraju w roku 2022.

Tabela 8. Struktura bezrobocia w gminie Grabowiec w IV kwartale 2022 roku

Tabela 9. Edukacja w Gminie Grabowiec.

Tabela 10. Ludność gminy według edukacyjnych grup wieku

Tabela 11. Dane dotyczące przestępczości na terenie gminy Grabowiec w 2021 r.

Tabela 12. Beneficjenci pomocy społecznej w gminie w latach 2020-2022.

Tabela 13. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie Grabowiec w latach 2020-2022.

Tabela 14. Ilość osób korzystających z pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność w gminie Grabowiec w latach 2020-2022.

Tabela 15. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych.

Tabela 16. Środki finansowe przeznaczone na profilaktykę w gminie Grabowiec.

Tabela 17. Wykaz działalności zespołu interdyscyplinarnego w gminie Grabowiec.

Tabela 18. Dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Tabela nr 19. Wykaz stowarzyszeń prowadzących działalność na terenie gminy Grabowiec.

Tabela 20. Prognoza finansowa w zakresie polityki społecznej gminy Grabowiec na lata 2024-2033.